

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI VE
BM KIBRIS BARIŞ KORUMA GÜCÜ (UNFICYP)**

(Yüksek Lisans Tezi)

Erkan ÇAKMAKCI

Kütahya 2017

T.C.
DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI VE
BM KIBRIS BARIŞ KORUMA GÜCÜ (UNFICYP)**

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Hakan ARIDEMİR

Hazırlayan:
Erkan ÇAKMAKCI

Kütahya-2017

Kabul ve Onay

Erkan ÇAKMAKCI'nın hazırladığı “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtları ve BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü (UNFICYP)” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili makalelerine göre değerlendirilip oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

..../..../2017

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Hakan ARIDEMİR (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Eray ACAR		
Yrd. Doç. Dr. Yavuz CANKARA		

Doç. Dr. Fatih KIRIŞIK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtları ve BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü (UNFICYP)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2017

Erkan ÇAKMAKCI

Özgeçmiş

Erkan ÇAKMAKCI, 1984 yılında Bolu ilinde doğdu. İlköğretim ve ortaöğretim hayatını sırasıyla Yalacık Köyü İlkokulu, 50. Yıl İzzet Baysal Ortaokulu ve Bolu İzzet Baysal Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2003–2006 yılları arasında Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü'nde öğrenim gördü. 2008 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başlayan öğrencinin bu çalışması, Kamu Yönetimi Bilim Dalı bitirme tezidir.

ÖZET

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI VE BM KIBRIS BARIŞ KORUMA GÜCÜ (UNFICYP)

ÇAKMAKCI, Erkan

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hakan ARIDEMİR

Ekim, 2017, 110 sayfa

Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması Birleşmiş Milletler'in (BM) en temel görevidir. Bu çalışmamızda, BM'nin uluslararası uyuşmazlıkların çözümüne katkı sağlamak için geliştirdiği Barışı Koruma Harekâtları çerçevesinde günümüzde devam eden BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü (UNFICYP) uygulaması incelenmiştir. Tezin birinci bölümünde, BM Barışı Koruma Harekâtları kavramı ile ortaya çıkış süreci etraflıca incelenmiş, günümüze kadar olan süreçte edinilen tecrübeler değinilmiştir. Harekâtların uluslararası hukuktaki yeri ile temel ilkelerinden ayrıca bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise, yüzyıllardır var olan Kıbrıs sorununun soykırım ve katliama dönüşerek zirveye ulaştığı 1963 yılında, Kıbrıs Adası'nda barış ve güvenliğin tehlikeye düşmesini engellemek adına kurulan BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü'nün (UNFICYP) varlığı incelenmiştir. Sonuç'ta ise, Kıbrıs Sorunu'na çözüm arayışları içinde UNFICYP'nin geleceği hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler (BM), BM Barış Koruma Harekâtları, Kıbrıs, BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü.

ABSTRACT**UNITED NATIONS PEACEKEEPING OPERATIONS AND
UN PEACEKEEPING FORCE IN CYPRUS (UNFICYP)****ÇAKMAKCI, Erkan****M. Sc. Thesis, Master of Public Administration****Supervisor: Asst. Prof. Hakan ARIDEMİR****November, 2017, 110 pages**

The basis mission of United Nation's (UN) is solving incompatibilities by providing international peace and secure atmosphere. In this thesis, the application of United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP) has been searched which is developed by UN to contribute to solving International incompatibilities. In the first section of thesis, the UN Peacekeeping Operations and their process of arising are investigated in details and the experiences acquired are mentioned. The basis and position of operations in International Law are also mentioned. In the second section, United Nations Peacekeeping Force in Cyprus – which is founded to provide peace and secure atmosphere in Cyprus Island in 1963 which Cyprus problem's reaching summit converting to slaughter and racial extermination. In the conclusion section, assessments have been held related to the future of UNFICYP as the part of solution to Cyprus' Matter.

Keywords: United Nations (UN), UN Peacekeeping Operations, Cyprus, UN, Peacekeeping Force In Cyprus.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI

1.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTI	8
1.1.1. Birleşmiş Milletler, Amaçları ve İlkeleri.....	8
1.1.2. Birleşmiş Milletler ve Uyuşmazlıkların Çözümü	11
1.1.2.1. Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü.....	13
1.1.2.2. Uyuşmazlıkların Zorlayıcı Yollarla Çözülmesi.....	18
1.1.3. Uyuşmazlıkların Çözümünde Güvenlik Konseyi'nin Rolü.....	19
1.1.4. Uyuşmazlıkların Çözümünde Barış İçin Birleşme Kararı	22
1.1.5. Barışı Koruma Harekâtı Kavramı, Kapsamı ve Amacı	24
1.1.6. Barışı Koruma Harekâtları'nın Tarihsel Süreci	27
1.1.6.1. Birinci Nesil Barışı Koruma Harekâtları	29
1.1.6.2. İkinci Nesil Barışı Koruma Harekâtları.....	30
1.1.6.3. Üçüncü Nesil Barışı Koruma Harekâtları.....	32
1.1.6.4. Barışı Koruma Harekâtlarında Reform Çalışmaları	33
1.2. BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARININ HUKUKSAL TEMELLERİ	34
1.3. BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARININ TEMEL İLKELERİ.....	38
1.3.1. Rıza İlkesi	38
1.3.2. Tarafsızlık İlkesi	41
1.3.3. Meşru Müdafaa Hariç Kuvvet Kullanmama İlkesi.....	42

İKİNCİ BÖLÜM KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNİN (KKTC) KURULMASI VE BM KIBRIS BARIŞ KORUMA GÜCÜ (UNFICYP)

2.1. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI VE KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN (KKTC) KURULMASI	48
2.1.1. Kıbrıs ve Jeopolitik Önemi	48
2.1.2. Kırs Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Kıbrıs Sorunu.....	51
2.1.3. Kıbrıs Barış Harekâtı	56
2.1.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Kurulması	60

2.2. BM KIBRIS BARIŞ KORUMA GÜCÜ (UNFICYP)	65
2.2.1. Birleşmiş Milletler Kararlarında Kıbrıs	65
2.2.2. BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü'nün (UNFICYP) Kuruluşu ve Yapısı.....	71
SONUÇ	82
EKLER.....	88
KAYNAKÇA	103
DİZİN	110

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 2.1: Kıbrıs İçin Stratejik Roller.....	50
---	----

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.y.	Adı Geçen Yayın
a.g.t.	Adı Geçen Tez
AB	Avrupa Birliği
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BM	Birleşmiş Milletler
EOKA	Ethniki Organosis Kypriou Agoniston
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
KSDS	Küresel Sahra Destek Stratejisi
MONUA	United Nation Observer Mission in Angola
NATO	North Atlantic Treaty Organization
ONUC	United Nations Operation in Congo
UNFICYP	United Nations Peacekeeping Force in Cyprus
UNOSOM	United Nations Operation in Somali
UNSF	United Nations Security Force in West New Guinea
UNYOM	United Nations Yemen Observation Mission
UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization
USAD	Uluslararası Sürekli Adalet Divanı
UNEF-1	First United Nations Emergency Force

TEZ METNİ

GİRİŞ

Dünya genelindeki savaşlar, insanlığa inanılmaz acılar çektirmiş ve insanlık üzerinde çok büyük etkileri olmuştur. Bu savaşlar nedeniyle, temel insan hakları, özgürlük, insan kişiliğinin onur ve değeri korunamamış, gereksiz yere silahlı kuvvet kullanılmış, adalet korunamamış, ekonomik güç boşuna harcanmıştır. Bu gerekçeler ile ulusların ekonomik ve sosyal yönden ilerlemesini sağlamak, bununla ilgili uluslararası kurumlardan yararlanmaya yönelik çabalara katılmak için birtakım ülkeler, Amerika'nın San Francisco kentinde toplanarak Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı imzalamıştır. Birleşmiş Milletler (BM) adıyla kurulan bu uluslararası örgüt, barışı ve güvenliği korumaya yönelik güçlerini birleştirmeyi ve savaşı bir dünya düzeni sağlamayı hedeflemiştir.¹

BM Antlaşması, kuvvete nasıl başvurulacağının kurallara bağlanmış olması açısından bir dönüm noktasıdır. Kuvvet kullanmanın devletler tarafından kullanılabilir bir hak olduğu dönem boyunca, silahlı çatışmalar sırasında uyulması gereken kuralları belirleyen *jus in bello*²altın çağını yaşarken, kuvvete başvurmayla ilgili kuralları belirleyen *jus ad bellum*³zayıf kalmıştır. Bunun yanında, kuvvete başvurmanın önce kısıtlandığı sonra da yasaklandığı 20'nci yüzyıl *jus ad bellum* için canlanma dönemi olmuştur. Öncelikle Milletler Cemiyeti (MC) Misakı, daha sonra da 1928 Briand-Kellogg Paktı⁴ bu yönde atılan adımlardır. 1945 yılında düzenlenen BM Antlaşması ise bu alandaki en kapsamlı belge olmuştur.

Kuvvet kullanımı, silahlı güce başvurma temelinde BM Antlaşması'nda en çok kullanılan ifadedir. Savaş ifadesi, 111 madde olan antlaşmada sadece bir defa

¹ Tamçelik Soyalp, (2013), "BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs'la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri ve Analitik Değerlendirmesi (1964-1992)", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Sayı 8/12, Ankara: ss.1230

² *Jus in bello*: ius in bello şeklinde de rastlanabilecek latince bir deyiştir. Savaş sırasında uyulması gereken kuralları anlatmaya yarayan uluslararası hukuk kavramıdır., https://tr.wikipedia.org/wiki/Jus_in_bello, 2017.

³ *Jus Ad Bellum*: Savaş açma hakkıdır. Savaşa gitme nedeni sadece birşeyleri ele geçirmek veya birilerini cezalandırmak olamaz. Müdahaleler hayatı korumak için yapılmalı ve masum hayatlara zarar vermekten kaçınılmalıdır., https://tr.wikipedia.org/wiki/Adil_sava%C5%9F_kuram%C4%B1, 2017.

⁴ *Briand Kellogg Paktı*: (Paris Paktı) Savaşın ulusal politika olarak kullanılmasını yasaklayan bir uluslararası antlaşmadır. Bu antlaşmaya göre ABD, Japonya, Birleşik Krallık, Almanya, Belçika, Çekoslovakya ve Romanya imzalamışlardır. Antlaşmaya göre taraflar birbirleriyle ilgili sorunları barışçıl yollardan çözebileceklerini ve eğer mesele birebir çözülmezse Milletler Cemiyetinin hakemliğini kabul edeceklerini beyan ettiler., https://tr.wikipedia.org/wiki/Kellogg-Briand_Pakt%C4%B1, 2017.

geçmektedir ve bu ifade giriş bölümünde yer alan nesilleri savaştan korumayı taahhüt ettikleri cümlelerin içeriğindedir.⁵

Uluslararası barış ve güvenlik sisteminin kurulması temelinde oluşturulan BM Örgütünün gerçekleştirmesi gereken normlar, Antlaşma'nın birinci bölümünde ifade edilmektedir. Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanabilmesi adına; barışın yönelen tehditleri engellemek ve ortaya çıkacak saldırı hallerini ortadan kaldırmak için ortak önlemler almak, insanların eşit hak ve kendi kendilerini yönetme hakkı prensiplerine dayanan uluslararası dostane ilişkiler geliştirmek, uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel ve insani problemlerin çözümüne uluslararası ortaklık sağlamak BM'nin en temel görevleridir. Bu görevlerini yerine getirirken ortaya koyacağı ilkeler Antlaşma'nın ikinci bölümünde ifade edilmiştir. BM'ye üye olan devletlerin kabul ettiği gibi üye olacak devletlerin de bu şartları kabul etmeleri gerekmektedir.

Milletler Cemiyeti Misakına kadar, kuvvet kullanımı hariç çözüm yolları, kuvvete başvurma'nın alternatifi olarak görülmekteydi. Üye devletler, Milletler Cemiyeti Misakı'nın 13 ve 15'inci maddeleri ile uyuşmazlıkları kuvvet kullanmadan önce barışçı yollarla çözmeyi yükümlenmişlerdir. Uluslararası uyuşmazlıklarda kuvvete başvurmayı kısıtlayan BM Antlaşması ile birlikte ise, devletlerin uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözmeleri hukuki bir zorunluluk haline dönüşmüştür.⁶

BM Antlaşması, üye devletlere uyuşmazlıkları barışçı yollardan çözmeyi zorunlu hale getirir, diğer taraftan üye devletlerin uluslararası ilişkilerde devletlerin toprak bütünlüğüne saygılı olmalarını emreder ve her ne şekilde olursa olsun kuvvet kullanmaları ile tehditte bulunmalarını yasaklamaktadır. Antlaşma'nın altıncı ve yedinci bölümlerinde, uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesi ile barışın tehdit edilmesi, bozulması ve saldırı hallerinde devletlerin uyması gereken kurallar açıkça belirtilmiştir.⁷ Devletler, BM Antlaşmasını imzalarken bu kurallara uyacaklarını taahhüt ederler.

BM Antlaşmasına taraf devletler uyuşmazlıklarını, Antlaşma'nın 33'üncü maddesi gereği görüşme, soruşturma, arabuluculuk ve uzlaştırma gibi zorlayıcı bir unsur taşımayan gönüllü yöntemler ile çözebilecekleri gibi, hakemlik ve uluslararası

⁵ Aytekin Candemir, (2007), "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtlarının Hukuki Esaslarının Değerlendirilmesi", Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, s.1

⁶ Hüseyin Pazarcı, (2012), *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara: s.454.

⁷ Orhan Nalcıoğlu, (1997), *Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtının Hukuksal Esasları*, Genelkurmay Basımevi, Ankara: s.3.

mahkemeler ile birtakım çözüm yolları teklif edilmesi nedeniyle zorlayıcı yöntemlerle de çözebilmektedirler. Aynı Antlaşma maddesinde, bunların dışında tarafların kendilerinin belirleyecekleri başka yollarla da çözüm arayabilecekleri ifade edilmiştir.

Güvenlik Konseyi, uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülemediği ve barışın tehdit edilmesi, bozulması ve saldırı eylemi gerçekleştiğinde birtakım zorlayıcı tedbirler alabilir. Alınacak bu tedbirler genellikle; geçici önlemler, silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen önlemler ve silahlı kuvvet kullanılmasını gerektiren önlemler şeklindedir. Konsey, Antlaşma'nın altıncı ve yedinci bölümlerinden herhangi birinde yer alan tedbirleri, ayırım yapmaksızın uygun gördüğü zamanda tarafları geçici önlemler almaya çağırabilmektedir. Geçici önlemlerin yanı sıra, ekonomik, siyasal sonuçları olan silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen önlemlerle, silahlı kuvvet kullanılmasını gerektiren diğer önlemleri almaya yetkilidir.⁸

Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından sorumlu BM Örgütü organıdır. Böylesine önemli bir görevin Güvenlik Konseyi'ne bırakılmasının çeşitli nedenleri vardır. BM Antlaşması'nın 24'üncü maddesinde örgütün hızlı ve etkili hareket edebilmesini sağlamak olarak ifade edilse de beş daimi üyenin Konsey'de sürekli olarak yer alması ile BM'nin etkili kararlar almasına imkân sağlayacağı düşüncesidir. Konsey, tüm üye devletlerin temsil edildiği bir organ değildir. Sadece bir kısım devletler temsil edilmektedir. Bunlar, 5 daimi üye ile iki yıllığına seçilen 10 geçici üyenin yer aldığı toplam 15 üye devlettir. Güvenlik Konseyi'nde alınacak kararlarda Konsey üyelerinin her birinin bir oyu vardır. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması gibi esasa ilişkin alınacak kararlarda daimi üyelerin tamamının olumlu oy kullanması kaydı ile dokuz üyenin olumlu oy kullanması gerekmektedir. Usule ilişkin kararlar ise, daimi ve geçici toplam dokuz üyenin olumlu oyu ile alınabilmektedir.⁹ Daimi üyelere herhangi birinin olumsuz oy kullanması nedeni ile karar alınamadığı durumda BM Genel Kurulu devreye girebilmektedir.

BM Genel Kurulu, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin veto hakkını kullanmaları nedeni ile Barış İçin Birleşme Kararı alabilmektedir. Alınan bu karar tavsiye niteliğindedir. Güvenlik Konseyi'nin veto nedeni ile zorlayıcı önlemler alma

⁸ Hasan Duran, (2001), "Birleşmiş Milletler ve İnsani Müdahale", Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul: ss.24-27.

⁹ Duran, a.g.t., ss.11-13.

yetkisini kullanamaması sonucu ortaya çıkan durumun, Genel Kurul kararı ile tavsiye niteliğinde de olsa önünü açmaktır.¹⁰ Sistemde yaşanan tıkanıklığı gidermek adına bir çözüm yolu niteliğindedir.

BM Antlaşması'nda BM'nin hazır bir kuvvet teşkili öngörülmemektedir. Uluslararası barış ve güvenlik tehdit edildiği, bozulduğu veya bir saldırı eylemine maruz kaldığı durumda, kuvvet kullanılmasını içeren bir harekât olanaklı görülüyorsa, ikinci bir ad hoc (amaca özel) çözüm yolu olarak BM Barış Koruma Gücü kurulabilmektedir.¹¹ Barış Koruma Güçlerinin kuruluşu, BM Antlaşması'ndaki açık bir hükümden değil, BM'nin süreç içerisinde geliştirdiği uygulamalarına dayanmaktadır.¹²

Barışı Koruma Harekâtları hakkında çeşitli tanımlamalara gidilmişse de, bu tanımların ortak noktalarından yola çıkarak, tarafların rızası dahilinde, uzlaşmazlığın çözümü için ortaya konmuş düzenlemeleri (ateşkes antlaşması, kuvvetlerin ayrılması anlaşması, insani yardımların ulaştırılması vb.) gözlemleyecek ve uygulayacak asker, polis ve sivil personeli de kapsayacak biçimde Birleşmiş Milletler varlığının çatışma bölgesinde konuşlandırılması¹³ şeklinde bir tanımlama yapılabilecektir.

Aynı zamanda Barış Güçleri ile ilgili olarak BM'de, “*çatışma ve savaşlardan etkilenmiş ülkelere, sürdürülebilir barış ortamına dönmeleri doğrultusunda yapılan yardım ve destek faaliyetlerinin tamamı*”¹⁴ şeklinde bir tanımlamaya da gidilmiştir.

BM Barışı Koruma Güçleri, Güvenlik Konseyi'nde kabul edilen bir karara dayanır ve bu karar çerçevesinde hareket eder. Bütün Konsey kararlarında olduğu gibi burada da bütün daimi üyelerin rızası şarttır. Herhangi bir daimi üyenin uygun görmediği bir barış koruma gücünün kurulması ve herhangi bir bölgeye konuşlanması mümkün değildir. Barışı koruma güçlerine devletlerin katkısı da gönüllülük esasına göredir.¹⁵

¹⁰ Özgür Mengiler, (2005), *Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü*, Platin Yayınları, Ankara: s.252.

¹¹ Pazarcı, a.g.e., s.447.

¹² Mengiler, a.g.e., s.182.

¹³ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, (2012), “Birleşmiş Milletler ve Türkiye”, *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı 411, Ankara: s.41.

¹⁴ Talha Köse, (2006), “Barış Gücünün Tanımı ve Kapsamı”, *Anlayış Dergisi*, Sayı:41, İstanbul: s.50.

¹⁵ Ramazan Gözen, (2006), “ABD'nin Hegemonya Projesi ve BM”, *Anlayış Dergisi*, Sayı:41, İstanbul: s.47.

Barışı Koruma Harekâtları tarihsel süreç içerisinde birtakım evrimler geçirmiş, zamana ve duruma göre bazı kabiliyetler kazanmıştır. İlk olarak 1956 yılında oluşturulan UNEF-1 (BM Acil Gücü) için belirlenen kriterler, uluslararası sistemdeki dönüşümle beraber değişime uğramıştır. O dönemde barış gücü için tespit edilen temel kriterlerin (tarafların rızası, tarafsızlık, meşruiyet, kendini savunma hariç kuvvet kullanmama ve güç kullanma durumunda asgari seviyede kullanma) 1990'lı yılların başına kadar kabul gördüğü bilinmektedir. Birinci nesil barış koruma harekâtları olarak da nitelendirilen Soğuk Savaş dönemi boyunca toplamda 13 adet barışı koruma harekâtı icra edilmiştir. Bu dönemde icra edilen bu harekâtların daha çok devletler arasındaki anlaşmazlıklara yönelik olduğu görülmektedir. Yine aynı dönemde, hafif silahlı barış güçlerinin görevleri, sınır kontrolünü sağlamak, sınır ihlali sonucu ortaya çıkabilecek gerginlikleri önlemek ve tampon bölge oluşturmak¹⁶ şeklindeydi.

Soğuk Savaş sonrasında icra edilen ikinci nesil barışı koruma harekâtları, en çok Afrika ve Balkan ülkelerindeki iç savaşları, dini ve etnik çatışmaları önlemek amacı ile devreye girdi. Yardım kuruluşları ve sivil aktörlerin de bulunduğu bu harekâtlar çok boyutlu olarak icra edilmiştir. Bu dönemde icra edilen harekâtlarda, iç savaş ve etnik çatışmalara müdahale söz konusu olduğu için genellikle devletlerin rızası göz ardı edilmiştir. Ortaya çıkan çatışmanın engellenmesi ve çatışmasızlık ortamının devam etmesi amacı çerçevesinde barış gücünün görev tanımı bu dönemde daha kapsamlı bir hale evrilmiştir. Soğuk Savaş sonrası barış gücü birliklerinin yapısı çok uluslu, çok boyutlu ve çok kültürlü¹⁷ hale dönüşmüştür.

1990'lı yılların sonuna doğru barış destek harekâtları olarak da isimlendirilen ve sivil unsurların da aktif olarak katıldığı daha geniş kapsamlı harekâtlar icra edilmeye başlanmıştır. Üçüncü nesil barış koruma harekâtları olarak isimlendirilen bu harekâtlarda daha çok caydırıcı güç kullanımı kabul edilir hale gelmiştir. Yeniden yapılanma çerçevesinde BM, uluslararası faaliyet gösteren birçok örgüt ile işbirliği içerisinde çalışmaya başlamıştır. Yine aynı dönem içerisinde insani olan ihtiyaçların öncelikli olarak desteklenmesinin önemi ortaya çıkmıştır.¹⁸

¹⁶ Köse, a.g.m., s.50.

¹⁷ Köse, a.g.m., s.51.

¹⁸ Köse, a.g.m., s.51.

Barışı Koruma Harekâtları ile, uluslararası barış ve güvenliği korumak, çatışmaları ortaya çıkmadan önlemek, barışı yeniden tesis etmek, insani yardım faaliyetlerine destek olmak ve bir ülkenin iç istikrarına yardımcı olmak¹⁹ amaçlanmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde, BM Sisteminde uyuşmazlıkların çözüm yollarını inceledikten sonra ve barış ve güvenliğin korunmasında bir araç olarak kullanılan BM Barışı Koruma Harekâtlarının uluslararası hukuka uygunluğu BM Antlaşması çerçevesinde incelenmiş, harekâtlar icra edilirken uyulması gereken temel ilkeler detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise, Barışı Koruma Harekâtlarından BM Kıbrıs Barışı Koruma Gücü (UNFICYP) örnek harekât olarak ele alınmıştır. UNFICYP, 1964 yılından günümüze kadar devam eden bir barışı koruma harekâtı olmasının yanında Kıbrıs Adası üzerinde kurulmuş olması sebebiyle Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Öncelikle, Kıbrıs ve jeopolitik yapısı ile son yüzyılda yaşanan gelişmeler ele alınmış, Kıbrıs'ta barışa katkı sağlamak amacı ile kurulan UNFICYP'in yapısı incelenmiş, Kıbrıs Sorunu ve UNFICYP'nin bundan sonraki durumu hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

¹⁹ Selma Otçu, (2009), "Barışı Destekleme Harekâtlarında Türk Silahlı Kuvvetleri", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı 401, Ankara: s.42.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI

1.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞI KORUMA HAREKÂTI

1.1.1. Birleşmiş Milletler, Amaçları ve İlkeleri

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra devletlerarası problemleri barışçı yollarla çözmek ve muhtemel ortaya çıkacak çatışmaları önlemek amacıyla uluslararası sistemde düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkan tarihteki ilk devletlerarası evrensel örgüt Milletler Cemiyeti'dir. 18 Ocak 1919 tarihinde Paris'te toplanan Barış Konferansında cemiyetin kuruluşu ele alınmış, Cemiyet Sözleşmesi, 10 Ocak 1920'de onaylanarak Versailles Antlaşması'nın bir parçası olarak yürürlüğe girmiştir.²⁰

Milletler Cemiyeti, ortaya çıkan küçük sorunlardan bazılarını çözebilmiş olmasına rağmen İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasını engelleyememiştir.²¹

BM'nin ortaya çıkma fikri ilk olarak İkinci Dünya Savaşı yıllarında (1939-1945) ortaya konulmuştur. Galip devletlerin liderleri, müteakip yıllarda olması muhtemel savaşları engellemek ve barışı sürdürmek amacıyla bir sistemin kurulmasına gerek duymuşlardır. Bütün ulusların bir arada bulunabileceği uluslararası bir örgütün kurulmasıyla bunun mümkün olabileceği ortaya çıkmış ve Milletler Cemiyeti'nden daha kapsamlı yeni bir teşkilatlanma şekliyle de BM'nin temeli atılmıştır.²²

14 Ağustos 1941 tarihinde Franklin D. Roosevelt ve Winston Churchill Atlantik Bildirisini yayımlayarak, uluslararası güvenlik sisteminin kurulmasını istediklerini ilan etmişlerdir. 1 Ocak 1942 tarihindeyse, İkinci Dünya Savaşı esnasında Mihver Devletlere karşı savaşan 27 devlet, Washington'da imzaladıkları Birleşmiş Milletler Bildirisi ile Roosevelt-Churchill Bildirisi esaslarının benimsediklerini bildirmişlerdir.²³ Bu iki bildiri BM'nin kurulması yönünde atılan ilk adımdır. Bu bildiriler ile başlayan süreç 25 Nisan 1945 tarihinde San Francisco Konferansı'nda BM'nin kurulmasının kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. BM Antlaşması, San Francisco Konferansı'nın 26 Haziran 1945 tarihinde yapılan genel oturumunda tüm ülkelerin

²⁰ Abdullah KIRAN, (2008), "Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş", *GAU J. Soc. & Appl. Sci.*, Cilt: 6, Sayı:3, Girne: s.19.

²¹ Kıran, a.g.m., s.36.

²² Tamçelik, a.g.m., s.1231

²³ Edip F. Çelik, (1987), *Milletler Arası Hukuk II*, Filiz Kitabevi, İstanbul, S.26

oybirliği ile kabul edildi. Antlaşma yeterli sayıda onay belgesinin gönderilmesi üzerine 24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe girdi.²⁴ 24 Ekim 1945'te yürürlüğe giren bu antlaşmaya taraf kurucu üyeler arasında Türkiye de yer almaktadır.²⁵

BM'nin iki çeşit üyesi vardır. Bunlar; BM Antlaşması'nı imzalayan 51 devletten oluşan asli üyeler ve sonradan BM'ye katılan yeni üyelerdir. Yeni üye olacak devletlerde genel olarak aranan şartlar;

- Barışçı devlet olmak,
- Antlaşmadaki hükümleri kabul etmek,
- Bu hükümleri yerine getirebilecek yetenekte olmaktır.²⁶

Başlangıçta 51 üyesi olan BM, özellikle 1960'lardan itibaren çok sayıda üye kabul etmiştir. Günümüzde üye devlet sayısı 193'e ulaşmıştır. BM gerçek anlamda bir evrensel örgüttür.²⁷

BM; Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Vesayet Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreteryaya olmak üzere altı temel organdan oluşmaktadır.²⁸

BM'nin amaç ve ilkeleri, BM Antlaşmasının Birinci Bölümü'nde belirtilmiştir. BM Antlaşması, *“Bir insan yaşamında iki kez insanlığa tarif edilmez acılar yaşatan savaş felaketinden gelecek kuşakları korumaya kararlı olarak, biz, birleşmiş milletler halkları” şeklinde başlamakta*²⁹ ve devamında örgütün amaçları;

- Uluslararası barış ve güvenliği korumak olup bunu gerçekleştirmek için; barışın karşılaşıcağı tehlikeleri engellemek ve bu tehlikeleri boşa çıkarmak, saldırı veya barışın diğer yöntemlerle bozulması girişimlerini bastırmak için etkin müşterek önlemler almak,³⁰

²⁴ Duran, a.g.t., s.6.

²⁵ Melda Sur, (2013), *Uluslararası Hukukun Esasları*, 6. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, s.172

²⁶ Barış Konak, (2005), “Uluslararası Barışın Korunması ve Kuvvet Kullanımının Hukuksal Temelleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Isparta, s.18.

²⁷ Sur, a.g.e., s.172.

²⁸ <http://www.unicankara.org.tr/today/1.html>, 2017.

²⁹ Sur, a.g.e., s.172.

³⁰ Duran, a.g.t., s.7.

- İnsanların kendi kendilerini yönetme hakkı ve eşit hak prensiplerine dayanan uluslararası dostane ilişkiler geliştirmek,³¹
- Uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel ve insani problemlerin çözümüne uluslararası ortaklık sağlamak³² şeklinde tanımlanmaktadır.

BM Antlaşması'nın birinci maddesinde yer alan bu amaçlar birer siyasi amaç değil birer hukuk kuralıdır. Bu nedenle devletler bu amaçlara saygı göstermek ve uymakla yükümlüdürler.³³

Antlaşmanın ikinci maddesinde ise, BM'nin ilkeleri belirtilmiştir. Kurucu Antlaşmanın ikinci maddesinde yer alan ilkeler şu şekildedir:

- Bütün üyelerin egemen eşitliği ilkesi kabul edilmesi, uluslararası toplumda herhangi bir devletin hukuki anlamda hakimiyeti kabul edilmemesi,
- Egemen devlet ilkesi kapsamındaki konularına müdahale edilmemesi,
- Her türlü uyuşmazlığın barışçı yollar kullanılarak çözülmesi ve kuvvet kullanılmasının yasaklanması,
- Egemen devletin toprak bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına yönelik kuvvet kullanma tehdidinde bulunmasının ve kuvvet kullanmasının yasaklanması,³⁴
- Yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi,
- BM Antlaşması çerçevesinde alınacak kararlara ve eylemlere destek olmaktır.

BM'nin yukarıda ifade edilen amaçları ve ilkeleri çerçevesinde;

- Uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanmasında,
- Ekonomik ve toplumsal kalkınma için uluslararası işbirliğinde,
- İnsan haklarının uluslararası alanda korunmasında,
- Uluslararası hukukun yerleştirilmesi ve geliştirilmesinde,

³¹ Konak, a.g.t., s.18.

³² Konak, a.g.t., s.18.

³³ İlyas Doğan, (2008), *Devletler Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.280.

³⁴ Sur, a.g.e., ss.174-175.

- Teknolojik ilerlemelerin insanlığın faydasına sunulabilmesi için faaliyetlerde bulunduğu gözlenmektedir.³⁵

BM Sistemi, barış ve güvenliğin korunması ve sağlanması temeline dayandığından, sistemin en önemli hedefi uyuşmazlıkların çözümü noktasındadır. BM’de, uluslararası uyuşmazlıklara farklı çözüm yolları getirilmektedir.

1.1.2. Birleşmiş Milletler ve Uyuşmazlıkların Çözümü

Uyuşmazlık, iki veya daha fazla devlet arasında, nesnel veya hukuksal bir olay veya konu üzerinde, yahut, hukuksal görüşler veya siyasal çıkarlar arasında ortaya çıkan anlaşmazlık, çatışma, karşıtlıktır.³⁶ Uluslararası Sürekli Adalet Divanı’nca (USAD) ise Mavrommatis Davası’na yönelik 30 Ağustos 1924’deki kararında ise “*hukuksal bir konu ya da maddi bir noktaya ilişkin olarak taraflar arasında anlaşmazlık, tarafların hukuksal görüş ya da çıkarlarının çelişmesi*” olarak açıklanmıştır.³⁷ Bir hukukun uygulanması ya da yorumlanması nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıklar hukuksal uyuşmazlıklar, hukukun düzenlemediği bir alanda çıkan ya da yaşamsal çıkarları ile ilgisi olmasına dayanarak taraflardan birinin yürürlükte bulunan uluslararası hukuk kuralını reddetmesi ya da değiştirilmesini istemesi nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıklar ise siyasal uyuşmazlıklar olarak belirtilmektedir.³⁸

³⁵ Pazarcı, a.g.e., s.191.

³⁶ Sadi Çaycı, (1995), *Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması*, Genelkurmay Basımevi, Ankara: s.4

³⁷ Mustafa Avcı, (2012), “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çanakkale: s.6.

³⁸ Pazarcı, a.g.e., ss.451-453.

BM Antlaşması'na taraf devletler, BM Antlaşması'nın 2/3³⁹ ve 2/4⁴⁰ maddeleri gereği aralarındaki uyuşmazlıkları barışçı çözüm yollarıyla çözmek zorundadır. Bu kapsamda antlaşmanın, “Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi” başlığı altındaki altıncı bölümde yer alan 33'üncü maddesinde⁴¹ uyuşmazlıkların çözümüne; görüşme (negotiation), dostça girişim (good offices), arabuluculuk (mediation), uzlaştırma (conciliation), araştırma ve soruşturma (fact-finding or inquiry), uluslararası hakemlik (arbitration), uluslararası mahkemeler (uluslararası adalet divanı) ve de BM gibi uluslararası örgütler ve işbirliği örgütlenmeleri çerçevesinde çözüm yolları ile antlaşmalara başvurmak veya tarafların kendi belirleyeceği diğer yollar gibi çözüm yöntemleri sunulmuştur.⁴²

Uluslararası hukuka aykırı bir fiilin varlığı ile ilgili bir uyuşmazlık durumunda da bu fiilin ortadan kaldırılması ve hukuksal etkisinin olmaması için gerek devletler gerekse uluslararası örgütler birçok zorlayıcı önleme başvurmaktadır. “Hukuksal önlemler” kapsamında; tanımama (non-recognition), kınama (protesto), yargı kararıyla hukuksal etkinin reddi, antlaşmaların hukuksal geçerliliğini durdurma ya da ortadan kaldırma, “Baskı ve Vazgeçirme önlemleri” kapsamında; kınama ve uyarma, uluslararası örgütlerde üyelik haklarının durdurulması veya üyelikten çıkarma, uluslararası örgütlere üye kabul etmeme, diplomatik ilişkilerin kesilmesi ile ekonomik ve teknik yardımın kesilmesi, “Karşı Önlemler ve Zorlama Yolları” kapsamında ise; misilleme (retorsion), zararlar karşılık (reprisals or retaliation) ve BM Antlaşması uyarınca başvurulmuş silahlı zorlama yolları ve bunların hepsinin dışında “Savaş” sayılabilir.⁴³

³⁹ *BM Antlaşması Birinci Bölüm: Amaçlar ve İlkeler Madde 2/3*: Tüm üyeler, uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklarını, uluslararası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye düşürmeyecek biçimde, barışçı yollarla çözerler.

⁴⁰ *BM Antlaşması Birinci Bölüm: Amaçlar ve İlkeler Madde 2/4*: Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek Birleşmiş Milletler' in amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar.

⁴¹ *BM Antlaşması Altıncı Bölüm: Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi Madde 33/1*: Süregitmesi uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlık taraf olanlar, her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları ile bölgesel kuruluş ya da antlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla buna çözüm aramalıdır.

⁴² Pazarcı, a.g.e., ss.454-492.

⁴³ Pazarcı, a.g.e., ss.434-442.

Güvenlik Konseyi, güvenliğin ve barışın sağlanmasından asıl sorumlu organdır.⁴⁴ Uyuşmazlığa taraf olan devletler, BM Antlaşmasının 37/1⁴⁵ maddesine göre; 33/1 maddesinde yer alan çözüm yollarından herhangi birisiyle uyuşmazlığı çözemezlerse bahse konu uyuşmazlığı Güvenlik Konseyi'ne sunarlar. Ancak aralarındaki her uyuşmazlığı Güvenlik Konseyi'ne getiremezler. Uyuşmazlığın uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokabilecek nitelikte olması gerekmektedir. Uluslararası bir nitelik taşımayan ve uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokmayan uyuşmazlıklar devletlerin kendi yetkileri içindedir.⁴⁶ Güvenlik Konseyi, kendisine gönderilen sorun veya uyuşmazlığa, sorun ve uyuşmazlığın önem derecesini tespit etmek amacıyla soruşturma açabilir.⁴⁷

Uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözülmesi aşamasında, tarafları herhangi bir çözüm şekline zorlayacak hukuksal yetki Güvenlik Konseyi'ne verilmemiştir.⁴⁸

BM'de uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında alınacak ortak önlemler BM Antlaşması'nın altıncı ve yedinci bölümlerinde belirlenmiştir. Antlaşma'nın altıncı bölümünde uluslararası uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözüme kavuşturulması esas alınırken, yedinci bölümünde ise barışın tehdit edilmesi, bozulması ve saldırı fiilinin gerçekleşmesi halinde alınacak tedbirler hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede; BM tarafından uyuşmazlıkların çözümü için öngörülen yöntemleri inceleyeceğiz.

1.1.2.1. Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü

BM Örgütü, 1946 yılından beri güvenlik konusunda görevlerini ilgilendiren azımsanmayacak sayıdaki somut olayları incelemek zorunda kalmıştır. Buna rağmen dünya sorunlarının en önemlilerinden bazıları BM dışında müzakere edilmiştir.⁴⁹

Uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesine dair düzenlemeler BM Antlaşması'nın altıncı bölümünde ele alınmıştır. Uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümü, görüşme, arabuluculuk, dostça girişim, soruşturma komisyonu veya uzlaştırma

⁴⁴ Mehmet Hasgüler ve B. Mehmet Uludağ, (2004), *Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara: ss.113-115.

⁴⁵ *BM Antlaşması Madde 37/1*

⁴⁶ Nalcioğlu, a.g.e., s.6.

⁴⁷ Mehmet Gönlübol ve Hakan Bingün, (1996), *1990-1995 Dönemi Türk Dış Politikası, Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Siyasal Kitabevi, 9. Basım, Ankara: s.704.

⁴⁸ Nalcioğlu, a.g.e., s.6.

⁴⁹ Charles Chaumont, (1995), *Birleşmiş Milletler*, Başgüt R. (Çev), İletişim Yayınları, İstanbul: s.50.

komisyonu gibi siyasal yöntemlerle yahut, uluslararası mahkemelere veya hakemliğe başvurma gibi, yargısal yöntemlerle, son olarak da, silahlı kuvvet kullanılmasını içermemek kaydıyla, çeşitli zorlama yöntemlerine başvurulması suretiyle mümkün olabilmektedir.⁵⁰

BM, uluslararası güvenliği sağlamak ve barışı korumak üzere kolektif bir güvenlik sistemi oluşturmuştur. Kolektif güvenlik sistemi, tüm üyelerin uyuşmazlıklarını barışçı yollarla çözmelerini, bunun sağlanamadığı yani barışın tehdit edildiği, bozulduğu ve saldırıların meydana geldiği durumlarda Güvenlik Konseyi'nin öncelikli olarak silahlı kuvvet kullanımını içermeyen önlemleri, bu önlemlerin yetersiz kalması durumunda ise silahlı kuvvet kullanımı dâhil her türlü önlemi alabileceği temeline dayanmaktadır. Silahlı Kuvvet kullanımı BM Antlaşmasının 43, 44, 45, 46 ve 47'inci maddelerinde detaylı olarak ele alınmıştır.⁵¹

Uluslararası uyuşmazlıkları çözmek için BM sisteminde öngörülen barışçı yolları iki kategoride değerlendirilebiliriz.⁵² Zorlayıcı unsur taşımayan görüşme, soruşturma, arabulma ve uzlaşma ile birtakım çözüm yolları teklif edilmesi nedeniyle zorlayıcı olan hakemlik ve hukuki girişim yöntemleridir.

Görüşme; uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümünde uygulanan en eski ve en sık uygulanan yöntemdir. Uluslararası uyuşmazlığın tarafların herhangi bir üçüncü kişi olmaksızın tamamen birlikte yürüttükleri barışçı bir çözüm yoludur. Görüşmelerde ilk problem görüşmenin nerede yapılması gerektiğidir. Görüşme için tarafsız bir ülke genellikle en uygun yer olmaktadır.⁵³

Görüşme, taraflar için en az risk taşıyan barışçı çözüm yoludur. Çünkü iki taraf da hem uyuşmazlığın çözümü sürecini hem de ulaşılabilecek sonucu doğrudan denetim altında tutma olanağına sahiptir. USAD, Mavrommatis davasında 30 Ağustos 1924 tarihinde herhangi bir uyuşmazlıkta tarafların uyuşmazlığı Divan'a getirmeden önce görüşmelerle bu uyuşmazlığı çözmeye çalışmasını ve eğer çözümleyemezlerse üzerinde

⁵⁰ Faruk Sönmezoğlu, (1989), *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*, Filiz Kitabevi, İstanbul: ss.321-322.

⁵¹ *BM Antlaşması Madde 43,44,45,46,47.*

⁵² Duran, a.g.t., s.22.

⁵³ Faruk Sönmezoğlu v.d., (1992), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, Cem Yayınevi, İstanbul: s.103

anlaşmazlığa düştükleri konuları açıkça belirterek Divan'ın önüne getirmelerini söyleyerek görüşme yönteminin birinci öncelikli olduğunu ifade etmiştir.⁵⁴

Soruşturma; uyuşmazlığa yol açan tarafların karşıt fikirlerine dayanarak oluşturulan hukuksal iddiaların uluslararası bir komisyonca tarafsız bir şekilde araştırılması ve araştırmanın sonucunun taraflara bir raporla sunularak gerçekleştirilen uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözüm yöntemidir.⁵⁵ Uyuşmazlıkların nedeninin doğru değerlendirilmesini sağlamaya yönelik çabalaradır.⁵⁶ 1904 yılında Dogger Bank olayıyla ilgili olarak kurulan soruşturma komisyonlarının uyuşmazlık konusunun nedenlerinin araştırılması ve soruşturma sonucunda ortaya çıkacak raporun tarafların takdirine bırakıldığı örneklerden önemli farklılıklar göstermiştir. Söz konusu soruşturma komisyonu Rus savaş gemilerinden İngiliz balıkçı teknelerine ateş açılması ile gerçekleşen olayın araştırılmasının yanında, meydana getirilmiş zararın sorumluluğunun kime ait olduğunun saptanması gibi hakemliğe yakın bir işleve sahip olmuştur.⁵⁷

Arabulma; üçüncü bir devletin, uluslararası bir örgütün ya da tanınan, güvenilir bir bireyin uyuşmazlığa taraf devletlere uyuşmazlıklarını çözmede yardımcı olmak için görüşmelere kendisinin de katılması ile taraflara hizmet etmesidir.⁵⁸ Arabulucu hakem değildir. Her ne kadar çözüm önerileri sunabilse de, uyuşmazlığın çözümü için önerilerinde diretememektedir. Taraflar önerileri kabul etmezse arabuluculuk da sona erer.⁵⁹ Örnek olarak, Kıbrıs Sorunu'nda Güvenlik Konseyi Genel Sekreter'e bir arabulucu görevlendirmesi için yetki vermiştir.⁶⁰

Arjantin ile Şili arasında meydana gelen Beagle Kanalı bölgesinde yer alan üç adanın egemenliğine ilişkin uyuşmazlıkta her iki ülkenin de Montevideo'da vardığı 8 Ocak 1979 tarihli uzlaşma sonucu arabuluculuğu üstlenen Vatikan Devleti'nin girişimi ile uyuşmazlık antlaşma ile sonuçlanmıştır.⁶¹

⁵⁴ Mustafa Tevfik Odman,(2002), *Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı-dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözümlemesi ve Barışı Destekleme Operasyonları*, Çağ Üniversitesi Yayınları, Mersin: s.11.

⁵⁵ Seha Lütfü Meray, (1975), *Devletler Hukukuna Giriş*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara: s.323.

⁵⁶ Duran, a.g.t., s.23.

⁵⁷ Mengiler, a.g.e., s.52.

⁵⁸ Mengiler, a.g.e., s.54.

⁵⁹ Konak, a.g.t., s.33.

⁶⁰ Ali L. Karaosmanoğlu, (1981), *İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler*, Gözlem Matbaacılık, İstanbul: s.115.

⁶¹ Mengiler, a.g.e., s.54.

Uzlaştırma; soruşturmadan bir derece daha öteye giden barışçı çözüm yoludur.⁶² Uyuşmazlığın taraflarına, aralarındaki uyuşmazlığı çözüme kavuşturmaları için takip edilmesi gereken çözüm yolunu ya da uyuşmazlığın çözümü konusunda doğrudan görüş bildirmektir. Taraflara çözüm için sunulan önerilerin bağlayıcılığı yoktur.⁶³

Uzlaştırma, hukukçulardan ve diplomatlardan teşkil edilen bir komisyonun faaliyeti sonucunda gerçekleşir. Bu komisyon, önemli gördüğü her türlü incelemeyi yapar. Şahit dinler ve uyuşmazlığı hukuk ve hakkaniyet açılarından inceler. Bu nedenle hukuki olduğu kadar siyasi ve cepheden de meseleyi ele alması bakımından hem arabuluculuk hem de soruşturmaya temas eder bir şekilde faaliyette bulunur. Uzlaştırma sistemindeki bu elastikiyet uzlaştırma yöntemini özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda uluslararası çok müracaat edilen bir yöntem haline gelmiştir.⁶⁴

Birtakım çözüm yolları teklif edilmesi nedeniyle zorlayıcı olan hakemlik ve hukuki girişim yöntemlerinden hakemlik, geniş anlamda uyuşmazlığın, vereceği kararın bağlayıcı olan üçüncü kişiye veya organa sunulmasını belirtmektedir.⁶⁵ Bu yöntemde en temel konu uyuşmazlığın taraflarının rızasının olmasıdır. Rıza şartı olmadığı zaman uygulanması mümkün değildir. Çözüm için görevlendirilecek hakemin ya da hakem mahkemesinin ortaya koyduğu kararın uygulanmasını her iki tarafın da kabul ettiği yoldur. Uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde çözüm için anlaşmaya varıldığı zaman durum bir tahkimname (bond of arbitration) ile kayıt altına alınır. Uluslararası hakemlikte, ortaya çıkan her olay için ayrı hakem belirlenebilmekte ve uyuşmazlığın tarafları hakemin faydalanacağı hukuk kurallarını seçebilmektedir. Hakemliğin bu yönleri, uluslararası yargıdan farklıdır.⁶⁶

Taraflar, önceden yaptıkları bir antlaşma ile belirli konuları ya da çıkabilecek herhangi bir uyuşmazlığı hakemliğe götürme konusunda anlaşabilecekleri gibi, uyuşmazlığın ortaya çıkmasından sonra da hakemlik sözleşmesi yaparak hakemliğe başvurmaları mümkündür. Birinci halde zorunlu hakemlikten, ikinci durumda ise isteğe

⁶² Seha Lütfü Meray, (1977), *Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara: s.213.

⁶³ Sönmezoğlu, a.g.e., s.555.

⁶⁴ Avcı, a.g.t., s.9.

⁶⁵ Vefa Toklu, (2004), *Uluslararası İlişkiler*, İmaj Yayınevi, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara: s.443.

⁶⁶ Duran, a.g.t., s.24.

bağlı hakemlikten söz edilmektedir. 1907 La Haye Sözleşmesi'nin 37/2'nci maddesi uyarınca, usulüne uygun olarak verilmiş hakemlik kararları bağlayıcıdır.⁶⁷

Hukuki Girişimler ise; uluslararası uyuşmazlıkların yargısal yollarla çözümü hem hakemlik hem uluslararası mahkemeleri kapsamakla birlikte uluslararası mahkemeleri uluslararası hakemlikten ayıran başlıca üç husus mevcuttur:

1. Uluslararası hakemlik mahkemeleri ad hoc ya da belirli süreler için geçici olarak kurulmasına karşılık, uluslararası mahkemeler genellikle sürekli yargı organlarıdır,
2. Uluslararası hakemlik mahkemelerinin üyeleri uyuşmazlığın taraflarınca seçilmelerine karşılık, uluslararası mahkemelerin üyeleri uyuşmazlığın taraflarınca değil, önceden belirlenmiş usullere göre genellikle uluslararası örgütün organlarınca seçilmektedir,
3. Uluslararası hakemlik mahkemelerinin usul kuralları uyuşmazlığın taraflarınca belirlenip, istedikleri zaman genellikle bunları tarafların birlikte değiştirme olanağı bulunmasına karşılık, uluslararası mahkemelerin usul kuralları önceden belirlenmekte ve uyuşmazlıkların taraflarının iradesi ile değiştirilememektedir.⁶⁸

Uluslararası hakemlik mahkemelerinin, Uluslararası Adalet Divanı (UAD) gibi devamlı olarak adli yöntemler ile barışı sağlaması hukuki girişime örnektir. UAD iki tür yetki ile donatılmıştır: Devletlerarası davalarda bağlayıcı karar verme yetkisi ve Birleşmiş Milletler organlarıyla kimi uluslararası örgütlerin başvurusu üzerine danışma görüşü verme yetkisidir.⁶⁹ Taraflar isterlerse, uyuşmazlığın çözümü için bölgesel örgütlere başvurabilir ya da bölgesel antlaşmalar ile çözüm arayabilirler. BM Antlaşmasının 33/1'inci Maddesinde de tarafların seçebilecekleri başka çözüm yolları ile de uyuşmazlıklarını çözebileceği ifade edilmektedir.⁷⁰

⁶⁷ Toklu, a.g.e., s.446.

⁶⁸ Toklu, a.g.e., s.446.

⁶⁹ Toklu, a.g.e., s.448.

⁷⁰ Duran, a.g.t., s.24.

1.1.2.2. Uyuşmazlıkların Zorlayıcı Yollarla Çözülmesi

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması için BM tarafından alınacak zorlayıcı önlemler, Antlaşma'nın yedinci bölümünde düzenlenmiştir. Barışın tehdidi, bozulması ve saldırıya uğraması durumlarında alınacak tedbirler başlığı altında sırasıyla maddelenmiştir. Bu tedbirlerin alınmasında ve uygulanmasında başlıca sorumlu organ Güvenlik Konseyi'dir. Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da saldırı eylemi olduğunu tespit ettikten sonra alınacak tedbirlere yönelik tavsiyelerde bulunur ya da karar alır.⁷¹ Konsey aldığı kararlarda, BM'nin amaç ve ilkelerine uygun olarak hareket etmek zorundadır.

Güvenlik Konseyi'nin barışın tehdit edilmesi, bozulması ve saldırı eylemi gerçekleştiğinde alacağı zorlayıcı tedbirleri; geçici önlemler, silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen ve gerektiren önlemler şeklinde üç grupta sınıflandırabiliriz.

Güvenlik Konseyi, silahlı kuvvetlerin tespit edilen bölgelerden geri çekilmesi, sorunun ortaya çıktığı bölgede uluslararası denetimin kabul edilmesi, çatışmanın durdurulması, tarafların başvurdukları zararlar karşılık verme politikalarından vazgeçmeleri gibi önlemlerin belirlenmesi konusunda inisiyatif kullanabilmektedir. Uyuşmazlıkların çözümünde Antlaşma'nın 6'ncı ve 7'inci bölümler arasında ayırım yapmaksızın uygun gördüğü zaman tarafları geçici önlemler almaya davet edebilmektedir.⁷²

Ekonomik ve siyasi yaptırımları olan 41'inci madde hükmü uygulamaya konulabilmektedir. Silahlı kuvvet kullanılmasını gerektirmeyen önlem olarak; ekonomik ilişkiler ile iletişim ve ulaştırma araçlarının tamamının ya da bir kısmının kesintiye uğratılabilmesinin yanı sıra diplomatik ilişkilerin kesilmesi şeklinde de olabilmektedir. Güvenlik Konseyi, sadece belirtilen önlemlerle sınırlı kalmayıp silahlı kuvvet kullanılmayı gerektirmeyen önlemler de alabilir. Üye devletler alınan kararlara uymak zorundadır.⁷³

⁷¹ Duran, a.g.t., s.25.

⁷² Duran, a.g.t., s.26.

⁷³ Duran, a.g.t., ss.26-27.

Uluslararası barışın ve güvenliğin korunması veya yeniden kurulması adına hava, deniz ve kara kuvvetleri vasıtasıyla her türlü girişimde bulunabileceği Antlaşma'nın 42'nci maddesinde açıkça ifade edilmektedir. Bu yola başvurulması bütün barışçıl önlemlerin alınarak sonuç alınamaması durumunda gerçekleşebilmektedir. Silahlı kuvvet kullanılması gerektiği kararının alınması Antlaşma'nın 27/2 maddesi gereği, daimi üyelerin hepsinin oyları olmak üzere toplamda dokuz üyenin olumlu oyu ile mümkün olabilmektedir.⁷⁴

Buraya kadar uyuşmazlıkların BM nezdinde hangi yollarla çözülebileceğini inceledik. Bundan sonra, uluslararası uyuşmazlıkların çözümünde Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul'un pozisyonları ve çözüme esas nasıl karar alabildiği incelenecektir.

1.1.3. Uyuşmazlıkların Çözümünde Güvenlik Konseyi'nin Rolü

BM Antlaşması 24'üncü maddesine göre, BM üyeleri, Örgüt'ün çabuk ve etkili bir şekilde hareket etmesini sağlamak amacıyla, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne vermektedir. Örgütün en önemli amacını gerçekleştirme görevinin Güvenlik Konseyine bırakılmasının nedeni, Güvenlik Konseyi'nde bulunan beş büyük gücün daimi üye olarak yer almasının BM'nin çabuk harekete geçebilmesini sağlayacak etkili kararlar almasına imkân sağlayacağı düşüncesine dayanmaktadır.⁷⁵

Güvenlik Konseyi, tüm üyelerin değil, sadece bir kısım devletlerin temsil edildiği bir organdır. 1965'te yapılan değişiklikle üye toplamı 11'den 15'e çıkarılmıştır. Beş daimi üye Antlaşma'nın 23'üncü maddesinde ismen belirlenmiş olup, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Çin ve Fransa'dır. Diğer üyeler ise, Genel Kurul tarafından iki yıl görev yapmak için seçilir. Bu geçici üyelerin belirlenmesinde dünya barışını korumaya yönelik ve Örgüt'ün diğer amaçlarına katkıları göz önünde bulundurulur. Üyelerin seçiminde adilane bir coğrafi dağılıma uyulması gerekmektedir. Uygulamada üyeler, aralarında kararlaştırdıkları bir dağılıma uymaktadır. Örneğin Güvenlik Konseyinde bir süre Afrika-Asya için 5; Doğu Avrupa için 1; Latin Amerika için 2; Batı devletlerine 2 koltuk ayrılmıştır.⁷⁶

⁷⁴ Duran, a.g.t., s.28.

⁷⁵ Keskin, a.g.e., ss.139-140.

⁷⁶ Sur, a.g.e., s.178.

Türkiye, 1951-52;1954-55 yıllarında Güvenlik Konseyinde yer aldı; ayrıca 1961’de yapılan özel anlaşma uyarınca ülkemiz ve Polonya üyeliği sırayla üstlendiler. Son olarak, 2009-2010 yılları itibariyle Türkiye Güvenlik konseyi üyeliğine seçilmiştir.⁷⁷

Güvenlik Konseyi, faaliyetlerini sürekli olarak sürdürebilecek tarzda düzenlenmiştir. Bu nedenle, Konseye üye olan devletler New York’ta daimi delegasyonlar kurmuşlardır. Daimi görevde bulunabilmelerinin sebebi ise başkanın lüzum gördüğü takdirde Konsey’in derhal toplanabilmesini sağlamaktır.⁷⁸ Güvenlik Konseyi Başkanlığı, iki farklı düzeyde ikili işlevi bulunan bir kurumsal oluşum görünümündedir. Başkan, hem konsey toplantılarının yöneticisi olarak çalışmalarda düzeni ve prosedür kurallarına uyulmasını sağlama görevini üstlenmekte, hem de Konsey’i uluslararası alanda temsil etmektedir.⁷⁹

Konsey üyeleri arasında, İngilizce alfabetik sıraya göre ve bir aylık süreyle dönüşümlü olarak yerine getirilen başkanlık görevi; şahsen değil, fakat temsil edilen üye devlet adına üstlenilmektedir. Bu nedenle, Güvenlik Konsey’inde başkan yardımcılığı bulunmamaktadır. Aynı nedenle, 20 sayılı prosedür kuralı uyarınca başkanın, temsilcisi olduğu üye devletin görüşülmekte olan konuyla doğrudan bağlantısı bulunmasını gerekçe göstererek, toplantıyı yönetme görevini alfabetik sıraya göre bir sonraki üye devlet temsilcisine bırakması olanaklı kılınmıştır. Bu noktada, başkan için herhangi bir zorunluluk bulunmaması ve bu yöndeki kararın alınması tümüyle başkanın yetki kapsamında bulunması dikkati çekmektedir. Bu, başkanın kimliği bağlamında Güvenlik Konseyi’nin siyasi niteliğini vurgulayan unsurlardan biri olarak görünmektedir.⁸⁰

Güvenlik Konseyi üyelerinin bir oy hakkı vardır. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması gibi esasa ilişkin konularda karar alabilmek için üyelerin beşte üçünün yani dokuz üyenin olumlu oy vermesi ve daimi üyelerin hiçbirinin olumsuz oy vermemesi gereklidir. Usule ilişkin konular ise, daimi ve geçici dokuz üyenin olumlu

⁷⁷ Sur, a.g.e., s.178.

⁷⁸ Chaumont, a.g.e., s.26.

⁷⁹ Mengiler, a.g.e., ss.95-96.

⁸⁰ Mehmet Öncü, (2006), “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Temelleri”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No:6, İzmir: s.46.

oyu ile alınır.⁸¹ Veto yetkisine sahip devlet tek başına karar alınmasını engelleme yetkisine sahiptir. Bu durum elbette konseyde yer alan devletlerin eşitliği ilkesini zedelemektedir. Ancak konu bir usul sorunu değildir. Aksine yetkiye ilişkin bir durum söz konusudur.⁸² BM üyesi olan, ancak Güvenlik Konseyi'nde temsil edilmeyen devletlerin çıkarlarının özellikle etkilendiğinin Konsey'ce saptanması koşuluyla, ilgili sorunun görüşülmesine katılma olanağı bulunmaktadır. Ayrıca Güvenlik Konseyi'nin uygulamasında, devlet olarak tanınmayan ancak uluslararası uyumsuzluğun tarafı olarak kabul edilen toplulukların da ilgili uyumsuzluk konusundaki görüşmelere katılımı sağlanmaktadır.⁸³

Antlaşmanın altıncı bölüm gereği, sorunların barışçı yollardan çözümüne ilişkin Konsey'in yetkileri tamamen tavsiye niteliğindeyken, barışa yönelik tehdit, barışın bozulması veya saldırı eylemlerine ilişkin konularda ise yedinci bölüm gereği bağlayıcı karar verme yetkisi vardır.⁸⁴ Ancak, Konsey'in yedinci bölümü esas alarak tavsiye niteliğinde karar alabilmesi de mümkündür.⁸⁵ Güvenlik Konseyi, barışın bozulduğunu 1950 Kore, 1982 Falklan Adaları, 1990 Irak'ın Kuveyt'i işgali sırasında olmak üzere sadece üç kez saptamıştır. Buna karşılık bir saldırı eylemi gerçekleştiğine dair bir açıklama hiç yapılmamıştır.⁸⁶

BM Antlaşması, yalnızca meşru savunma hakkının başka devletlerle ortaklaşa kullanılmasını olanaklı kılmakla kalmamış, bir ortak güvenlik sisteminin tamamlayıcı niteliğini oluşturacak şekilde, yaptırım uygulama yetkisinin tek merkezde toplanmasını sağlamıştır.⁸⁷

Ortaya çıkan uluslararası krizlerin Konsey'in veto nedeniyle çözüme kavuşmadığı dönemde, çözüme yönelik Genel Kurul kendisinde yetkiyi toplayarak Barış İçin Birleşme Kararı alabilmektedir.

⁸¹ Duran, a.g.t., ss.11-13.

⁸² Doğan, a.g.e., s.284.

⁸³ Mengiler, a.g.e., ss.99-104.

⁸⁴ Keskin, a.g.e., s.140.

⁸⁵ Öncü, a.g.m., s.46.

⁸⁶ Avcı, a.g.t., s.12.

⁸⁷ Mengiler, a.g.e., s.109.

1.1.4. Uyuşmazlıkların Çözümünde Barış İçin Birleşme Kararı

BM Antlaşması, Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesinden her birine veto yetkisi vererek, bu üyeler tarafından Güvenlik Konseyi'nin işlemez hale getirilmesine olanak tanımıştır. Soğuk Savaş döneminde, daimi üyelerin sıkça kullandığı veto hakkından dolayı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde karar alabilmek oldukça zorlaşmış hatta imkânsız hale gelmiştir.⁸⁸ 5 Aralık 2016 tarihine kadar daimi üyelere Çin 10, Fransa 16, İngiltere 29, ABD 79 ve Rusya 105 (90 adet veto hakkı SSCB tarafından kullanılmıştır) kez olmak üzere toplam 239 kez veto haklarını kullanmışlardır.⁸⁹

Barış İçin Birleşme Kararı, barış ve güvenliğin korunmasında bağlayıcı karar alma yetkisini Genel Kurul'a vermemekte, bunun yerine barış ve güvenlik konusunda bu organın sahip olduğu yetkiyi onaylamaktadır.⁹⁰

Genel Kurul, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin veto uygulamaları nedeniyle işleyemez duruma gelen sistemdeki bu tikanıklığı aşmak amacıyla Barış İçin Birleşme Kararı'nı almıştır.⁹¹ İlk olarak ABD önderliğinde ve özellikle SSCB'nin karşı çabalarına rağmen, 3 Kasım 1950 tarihinde 302'nci toplantısında 377 (V) sayılı karar kabul edilmiştir.⁹²

Antlaşma'nın 11/2 maddesinde, Genel Kurul önüne getirilen, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin herhangi bir sorunun eylem gerektirmesi halinde Genel Kurul'un konuyu Güvenlik Konseyi'ne devretmesi gerektiği öngörülmüştür. Genel Kurul'un zorlama önlemlerini gerektirecek bir sorun karşısında harekete geçemeyeceği, Genel Kurul'un harekete geçme yetkisinin sadece önlemlerin uygulanmasının kapsam dışında kalması ile sınırlı olduğu, bunun yanında Genel Kurul'un zorlayıcı önlem alma konusunda üye devletlere tavsiyede bulunabileceğine yönelik görüşler mevcuttur.⁹³

Barış İçin Birleşme Kararı, A, B ve C kararları olmak üzere üç farklı kararı içermektedir. Bu kararlardan en önemlisi A kararıdır. A kararında; Genel Kurul,

⁸⁸ Konak, a.g.t., s.52.

⁸⁹ <http://research.un.org/en/docs/sc/quick>, 2017.

⁹⁰ Duran, a.g.t., s.36.

⁹¹ Duran, a.g.t., s.34.

⁹² Konak, a.g.t., s.42.

⁹³ Mengiler, a.g.e., s.249.

Güvenlik Konseyi daimi üyeleri arasında oybirliği olmadığında, barışın ihlali, tehdit edilmesi veya saldırı eyleminin olduğu durumda, uluslararası barış ve güvenliği sağlamaya yönelik sorumluluklarını yerine getiremezse, uluslararası barış ve güvenliği korumak veya gerekirse silahlı kuvvetlerin kullanılması da dahil üye devletlerle birlikte önlemler almak ve tavsiyelerde bulunmak maksadıyla acil olarak konuyu ele alır. Bu sırada Genel Kurul toplantı halinde değilse, Güvenlik Konseyi üyelerinden herhangi 9'u veya Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğunun isteği üzerine 24 saat içinde olağanüstü toplanır.⁹⁴

B kararında, Genel Kurul'un uluslararası barış ve güvenliğin sürdürülmesi için, Güvenlik Konseyi'ne yapabileceği tavsiyeler belirtilmektedir. C kararında ise, Genel Kurul'un, Güvenlik Konseyi daimi üyelerine yaptığı tavsiyeler yer almaktadır. Buna göre daimi üyeler, Antlaşma'nın ruhuna ve lafzına uygun şekilde, temel görüş ayrılıklarını çözme ve anlaşmaya varmak amacıyla, uluslararası barışı tehlikeye atma ve BM faaliyetlerini engelleme ihtimali olan tüm problemleri ve tartışmalarını kolektif olarak veya başka türlü, gerekirse diğer devletlerle toplanarak yapmaları tavsiye edilmektedir. Yapmış oldukları toplantıların sonuçlarında Genel Kurul'u ve BM üyelerini haberdar etmeleri tavsiye edilmektedir.⁹⁵

Tavsiye niteliğinde olan Barış İçin Birleşme Kararının her ne kadar hukuksal bağlayıcılığı olmadığı görüşü ön plana çıksa da, aslen Güvenlik Konseyi'nin yetkisi kapsamında bulunan zorlama önlemlerinin alınması doğrultusunda üye devletlere tavsiyede bulunulması ile BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacını gerçekleştirmesine yöneliktir. Karar ile, Güvenlik Konseyi'nin birincil sorumlu olarak belirlendiği uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacı doğrultusunda, Genel Kurul'un ikincil veya tamamlayıcı yetkisinin kurumsallaştırılmasıdır.⁹⁶

Barış İçin Birleşme Kararı'nda iki komisyon kurulmuştur. Bunlardan ilki Gözlem Komisyonudur. Bu komisyon, barışı tehlikeye düşürebilecek uluslararası bir gerginliği rapor etmek için ilgili ülke devletinin daveti veya rızası ile o ülkede bulunacaktır. Diğer komisyon ise, Kolektif Tedbirler Komisyonu'dur. Bu komisyonun

⁹⁴ Duran, a.g.t., s.35.

⁹⁵ Duran, a.g.t., s.35.

⁹⁶ Mengiler, a.g.e., ss.248-252.

görevi ise, ortak güvenlik sorunlarını incelemek ve uluslararası barışı güçlendirmek için yöntemler önermektir. Her iki komisyon da 14 üyeden oluşmaktadır.⁹⁷

Barış İçin Birleşme Kararı kapsamında, 1950 yılında Çin'in Kuzey Kore tarafında savaşa katılmasında, 1956 yılında Süveyş Krizinde ve aynı dönemde Sovyetler Birliği'nin Macaristan'daki isyana müdahale etmesinde Genel Kurul toplantılar yaparak bu sorunları görüşmüştür.⁹⁸

BM Sistemi'nde, uluslararası uyuşmazlıkların barış ve güvenliği tehlikeye sokacak hale gelmesinin önlenmesi ve krizlerin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için, Antlaşma'nın genel prensipleri çerçevesinde barışı koruma harekâtları bir çözüm yöntemi olarak ortaya çıkmıştır.

1.1.5. Barışı Koruma Harekâtı Kavramı, Kapsamı ve Amacı

Uluslararası barış ve istikrarın tesis edilmesi ve korunması amacıyla barışa yönelik harekâtlar, 19'uncu yüzyıldan günümüze kadar uluslararası güvenlik sisteminde bir araç olarak kullanılmaktadır. Buna karşın, barışı koruma harekâtlarının uluslararası sistemde hukuki ve meşru bir zemin kazanması, İkinci Dünya Savaşı sonrası BM'nin kurulması ve BM Antlaşması'nın üye devletler tarafından kabul edilmesi ile gerçekleşmiştir.⁹⁹

Barışı Koruma Harekâtları'nın temel özellikleri dikkate alınarak çeşitli tanımlar ortaya konmuştur. Bu tanımlardan bir tanesi BM'nin beşinci genel sekreteri Javier Perez de Cuellar tarafından 1985 yılında yapılmış olup bu tanımlama “*Barışı Koruma Harekâtı, BM Şartı'nda açıklanmayan bir tekniktir ve şartta açıklananın aksi yönünde askeri personelin kullanılmasıdır. Bu harekâtı icra eden unsurlar için düşman yoktur, harbi kazanmak yoktur ve yalnızca kendini savunma maksadıyla kuvvet kullanılır, onların başarısı gönüllü işbirliğine dayanır. Barışı koruma harekâtları; ilgili ülkeler, Güvenlik Konseyi ve Genel Sekreterin çabalarıyla uluslararası uyuşmazlık ve çatışmalara barışçı yollarla sonuç almak maksadıyla geliştirilen çalışmalardır. İnaniyorum ki, BM tarafından Barışı Koruma maksadıyla başvurulanan Barışı Koruma*

⁹⁷ Konak, a.g.t., s.44.

⁹⁸ Konak, a.g.t., s.45.

⁹⁹ Selma Otçu, a.g.m., s.42.

Harekâtı teknik ve oluşumları dünya da barışın sağlanması için oldukça etkili ve vazgeçilmez silahtır.” şeklindedir.¹⁰⁰

Bu tanım da dikkate alınarak Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtları'nın en kapsamlı tanımını şu şekilde yapabiliriz: Tarafların rızası dâhilinde, uzlaşmazlığın çözümü için ortaya konmuş düzenlemeleri (ateşkes anlaşması, kuvvetlerin ayrılması anlaşması, insani yardım ulaştırılması, vb.) gözlemleyecek ve uygulayacak şekilde asker, polis ve sivil personeli de içerecek bir Birleşmiş Milletler varlığının çatışma bölgesinde konuşlandırılmasıdır.¹⁰¹

Barış Koruma Harekâtları ihtiyaçtan doğan ad hoc buluşlardır.¹⁰² Harekâtların kuruluşu, BM Antlaşması'ndaki açık bir hükme değil, fakat BM'nin süreç içinde geliştirdiği uygulamasına dayanmaktadır. Bu uygulamanın, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası uyuşmazlıkların barışçı çözümü çerçevesinde silahlı çatışmanın durdurulması ve önlenmesine öncelik veren tutumunun bir uzantısı olarak ortaya çıktığı görülmüştür.¹⁰³

Barışı Koruma Güçleri'nin oluşturulması uluslararası uyuşmazlıkların çözümü noktasında bir gereklilikten ortaya çıkmıştır. Uyuşmazlıklar, Güvenlik Konseyi dikkatine çoğunlukla bir silahlı çatışma sonrası getirilmektedir. Bunun yanında, tarafların barışçı çözüm yönündeki yükümlülükleri silahlı çatışma sonrasında da devam etmektedir. Barışçı bir çözüme ulaşılabilmesi için de ateşkesin sağlanması gerekmektedir.¹⁰⁴

Barışı Koruma Harekâtları, BM'nin dünya çapındaki anlaşmazlıklara müdahale için kullandığı dinamik ve etkin bir araç olmanın ötesinde, BM'nin dünya kamuoyunda görünen yüzüdür. İlk BM Barışı Koruma Harekâtı, Arap - İsrail Savaşı sonrasında düzenlenen ateşkes anlaşmasını gözlemlemek için 1948 yılında oluşturulan UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization - BM Ateşkes Denetleme Teşkilatı) Misyonu'dur.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Candemir, a.g.e., s.87

¹⁰¹ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.41.

¹⁰² Keskin, a.g.e., s.174.

¹⁰³ Mengiler, a.g.e., s.181.

¹⁰⁴ Mengiler, a.g.e., s.182.

¹⁰⁵ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.58.

BM Barışı Koruma Harekâtı'nın amacı bir durumu kontrol altına almak, uyuşmazlığın çözümü için gerekli koşulları sağlamaktır. BM Barışı Koruma Harekâtları başlıca şu amaçları içerebilir;

- Gelecekteki bir çatışmanın veya eski bir çatışmanın yeniden patlak vermesinin önlenmesi,
- Tarafların ayrılarak aralarına girilmesi ve tampon işlevinin yerine getirilmesi,
- Barışın yeniden tesisi,
- Tehdit altında bulunan bir barışın korunması,
- Çoğu zaman sadece antlaşmaların uygulanmasının temini suretiyle siyasal çözüm ve uzlaşmanın kolaylaştırılması,
- Kamu düzeninin kamu güvenliğinin ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinin sağlanması,
- Güvenlik Konseyi'nin kararlarının uygulanması,
- Antlaşmaların veya Güvenlik Konseyi'nin kararlarının ihlalinin cezalandırılmasıdır.¹⁰⁶

Barış Koruma Harekâtları'nda anlaşmazlığın türüne veya bölgenin özelliklerine göre değişiklik göstermekle birlikte şu görevler verilebilmektedir;

- Eğer imzalanmışsa ateşkes anlaşmasının şartlarına uyulup uyulmadığını denetlemek,
- Kapsamlı bir barış anlaşmasının imzalanmasına yardımcı olmak,
- Günlük hayatın normale dönmesi için güvenli bir ortam oluşturmak,
- Sınır boyunca taraflar arasında silahlı çatışma çıkmasını engellemek,
- Bir bölge veya ülkesi, işleyen bir yerel hükümet kurulana kadar geçici olarak idare etmek,
- İnsani yardım faaliyetlerine destek olmak,
- Silahsızlanma, terhis ve topluma uyum çalışmalarına yardımcı olmak,

¹⁰⁶ Nalcioğlu, a.g.e., s.35.

- Seçimlerin uluslararası standartlara uygun bir biçimde yapılmasına nezaret etmek,
- İnsan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygıyı sağlayıcı tedbirler almak,
- Bölgede yaşayan sivilleri korumak.¹⁰⁷

Barış Koruma Harekâtı kapsamında bu görevlerin bir veya birkaçı yerine getirilebilir. Henüz uygulamada görülme de uluslararası suçların önlenmesinin ve silahsızlandırma işlevlerinin de üstlenilebileceği düşünülmektedir.¹⁰⁸

BM Barış Koruma Harekâtları'nda görev yapan sivil ve asker olmak üzere toplam personel sayısı günümüzde yaklaşık 100.000 kişidir.¹⁰⁹ BM Barış Koruma Harekâtları'nın Haziran 2016 - Temmuz 2017 tarihleri arasındaki yıllık bütçesi bütçesi ise 7.874.053.700 ABD doları düzeyindedir.¹¹⁰

Barış Koruma Harekâtında olumsuz etken olarak, asker ve sivil unsurlar arasında iş birliğinden ziyade rekabet havasının hakim olması hali gösterilebilir.¹¹¹

Bugüne kadar altmışaltı BM Barış Koruma Harekâtı gerçekleştirilmiş olup, tamamlanan BM Barış Koruma Harekâtları EK-1'de, devam eden BM Barış Koruma Harekâtları ise EK-2'de sunulmuştur.

1.1.6. Barış Koruma Harekâtları'nın Tarihsel Süreci

BM Antlaşması'nın temelinde kolektif güvenlik sistemi yatmaktadır. Kolektif güvenlik sisteminin hayata geçirilebilmesi için Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinin tamamının onayı gerekmektedir. Daimi üyelerden bir tanesinin dahi kararı veto etmesi güvenlik sisteminin hayata geçirilmesini engellemektedir.¹¹² Soğuk Savaş döneminde kolektif güvenlik sisteminin hayata geçirilememesi ile BM uluslararası barış ve güvenliğin korunması adına uyuşmazlıkların çözümüne yönelik bir dizi faaliyette

¹⁰⁷ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.41.

¹⁰⁸ Keskin, a.g.e., s.179.

¹⁰⁹ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.58.

¹¹⁰ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.5/70/24, 2017.

¹¹¹ Sadi Çaycı, (1994), "Barış Destekleme Harekâtı", *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, Sayı 341, Ankara: s.29.

¹¹² Ülkü Demirtürk Demirdöğen, (2006), "Birleşmiş Milletler Barış Koruma Harekâtları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)", *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, Antalya, Cilt:6, Sayı:11, Antalya: s.239.

bulunmuştur.¹¹³ BM'nin bizzat yürüttüğü veya yetki devrettiği bu faaliyetler, Barışı Koruma Harekâtları olarak isimlendirilmiştir.

Barışı Koruma Harekâtları ile; uluslararası barış ve güvenliği korumak, çatışmaları ortaya çıkmadan önlemek, barışı yeniden tesis etmek, insani yardım faaliyetlerine destek olmak ve bir ülkenin iç istikrarının sağlanmasına yardımcı olmak amaçlanmaktadır.¹¹⁴

Barışı Koruma Harekâtları, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlarda, siyasal çözümlerin tükendiği zaman, BM'nin bu çatışmaları denetleme yollarından bir tanesidir. Barışı Koruma, BM'nin en yeni oluşumlarından birisidir ve Barışı Koruma Güçleri 1988 yılında Nobel Barış Ödülü ile ödüllendirildiğinde tanınmıştır.¹¹⁵

BM'nin icra ettiği barışı koruma harekâtlarının varlığı ortak güvenlik sisteminden farklıdır. Ortak güvenlik sisteminde amaç saldırganı bulup kuvvet ve çeşitli yaptırımlar kullanarak durdurmaaktır. Uluslararası barış ve güvenlik ancak bu şekilde sağlanmaktadır. Barış Koruma Gücü ise, kimseye düşman nazarıyla bakmaz ve konuşlandırıldığı bölgede tarafsız olarak görev icra ederler ve bu şekilde uluslararası barış ve güvenliğe katkı sağlanabileceği inancı hakimdir.¹¹⁶ Barışı Koruma Harekâtları, daha çok BM Antlaşmasının altıncı bölümüne dayanılarak kurulan *ad hoc* uygulamalardır.¹¹⁷

Barışı koruma harekâtları, ortaya çıktığı ilk günden itibaren BM Antlaşması temelinde dönemin şartlarına uygun olarak kendini sürekli yenilemiştir. Bu süreci dönemlere ayırmak mümkündür.

¹¹³ Demirdöğen, a.g.m., s.237.

¹¹⁴ Otçu, a.g.m., s.42.

¹¹⁵ Hasan Duran, (2001), "Birleşmiş Milletler ve Müdahale", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C.6, S.2, Isparta: s.135.

¹¹⁶ Funda Keskin (1999), "Yeni Barış Güçleri", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt:54, Sayı:4, Ankara: s.69.

¹¹⁷ Sur, a.g.e., s.201.

1.1.6.1. Birinci Nesil Barışı Koruma Harekâtları

BM'nin Soğuk Savaş dönemi boyunca icra ettiği harekâtlar, birinci nesil (geleneksel) barışı koruma harekâtları şeklinde adlandırılmaktadır. Bu dönemde icra edilen harekâtlarda görev alan birimlere; ateşkesin denetlenmesi, ihlallerin rapor edilmesi, siyasi çözüm sürecine yardımcı olunması ve taraflar arasındaki güven artırıcı önlemlerin alınması gibi temel görevler verilmiştir. Bu görevleri icra eden personel silah taşımayan askeri gözlemciler ile hafif silah taşıyan askeri birliklerden oluşmaktaydı.¹¹⁸

BM'nin ilk barışı koruma harekâtı, Güvenlik Konseyi tarafından 29 Mayıs 1948 tarihinde kabul edilen 50 sayılı kararı ile Filistin'deki ateşkesi izlemek üzere görevlendirilen gözlem misyonu UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) olarak varlığını göstermiştir.¹¹⁹ İlk barış gücü olarak kabul edilen UNEF-1 (First United Nations Emergency Force) 1956 ile 1967 yılları arasında Mısır'ın Süveyş kanalı üzerinde hakimiyet kurması sonucunda ortaya çıkan krizin sona erdirilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Oluşturulan bu barış gücü, barışı koruma prensiplerinin ortaya çıkmasında büyük role sahiptir. Dönemin BM Genel Meclisi Başkanı Lester Pearson ve BM Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld liderliğinde oluşturulan komisyon; tarafların rızası, tarafsızlık, meşruiyet, meşru savunma haricinde kuvvet kullanmama ve kuvvet kullanılması gerektiğinde de asgari düzeyde kullanılmasını prensip olarak belirlediler. 1990'lı yıllara kadar bu prensipler genel kabul görmüştür.¹²⁰ Daha sonra oluşturulan barışı koruma harekâtları genellikle destekleme faaliyetlerinden barışı koruma şeklinde ortaya çıkmış ve BM ile özdeşleşmiştir.¹²¹

Soğuk Savaş döneminde, Doğu ve Batı Blokları aralarındaki çekişmeler çoğu zaman Güvenlik Konseyine yansımış, alınacak kararlarda veto yetkilerini kullanarak barış gücü kurulmasını engellemişlerdir. Güvenlik Konseyi'nin karar alamadığı bu tür durumlarda Genel Kurul devreye girmiş ve barış gücü oluşturulmasına karar vermiştir.

¹¹⁸ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.46.

¹¹⁹ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.46.

¹²⁰ Köse, a.g.m., s.50.

¹²¹ Otçu, a.g.m., s.42.

Soğuk Savaş döneminde kurulan UNEF-I ve UNSF Genel Kurul kararıyla oluşturulan barış güçleridir.¹²²

Soğuk Savaş döneminde oluşturulan barışı koruma harekâtları genellikle devletlerarası çatışmaların durdurulması ve çatışma ortamından barış ortamına geçişe yardımcı olunması gibi klasik görevler üstlenmişlerdir. Bu görevlerden bazıları; ateşkes antlaşmasının denetlenmesi ve korunması¹²³ ile ateşkesin devam etmesini sağlamak, askerden arındırılmış sınır bölgelerini gözlemek, tampon bölgeler oluşturmak, tarafların silahsızlandırılmasını sağlamak ve sınır denetimini sağlamaktır. Bu dönemde temel kaygı devletlerarası çatışmaların bloklar arası devamlı bir gerginliğe dönüşmesi ve daha da ötesi savaşa dönüşmesiydi.¹²⁴ İcra edilen barış koruma harekâtlarının varlığı ABD ve S.S.C.B'nin karşı karşıya gelmesine engel olmuştur. Üçüncü dünya ülkelerinde ortaya çıkan uyuşmazlıklara iki kutup ülkesinin doğrudan müdahale etmesi engellenmiştir.¹²⁵ Yine bu dönemde BM çatısı altında gerçekleştirilen 13 barışı koruma harekâtına yukarıda bahsedilen türde görevler verilmiştir.¹²⁶

1.1.6.2. İkinci Nesil Barışı Koruma Harekâtları

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası siyasal ortamda yaşanan değişimler, barışı koruma harekâtlarının işlevlerini de değiştirmiştir. Dünya coğrafyasındaki çatışmaların özelliklerindeki değişim, barışı koruma harekâtlarına da yansımıştır. Soğuk Savaş döneminde barış güçlerine verilen görevler küçük çapta ve az sayıda iken, Soğuk Savaş sonrası dönemde ise karmaşık ve çok fazladır.¹²⁷

Soğuk Savaş sonrası dönemde barış koruma harekâtlarında görülen artışın belli başlı sebepleri vardır. Bu dönemde, veto yetkisi nedeni ile Güvenlik Konseyi'nin etkin karar alamamış olması hali değişime uğramış, çatışmaların çözümü için yeni stratejiler geliştirmeye başlanmıştır. Bununla birlikte daha çok barışı koruma harekâtı icra edilmeye başlanmıştır. Uyuşmazlıkların türünün değişmiş ve küçük çaplı çatışma sayısında artış olması barışı koruma harekâtındaki sayının artmasındaki bir diğer nedendir. Sovyetler Birliği ve Yugoslavya gibi çok uluslu devletlerin parçalanmasıyla

¹²² Demirdöğen, a.g.m., s.241.

¹²³ Nalcioğlu, a.g.e., s.23.

¹²⁴ Köse, a.g.m., s.50.

¹²⁵ Demirdöğen, a.g.m., s.241.

¹²⁶ Nalcioğlu, a.g.e., s.23

¹²⁷ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.46.

birlikte etnik, dinsel ve bölgesel uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuş ve kolektif tedbirler alınması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.¹²⁸

Kuruluşundan itibaren genellikle ülkelerarası uyuşmazlıkların çözümü için uygulanan bu harekâtlar, Soğuk Savaş sonrası dönemde ülke içi istikrarsızlıklar ve çatışmalarda uygulanmaya başlanmıştır. Çoğunlukla Afrika ve Balkan ülkelerindeki iç savaş, etnik ve dini çatışmaları engellemek için faaliyete geçirilmiştir.¹²⁹ Dolayısıyla 1990 sonrasında BM'nin hizmetlerine gereksinim artmıştır.¹³⁰ Bu dönemde; silahsızlanma, güvenlik sektörü reformu, devam eden hükümetin varlığı için sivil otoriteye yardım edilmesi, insan haklarına uyulmasının gözlemlenmesi, eski askerlerin topluma kazandırılması gibi görevler ilave edilmiştir. Yeni görevlerin icrası için başlangıçta sadece askerlerden oluşan barış koruma harekâtlarına, polisler, sivil yöneticiler, ekonomi uzmanları, sosyal gelişim uzmanları, seçim gözlemcileri, iletişim ve halkla ilişkiler uzmanları, hukuk uzmanları gibi ihtiyaca göre personel katılmıştır.¹³¹

Barışı Koruma Güçleri, sadece tarafları birbirinden ayırmakla kalmamış barışın korunmasının yanında barışın inşası ve kurumların yeniden tesisi görevlerini de üstlenmiştir. Seçim ve referandum yapılması konusunda devletlere destek olmuştur. BM Barış Gücü Harekâtları Bölümü içerisinde Seçimlere Yardım Şubesi kurulmuş ve bu şube aracılığı ile birçok devlete teknik destek sağlanmıştır.¹³²

Barışı koruma harekâtları, Soğuk Savaş'ın bitmesini müteakip sadece BM kapsamında gerçekleştirilmemiştir. Konular ve uygulama alanları genişledikçe NATO (North Atlantic Treaty Organization), AB (Avrupa Birliği), AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) ve Afrika Birliği gibi örgütlenmeler de Güvenlik Konseyi'nden yetki alarak barış koruma harekâtı icra etmiştir. Soğuk Savaş sonrası barışı destekleme faaliyetlerinden barışı koruma ve barışı kurmada BM'nin ağırlığı hakimken, diğer destekleme faaliyetlerinde NATO varlığını göstermektedir.¹³³ NATO barışı koruma harekâtlarında ilk defa kendini Bosna Hersek'te göstermiştir. Dayton Barış Antlaşmasının uygulanması için BM Antlaşmasının yedinci bölümünden aldığı ve 1031

¹²⁸ Uğur Güngör (2008), "Günümüzde Barış Operasyonları", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl:4, Sayı:8, İstanbul: s.15.

¹²⁹ Köse, a.g.m., s.50.

¹³⁰ Funda Keskin (2002), "BM ve Kuvvet Kullanımı", *Avrasya Dosyası*, Cilt:8, No:1, İstanbul: s.164.

¹³¹ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.47.

¹³² Sur, a.g.e., s.203.

¹³³ Otçu, a.g.m., s.42.

sayılı Güvenlik Konseyi Kararı ile NATO ve dışındaki diğer devletlerle birlikte uygulama gücü kurulmasına karar verilmiştir. Uygulama NATO'nun komutası altında yürütülmüştür. Burada ilk defa askeri bir ortaklığa görevin bırakılması meşru müdafaa hariç kuvvet kullanmama ilkesi yerini kuvvetin kullanılabilirliğine bırakmıştır.¹³⁴

Bu dönemde, iç savaş ve etnik çatışmalara yönelik müdahale söz konusu olduğu için genellikle devletlerin rızası göz ardı edilmiş ya da tarafsızlık ilkesi arka plana itilmiştir. BM Genel Sekreteri Boutros Ghali tarafından 1992 yılında yayımlanan Barış İçin Bir Gündem (The Agenda for Peace) adlı raporda bazı durumlarda rıza ve asgari kuvvet kullanılması prensiplerinin göz ardı edilebileceği gündeme taşınmıştır. Başlangıçtaki görevlerinin yanında yeni gereksinimlerden dolayı yapısal müdahaleleri de içeren görev tanımlarına yer verildi. Bu görevlerin daha etkin yerine getirilebilmesi amacıyla asker, diplomat ve sivil unsurlar koordineli çalışmaya başladılar. Bu süreçte barış gücü birliklerinin yapısı çok boyutlu hale geldi ve yüklenilen misyon sayısı arttı.¹³⁵

1.1.6.3. Üçüncü Nesil Barışı Koruma Harekâtları

Üçüncü nesil barışı koruma ise; ikinci nesil barışı koruma harekâtlarının geleneksel barışı koruma faaliyetlerinden uzaklaşarak barışı kuvvet kullanarak sağlama yoluna gittiği harekâtlardır. BM Antlaşmasının yedinci bölümünde yer alan zorlama önlemleri uygulanmıştır. Uygulamanın ilk örneği Somali iç savaşını durdurmak için oluşturulan UNOSOM-II harekâtıdır. Kurulan barışı koruma gücünün görevi, BM'nin bina ve teçhizatlarını korumak, örgüt halindeki grupları silahsızlandırmak ile ağır silahlar üzerinde denetim kurmak için güç kullanmak şeklindeydi. Fakat güç kullanırken gücün varlığı en maksimum seviyede ortaya konulmalı ancak minimum seviyede kullanılmalıdır.¹³⁶

Savaş esnasında insani yardımların dağıtılması da üçüncü nesil barışı koruma harekâtlarının görev ve yetki alanına girmektedir. Fakat Somali, Yugoslavya ve Rwanda

¹³⁴ Keskin, a.g.e., ss.185-186.

¹³⁵ Köse, a.g.m., s.50.

¹³⁶ Demirdöğen, a.g.m., s.278.

harekâtlarında barış gücünün görev ve yetki tanımları açık olmadığı için başarılı olunamamıştır.¹³⁷

1.1.6.4. Barışı Koruma Harekâtlarında Reform Çalışmaları

Soğuk Savaş sonrası dönemden 2000’li yılların başlarına kadar geçen sürede barışı koruma harekâtlarından alınan tecrübeler ışığında bir dizi reform çalışmaları BM gündemine alınmıştır. Yapılan bu reform çalışmaları çoğunlukla harekât kapasitenin artırılması ve krizlere müdahalenin etkinleştirilmesine yönelik olmuştur.¹³⁸

BM gündemine alınan reform çalışmalarının ilk örneği Brahimi Raporudur. Düzenlenen bu raporda; BM barışı koruma harekâtlarının maddi kaynaklarının artırılması, barışı koruma harekâtlarına verilen her türlü kaynağın (finansman, personel, malzeme, teçhizat vb.) uyum içerisinde olması, BM barışı koruma birliklerinin etkin ve hızlı bir şekilde konuşlandırılmasının sağlanması, lojistik ihtiyaçların tek elden karşılanması için bir birimin kurulması önerileri getirilmiştir. Bu öneriler ışığında BM çatısı altında Sahra Destek Bölümü kurulmuş fakat diğer konularda somut adımlar atılmamıştır.¹³⁹

Reform çalışmaları ile ilgili bir diğer çalışmada Temel Doktrin Dokümanı’dır (Capstone Doctrine). BM Barışı Koruma Harekâtları Bölümü tarafından 18 Ocak 2008 tarihinde yayınlanan bu doktrin, barışı koruma harekâtı planlayıcıları ve uygulayıcılarına bir rehber niteliğindedir. Geçmişten günümüze barışı koruma harekâtlarından edinilen tecrübelerin yer aldığı bu dokümanda barışı koruma güçlerinin gerektiğinde taktik seviyede proaktif bir şekilde güç kullanabileceği ifade edilmektedir.¹⁴⁰

Son dönemde gerçekleştirilen ve en güncel reform faaliyeti ise Yeni Ufuklar Çalışması’dır. Bu çalışmada BM barışı koruma harekâtlarının maruz kaldığı çıkmazlara çözüm bulmak ve gelecekte karşılaşılabilecek bu tür problemler için çözüm stratejileri üretmek amaçlanmaktadır. Gelecekte karşılaşılabilecek sorunlara çözüm olarak yeni imkan ve kabiliyetlerin geliştirilmesinin zorunlu olduğu vurgulanmakta, bu imkan ve

¹³⁷ Sur, a.g.e., s.203.

¹³⁸ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.47.

¹³⁹ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.48.

¹⁴⁰ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.48.

kabiliyetler olarak da hareket kabiliyetinin geliştirilmesi, muharebe destek birlikleri, istihbarat toplama, özel polis birimleri, sivil uzmanlar ve stratejik planlayıcılar olarak sıralanmaktadır.¹⁴¹

BM Karargâhı bünyesinde kurulan BM Sahra Destek Bölümü (Department of Field Support-DFS) BM barışı koruma harekâtlarının lojistik ayağını oluşturmaktadır. Reform çalışmaları kapsamında BM Sahra Destek Bölümü tarafından Küresel Sahra Destek Stratejisi (Global Field Support Strategy) adında bir çalışma başlatılmıştır. KSDS ile barışı destek misyonları arasındaki lojistik uyumunun sağlanması ile malzeme ve hizmetlerin birkaç BM misyonu arasında birlikte kullanımı esas alınmaktadır.¹⁴²

Gelinen noktada, problemin çözümüne yönelik sürekli olarak kendini yenilemeye ihtiyacı olan Barışı Koruma Harekâtları'nın meşruiyeti uluslararası hukukta dayandığı temel esaslara göre şekillenmektedir.

1.2. BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARININ HUKUKSAL TEMELLERİ

BM Barışı Koruma Harekâtları'nın ilk ortaya çıkış tarihi olarak da kabul edilen 1948 yılından günümüze kadar gelen süreçte meydana gelen uygulamalar hukuksal esaslarını ortaya çıkarmıştır. Barış Koruma Harekâtlarının temelleri olarak kabul edilen bu esaslar geniş bir alanda kabul görmüştür. Edinilen tecrübeler ışığında belirlenen bu esaslar harekâtın başarılı olabilmesine temel teşkil eder.¹⁴³ Barışı koruma harekâtlarının hukuki temellerinin esasta iki bölümde incelenebileceği görüşü mevcuttur. Bu görüşe göre, harekâtların kuruluş aşamasındaki hukuki temeller ve harekâtların icra edilmesi aşamasında uyulması gereken hukuki dayanaklar ile ilkelere.¹⁴⁴

BM Antlaşması'nda açıkça geçmemesine rağmen hukukçular, BM barışı koruma harekâtlarının uluslararası hukuktaki meşruiyeti konusunda neredeyse fikir birliği içerisinde. Bunun yanı sıra bazı hukukçular ise, BM barışı koruma harekâtı hukuksal esaslarının, Antlaşma'nın altıncı bölümü ve yedinci bölümü arasında bir yerde, hayali ancak potansiyel olarak var olan “Altı Buçuk Bölümü” olduğu tezini ortaya sürmüşlerdir. Bunun ana nedeni, bu harekâtların altıncı bölümün askeri olmayan

¹⁴¹ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.49.

¹⁴² Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.49.

¹⁴³ Nalcioğlu, a.g.e., s.47.

¹⁴⁴ Öncü, a.g.m., s.32.

iş birliği yönü ile yedinci bölümün zorlama tedbirleri özelliğindeki harekâtlar arasında bir yerde bulunduğu şeklindeki görüştür.¹⁴⁵

BM Genel Kurulunun 19'uncu Dönem Toplantılarının yapıldığı 1964 yılında, Brezilya Hükümeti, BM Antlaşması'nın altıncı ve yedinci bölümleri arasına "Barışı Koruma Harekatı" başlığı şeklinde yeni bir bölümün eklenmesini tavsiye etmiştir.¹⁴⁶

Barışı Koruma Harekâtının hukuksal temelini BM Antlaşması'na dayandığı düşüncesinin antlaşmanın özelliğinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. BM Antlaşması bu yönüyle; uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için tam, noksansız bir sistem oluşturmak iddiası ile hazırlanmış çok taraflı bir sözleşmedir.¹⁴⁷

BM Antlaşması'nın birinci maddesi barışı koruma harekâtlarına hukuki dayanak olabilecek niteliktedir. Bu maddede; "*Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla; barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek*" şeklinde ifade edilmiştir.¹⁴⁸ Anılan madde, örgüte barış ve güvenliğin korunması kapsamında etkili ve kolektif önlemler almasını amaç ve görev olarak yüklemektedir. Antlaşmanın birinci maddesinin birinci paragrafında yer alan, örgütün en önemli amaç ve yetkisinin açıkça belirtildiği uluslararası barış ve güvenliğin korunması ifadesi sağlam bir hukuki dayanak niteliğindedir. BM'nin kurulma amacına bakıldığında kurucu antlaşmada açıkça yer verilen yetkilere ilave olarak ek yetkilere sahip olabileceği değerlendirilmektedir. Antlaşmanın özünde var olan yetkiler bu harekâtlara dayanak oluşturmaktadır.¹⁴⁹

Barışı koruma harekâtlarının BM sistemine yardımcı organlar olduğu ve uluslararası barış ve güvenlik alanında yetkili organlar olan Genel Kurul ve Güvenlik

¹⁴⁵ Savaş Celepoğlu ve Deniz Ay, a.g.m., s.42.

¹⁴⁶ Öncü, a.g.m., s.46.

¹⁴⁷ Nalcioğlu, a.g.e., s.6.

¹⁴⁸ *BM Antlaşması 1'inci Bölüm: Amaçlar ve İlkeler Madde 1/1.*

¹⁴⁹ Öncü, a.g.m., s.34.

Konseyi'nce kurulabildikleri göz önüne alındığında, BM Antlaşması'nın 7/2, 22 ve 29'uncu maddelerinin hukuki dayanak olabileceği aşıkardır.¹⁵⁰

Antlaşma'nın 39'uncu ve 40'ıncı maddelerinin Güvenlik Konseyi'ne uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve yeniden kurulmasına yönelik tavsiyede bulunma yetkisi vermektedir.¹⁵¹ Bunlara ilave olarak, Antlaşma'nın 24/1, 33, 34, 36/1 ve 38'inci maddelerinde Güvenlik Konseyi'ne yetki verildiği ifade edilmiştir.¹⁵²

Antlaşmanın 10, 11 ile 14'üncü maddeleri ise; Genel Kurul'a barışı koruma harekâtları kurma yetkisi vermektedir. Güvenlik Konseyi'nin veto nedeniyle çalışamaz hale gelmesi durumunda Antlaşma'nın 10 ve 12/1 maddeleri çerçevesinde barışı koruma harekâtı kurabilecektir. Genel Kurul'un barışı koruma harekâtı kurulması konusundaki kararı tavsiye niteliğindedir.¹⁵³

Ayrıca, barışı koruma harekâtlarının hukuki temellerinin, organların yetkilerinin açıklandığı Antlaşma'nın genel hükümleri esas alınarak açıklanması gerektiği savunulmaktadır. Buna göre üç çeşit yetki mevcut olup bunlar; maddi, şekli ve örgütsel yetkililerdir. Maddi yetkiler; uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği bir durumda örgütün ortaya çıkan sorun ile doğrudan ilgilenmesine izin veren yetkililerdir. Şekli yetkiler; BM organlarının aldığı bağlayıcı olanlar da dahil çeşitli kararlardır. Örgütsel yetkiler ise, ana organların yardımcı organ kurma yetkisidir. Bazı görevleri icra etmesi için Antlaşma'nın 22'inci maddesinde Genel Kurul'a, 29'uncu maddesinde Güvenlik Konseyi'ne ve 98'inci maddesinde Genel Sekreter'e verilen yetkililerdir.¹⁵⁴

Barışı koruma harekâtları, BM Antlaşması temelinde askeri kuvvetlere tevdi edilen görevleri ifade eder. Bu görevlerin yerine getirilmesinde ortaya konulan hareket tarzı barışı koruma ve barışa zorlama olarak ortaya çıkmaktadır. Barışı koruma harekâtlarının bir bölümü olan barışı koruma harekâtı acil durumlarda geçici bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmış ve BM uygulaması haline dönüşmüştür. Barışı koruma harekâtı, BM Antlaşması'nda açıkça ifade edilmese de 1, 36, 39, 40 ve 41'inci

¹⁵⁰ Öncü, a.g.m., s.35.

¹⁵¹ *BM Antlaşması 7'inci Bölüm: Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler Madde 39-Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptar ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur veya 41. ve 42.maddeler uyarınca hangi önlemler alınacağını kararlaştırır.*

¹⁵² Öncü, a.g.m., s.35.

¹⁵³ Öncü, a.g.m., s.35.

¹⁵⁴ Öncü, a.g.m., s.36.

maddelerinin yeterli hukuki dayanak olduğu ileri sürülmektedir. Bu harekâtlar zamanın ihtiyaçlarına göre özelliklerini geliştirmiş, zamanla uluslararası teamül haline gelmiş ve hukuksal değer kazanmıştır. Barışa zorlama harekâtları ise, BM Antlaşmasının 42'nci maddesine dayanılarak uygulanmaktadır.¹⁵⁵

Barışı koruma harekâtının, BM tarafından görevlendirilmesinin hukuki olarak bazı düzenlemeler çerçevesinde yapıldığı görülmektedir. Bu düzenlemeler; BM Güvenlik Konseyinin yetki kararı, görev talimatı, katılma antlaşmaları, kuvvetin statüsüne ilişkin antlaşma, ülkelerin iç hukukuna göre meclis veya hükümet onayı, cari harekât usulleri, kuvvet yönergesi ve çatışma kurallarıdır.

Harekâtı meydana getiren antlaşma ve belgelere göre bir Barış Koruma Harekâtı, Güvenlik Konseyi'nin yetki kararı sonrasında bu karara dayanarak hazırlanan bir görev talimatı, katılma ve statü anlaşmalarının yapılması, birliğin kuruluşu ve birliğin komutanının atanması ile başlamaktadır. Harekâta katılma; barış gücü için birlik göndermek bunun yanında gözlemci vermek, araç ve malzeme tahsis etmek ya da mali katkı suretiyle de yapılabilmektedir.

BM Genel Sekreteri veya görevlendireceği yetkililer ile gönderen devlet yetkilileri arasında, kuvvetlerin esas ve usullerini, görev ile geri çekilme şartlarını da içeren Katılma Antlaşması imzalanmaktadır. Yapılan bu antlaşmada, Genel Sekreter tarafından, ev sahibi devlet ile yapılacak olan Kuvvetlerin Statüsü Sözleşmesine ve detaylı düzenlemeleri kapsayacak olan Kuvvet Yönergesi'ne atıf yapılmaktadır. Katılma Antlaşması'nda, gönderen devletin komutanının milli unsur üzerinde sahip olduğu yetkiler ile milli unsurun geri çağırılmasını temin edecek hükümler de konulabilmektedir.

Barışı koruma veya zorlama harekâtına katılmaya yönelik iç hukuka dayanarak alınan kararlar ve ilgili ülkeler ile yapılan anlaşmalar, BM Güvenlik Konseyi'nin alacağı yetki kararına ve görev talimatlarına uygun olmalıdır.

BM Barışı Koruma Gücü, uluslararası barış ve güvenliği zorlayıcı olmayan yöntemler kullanarak korumak ve sürdürmek için kurulabilir. Oluşturulan kuvvet yapısı, uluslararası barış ve güvenliği kuvvet kullanarak, zorla sağlamaya yönelik oluşturulan

¹⁵⁵ Yasin Aslan (2007), "Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Kuvvetleri'nin Hukuksal Statüsü ve Ceza Yargısı Dokunulmazlığı", *Kamu Hukuku Arşivi Dergisi*, Cilt:10, Sayı:1, Ankara: s.76.

kuvvetten farklıdır. Barış gücü faaliyetleri bu açıdan sadece askeri faaliyetlerden oluşmazlar. Yönetim unsurları, sağlık ekipleri, polis işleri ile lojistik ve insani yardım faaliyetleri gibi çok sayıda sivil unsurların faaliyetlerini de kapsayabilmektedir.¹⁵⁶

1.3. BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARININ TEMEL İLKELERİ

BM Barışı Koruma Güçleri bir bakıma; ortaya çıkacak olan çatışma ortamına zemin hazırlayan etkenleri ortadan kaldırmak, buhran ve çatışma¹⁵⁷ ortamının büyümesini önlemek ve uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümüne katkı sağlamak¹⁵⁸ amacı ile oluşturulurlar. Oluşturulan bu kuvvet barışın korunması ile ilgili faaliyetlerini icra ederken bazı ilkelere uymak zorundadırlar. Görevleri esnasında uymaları gereken bu ilkeler, barışı koruma harekâtlarının hukuka uygunluk sınırları içinde kalmasını sağlayacaktır.¹⁵⁹

Barışı koruma harekâtlarının başladığı ilk yıllarda Genel Sekreter Dag Hammarskjöld tarafından tespit edilen bu ilkeler zamanın değişen koşullarına göre revize edilmiştir. Günümüz barışı koruma kuvvetlerinin görev talimatlarında da yer alan temel ilkeler aşağıda sunulacaktır.

1.3.1. Rıza İlkesi

BM Antlaşmasının 2/4 maddesinde kuvvet kullanılması yasaklanırken bir başka devletin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına saygı gösterilmesi gereği vurgulanmıştır.

BM Antlaşması'nın kendisinin ve üyelerinin herhangi bir egemen devletin iç işlerine karışamayacağını kural olarak koyması, devletlerin ülke topraklarına yabancı askeri birlikleri kabul etmeye zorlanamayacağının dayanağıdır.¹⁶⁰

Barışı koruma harekâtları, toprak bütünlüğü ve siyasal bağımsızlığı gereği meşru iktidarın rızasına dayalı icra edilmelidir. Yani barışı koruma harekâtı

¹⁵⁶ Aslan, a.g.m., s.77.

¹⁵⁷ Çaycı, a.g.e., s.5.

¹⁵⁸ Karaosmanoğlu, a.g.e., s.128.

¹⁵⁹ Öncü, a.g.m., s.48.

¹⁶⁰ *BM Antlaşması Md. 2/7*

kurulabilmesi ve uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözülebilmesi için çatışmaya taraf olanların rızası önemli ve gereklidir.¹⁶¹

Barış koruma harekâtının kurulabilmesinde çatışmanın meşru iktidarlarının izin vermesi yeterlidir. Çatışmaya taraf olabilecek bölünmüş ve küçük grupların özellikle de yerel düzeyde olanların rıza göstermeleri aranmaz.¹⁶² Ancak devlet dışındaki küçük grupların da rıza göstermesi askeri ve stratejik açıdan harekâtın başarısına katkı sağlayacaktır.¹⁶³

Rıza ilkesinin yokluğunda barış koruma harekâtının çatışmaya taraf olma ve eylemi uygulamada temel prensiplerden uzaklaşma riski ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁴

Barışı Koruma Harekâtı ile Zorlama Harekâtını birbirinden ayıran özellik rızanın varlığı konusudur. Yapılacak harekâtın koruma harekâtı olabilmesi için barış gücünün devletin rızası alınarak konuşlandırılmış olması gerekmektedir.¹⁶⁵ Aksi halde zorlama harekâtı söz konusu olacaktır.

Rızanın varlığı, barış gücüne katkı sağlayan devlet için de önemlidir. Katkıda bulunan devlet açısından BM Antlaşmasının 43'üncü maddesi hariç üye devletlerin örgüt emrine asker vermesini zorlayacak bir hüküm yoktur. Harekâtlar, oluşumları açısından rızaya dayalı olup üye devletlerin yaptığı gönüllü katkılar ile oluşturulmaktadır. Her üye devlet barış koruma harekâtına katkı sağlayıp sağlamama konusunda takdir yetkisine sahiptir.¹⁶⁶

Barışı koruma ve zorlama harekâtları için yapılan bütün tanımlarda rızanın varlığı ya da yokluğu temel esas olarak ortaya çıkmaktadır. Uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler yönünden bir saldırı meydana gelmiş ise, saldırgan devletin topraklarının dokunulmazlık hakkını kaybetmesi de BM Antlaşmasının doğal bir sonucudur. Bu açıdan zorlama harekâtlarında rıza unsurunun aranmaması doğaldır.¹⁶⁷ Barış koruma harekâtlarının asli görevi muharebe yapmak değildir. Barışçıl çözüm yollarının kolaylaştırılması ve çatışmaya taraf olanların çatışmayı sonlandırmaları için

¹⁶¹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>, 2017.

¹⁶² <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>, 2017.

¹⁶³ Öncü, a.g.m., s.40.

¹⁶⁴ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>, 2017.

¹⁶⁵ Keskin, a.g.e., s.139.

¹⁶⁶ Öncü, a.g.m., s.40.

¹⁶⁷ Nalcioğlu, a.g.e., s.48.

müzakere masasına oturmalarının sağlanmasıdır. Bu çerçevede hareket eden bir barışı koruma harekâtının tarafların rızasına dayanmalıdır.¹⁶⁸

Taraflar ile iyi ilişkiler kurmak ve sürdürmek bir ihtiyaç olmasına rağmen barış koruma harekâtının tarafsızlık imajını tehlikeye atabilecek olan eylemleri hassasiyetle önlemesi gerekir. Bir misyonda yanlış yorumlama ve misilleme korkusu ile tarafsızlık ilkesinin kararlı uygulamalarından vazgeçilmemelidir. Aksi takdirde hem barış harekâtının güvenilirliği ve meşruiyetinin zayıflamasına hem de bir veya birden fazla taraf/tarafların rızalarını geri çekmelerine neden olabilir.¹⁶⁹

Genel Kurul, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına ilişkin konularda üye devletlere ancak tavsiyede bulunabilmektedir. Ortaya çıkan bu durum, BM Genel Kurulu tarafından oluşturulan barışı koruma gücünün ilgili devletlerin rızalarına dayanması gerektiğinin göstergesidir.¹⁷⁰

Rızaya dayalı olarak bir devletin topraklarına kurulan harekâtın hukuka uygun olarak bu devletin topraklarında kalabilmesi kabul eden devletin rızasını koruması ile mümkündür. Antlaşma'nın yedinci bölümüne dayanarak alacağı zorlama harekâtı bunun dışındadır.¹⁷¹

Topraklarında barış koruma harekâtı icra edilen devletin rızasını geri çekmesi ile kural olarak harekâtın durdurulması ve barış gücü askerlerinin geri çekilmesi gerekmektedir. Bu duruma örnek olarak, UNEF-I harekâtı gösterilebilir. Barış Güçlerinin konuşlandığı Mısır, verdiği rızayı 18 Mayıs 1967'de geri çekmiş ve harekât sonlandırılmıştır. BM Genel Sekreteri, birliklerin hemen geri çekilmesini istemiş ve harekât sona ermiştir. Diğer bir örnek ise, Angola'da görev yapan MONUA (United Nations Observer Mission in Angola) gözlem misyonunda yaşanmıştır. Angola devlet başkanının muhalif kesimle yaptığı mücadelenin sıcak çatışmaya dönüşmesi ile birlikte BM gözlemcilerinin ülkeyi terk etmeleri istenmiştir. Böylelikle misyon sona ermiştir. Bunların dışında verilebilecek diğer bir örnek ise, 1963 yılında Yemen'de kurulan UNYOM (United Nations Yemen Observation Mission)'dur. Mısır ve Suudi Arabistan'ın bu harekâtın finansmanını ortaklaşa karşılamaları taahhüdünden

¹⁶⁸ Nalcioğlu, a.g.e., s.49.

¹⁶⁹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>, 2017.

¹⁷⁰ Nalcioğlu, a.g.e., s.49.

¹⁷¹ Öncü, a.g.m., s.49.

vazgeçmeleri neticesinde harekâtın yapılmasına yönelik rızaları sona ermiştir. Buna istinaden harekât sonlandırılmıştır.¹⁷²

1.3.2. Tarafsızlık İlkesi

Tarafsızlık; taraflardan birinin çıkarlarının diğerinin çıkarlarına üstün tutabilecek tavır ve davranışlardan kaçınmalarıdır. BM Barış Gücü'nün meşruiyeti uyuşmazlığın taraflarına eşit mesafede yaklaşmasıyla sürdürülebilir. Taraflar arasında işbirliği sağlanabilmesi için barış gücünün tarafsızlığında şüphe olmaması gerekir. Uluslararası toplum adına hareket ediliyor olması da “taraf” olmaktan ayrıca kaçınmayı gerektirir. NALCIOĞLU'na göre, taraflı davranışların barışı koruma birliklerini, çözümüne katkıda bulunmak için gönderildikleri uyuşmazlığın bir parçası haline getirmesi kaçınılmazdır.¹⁷³

Tarafsızlığın en önemli yönü, harekâtın konuşlandığı dönemde tarafların pozisyonuna ve aralarında var olan askeri ve/veya siyasi dengelere zarar verecek veya etkileyecek bütün tutum ve davranışlardan kaçınmayı gerektirmesidir. Halihazırda mevcut olan uyuşmazlığın tarafları, uyuşmazlıktaki konumlarına zarar verilmesini istemeyeceklerdir. Harekâtın başarılı olabilmesindeki işbirliği de buna bağlıdır. Aksi halde tarafsız davranmamak, harekâtın kuruluş amacına aykırı davranmak anlamını taşır.¹⁷⁴

Tarafsızlık, çatışmaya taraf olanların işbirliği ve rızanın sağlanması için önemlidir. Ancak, olaylara duyarsızlık olarak algılanmamalıdır. BM Barış Gücü çatışmanın tarafları ile ilişkilerinde tarafsız, görevin icrasında taraflı olmak zorundadır.

175

Barış koruma harekâtları iyi bir hakem gibi tarafsızdır. Ancak kural ihlallerini affetmez. Yani uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye düşürecek ihlalleri cezalandırır.¹⁷⁶

¹⁷² Öncü, a.g.m., s.50.

¹⁷³ Nalcioğlu, a.g.e., s.70.

¹⁷⁴ Öncü, a.g.m., s.51.

¹⁷⁵ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>, 2017.

¹⁷⁶ <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>, 2017.

Barış Gücü'nün tarafsız olması tarafların rızasının oluşmasında büyük rol oynar. Taraflar, Barış Güçleri'nin tarafsızlığına inandıkları ölçüde harekâta müsaade edecektir.

BM Antlaşması'nda; "Uluslararası uyuşmazlığa taraf olanlar" ifadesi yer almaktadır ki bu ifade barış güçlerinin klasik anlamda taraf olmadığına göstergesidir. Uyuşmazlığa taraf değil, uyuşmazlığın çözümüne katkı için tarafsızdır.

Barışı Koruma Harekâtları'nın tarafsızlığını siyasi ve operasyonel olarak ikiye ayırmak da mümkündür. BM, bir barışı koruma harekâtı icra ederken siyasi olarak tarafların herhangi birinin yanında yer almamaktadır. Güvenlik Konseyi tarafından bir barış koruma harekâtı kararı alınmış olmasının uyuşmazlığın siyasi sonucuna bir etkisi olmayacaktır. Siyasi bir çözüme ulaşabilmek adına elverişli koşulları ortaya koyma ve/veya elverişli ortamı koruma çabası içindedir. Operasyonel olarak tarafsızlık ise, harekât esnasında tarafların herhangi birisinin yanında yer almamak ve karşısında olamamaktır. Aksi bir durumda konuşlanmasının dayanağı olan anlaşmayı ihlal etmiş olurlar.¹⁷⁷

1.3.3. Meşru Müdafaa Hariç Kuvvet Kullanmama İlkesi

Tüm hukuki sistemler, üyelerinin hukuka aykırı bir saldırıya uğramaları durumunda gerekirse güç kullanarak kendilerini korumalarına izin verir.¹⁷⁸

Meşru müdafaa hakkının doğal bir hak olması, BM Antlaşması'nın meşru müdafaaya ilişkin 51'inci maddesinde ifade edilen BM üyelerinden birinin silahlı saldırıya hedef olması durumunda, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin tabii olan şahsi ve meşru müdafaa hakkına hâle getirmeyeceği hususundan kaynaklanmaktadır.¹⁷⁹

BM Eski Genel Sekreteri General Dag Hammarskjöld barışı korumayı askeri olmayan fakat yalnız askerlerin yerine getirebileceği bir harekât olarak yorumlamaktadır. Harekâtın temelinde askerin, savaşın unsuru olmaktan daha çok barış

¹⁷⁷ Öncü, a.g.m., s.51.

¹⁷⁸ Keskin, a.g.e., s.43.

¹⁷⁹ Keskin, a.g.e., s.44.

için bir katalizör olarak kullanılması düşüncesi yatar. Barışı koruma personeli bu yoruma göre, düşmanı olmayan asker olarak tanımlanır.¹⁸⁰

Bu harekâtlar, BM'nin zorlayıcı olmayan askeri harekâtlarıdır. Harekâtın zorlayıcı olmaması, siyasi bir kararı taraflara zorla dayatmama ve bu amaç için kuvvete başvurmama anlamına gelir. Barış gücü birlikleri bulundukları bölgede kural olarak kuvvet kullanma yetkisine sahip değildir.¹⁸¹ Kuvvete başvurmaktan kaçınmak zorundadır. Ancak, saldırıya uğradıkları durumda kendilerini savunma hakları vardır. Kendilerini savunma amaçlı kullandıkları kuvvette orantılı olmalıdırlar.¹⁸² Geçmişte bu kurala ilişkin tek istisna olan BM Kongo Harekâtı'nda (ONUC), 21 Şubat 1961 tarih ve S/4741 sayılı BM Genel Kurul Kararıyla bu ülkede iç savaşı önlemek için barışı koruma kuvvetine meşru müdafaanın ötesinde kuvvet kullanma izni verilmesidir.

Barış Güçlerinin kuvvet kullanmaya özel olarak yetkilendirilmeleri durumu hariç olmak üzere sadece barışı koruma ve barışı kurma görevlerinin icrasında meşru savunma amacıyla kuvvete başvurma hakları vardır. Meşru savunma haklarına yönelik kuvvet kullanabileceği durumlar şu şekilde sıralanabilir:

- BM unsurlarının silahlı saldırıya uğradığında savunma ve kurtarma,
- BM unsurlarının geri çekilmeye zorlanması,
- BM unsurlarının silahlarının alınmak istenmesi,
- Barış Gücü'nün görevini yapmasının engellenmesi,
- BM unsurlarının kaçırılmak veya rehin alınmak istenmesi durumlarıdır.¹⁸³

Medeni milletlerin ceza hukuklarında geçen bireysel meşru müdafaa hakkı, barışı koruma harekâtlarında yer alan meşru müdafaa hakkı ile kıyaslanabilir ve koşulları barış güçlerinin başvuracakları meşru müdafaaya uyarlanabilir. Bunun yanında, harekâtın yürütülmesine yönelik faaliyetlere engel olduğu zaman son aşamada ve asgari ölçülerde kuvvet kullanma hakkı doğar. Örnek olarak, barış gücünün gözetimindeki bölgelere, barış gücünün bulunduğu alana veya hamisi olduğu sivillere karşı bir saldırı meydana gelirse kuvvete başvurma hakkı ortaya çıkar. Bu durumda

¹⁸⁰ Nalcioğlu, a.g.e., s.70.

¹⁸¹ Öncü, a.g.m., s.52.

¹⁸² Öncü, a.g.m., s.48.

¹⁸³ Pazarcı, a.g.e., s.547.

yapılan saldırıları püskürtmek için silah kullanma yetkisine sahiptir. Barışı koruma harekâtlarının statüsüyle ilgili anlaşmaların pekçoğunda bu duruma yer verilmiştir.¹⁸⁴

Harekâtlarda yer alan gözlem grupları kural olarak silahsız subaylardan, barış gücü birlikleri ise hafif silahla donatılmış her rütbeden askerin bir araya gelmesi ile oluşturulur. Askeri personele ilave olarak sivil personel ve polis de görevlendirilebilmektedir. Dolayısıyla, hafif silahlı askeri birliklerin düzenli ordu sahibi ağır silahlarla donatılmış birliklere karşı başarılı olması çok mümkün değildir. Bu birliklerin hafif silahlarla donatılmış olması, siyasi olarak devletlerin harekâta rıza göstermesi aşamasında önemli bir faktördür. Meşru müdafaa hariç kuvvet kullanma yetkisi bulunmayan, hafif silahlarla donatılmış ve talep edildiğinde ülke topraklarını terk edecek bir silahlı grubun varlığı devletler tarafından rahatlıkla kabul görebilecektir. Stratejik olarak ise, hafif silahlarla donatılmış bir birliğin gittikleri bölgede savaşmak için değil katkıda bulunmak için bulundukları anlamını taşır.¹⁸⁵

Meşru müdafaa hakkı, uluslararası hukukta devletler açısından da sınırsız bir hak değildir ve bu hakkın koşulları vardır.

Bir silahlı saldırı olması durumu açık bir ön koşuldur. Birçok kavram gibi silahlı saldırı terimi de BM Antlaşmasının hiçbir yerinde tanımlanmamıştır. 1974 Saldırının Tanımı Kararında ise, Güvenlik Konseyi'nin barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptama görevini belirleyen 39'uncu madde çerçevesinde saldırıyı tanımladığı görülmektedir.¹⁸⁶

Doğrudan veya dolaylı silahlı saldırının meşru müdafaa yolunu açtığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla, 1974 Saldırının Tanımı Kararı'nın üçüncü maddesinde sıralanan eylemler aynı zamanda meşru savunma hakkının kullanılmasına da temel oluşturabilir.¹⁸⁷

Kararın üçüncü maddesinde bazı eylemler saldırı eylemi olarak belirlenmektedir. Bu eylemler şunlardır;

- Bir devletin silahlı güçlerince diğer bir devletin topraklarına saldırı, bu ülkenin işgali, geçici de olsa böyle bir saldırı, işgalden kaynaklanan askeri işgal veya

¹⁸⁴ Öncü, a.g.m., s.54.

¹⁸⁵ Öncü, a.g.m., s.53.

¹⁸⁶ Keskin, a.g.e., s.46.

¹⁸⁷ Keskin, a.g.e., s.46.

kuvvet kullanma yoluyla başka bir devlet ülkesinin ya da bir parçasının ilhak edilmesini,

- Bir devletin silahlı güçlerinin başka bir devletin topraklarını bombalaması veya bu devlet topraklarına karşı herhangi bir silah kullanması,
- Bir devletin silahlı güçlerinin başka bir devletin liman veya kıyılarını ablukaya alması,
- Bir devletin başka bir devlet kara, deniz veya hava kuvvetlerine veya hava ve deniz filolarına silahlı kuvvet kullanarak saldırması,
- Bir antlaşma ile başka bir ülkede bulunan silahlı kuvvetlerin, antlaşmada gösterilen şartlara muhalif olarak kullanılması veya antlaşmanın ortaya koyduğu müddetten fazla bu ülkede kalması,
- Devletin kendi topraklarını diğer bir devlete saldırı için kullandırması,
- Diğer bir devlete o ülkede silahlı saldırı oluşturabilecek yoğunlukta silahlı güç kullanma olayları gerçekleştiren gruplar, silahlı kollar, lejyonerler veya düzensiz birlikler göndermektir.¹⁸⁸

Üyeler, meşru savunma haklarını kullanırken kendileri tarafından alınan önlemleri ivedi olarak Güvenlik Konseyi'ne bildirmekten sorumludurlar. Bilgi vermek, meşru müdafaa hakkını kullandığını iddia eden tarafın görevidir. Eğer her iki taraf da bu iddiadaysa, her ikisi de Güvenlik Konseyi'ne başvurabilir. Güvenlik Konseyi'nin yetkileri bu durumdan veya devletlerin meşru müdafaa haklarını kullanmalarından bir zarar görmez. Karar yetkisi yine Konsey'e aittir.¹⁸⁹ Konsey duruma müdahale ettiğinde meşru müdafaa haline son verilmesi gerekmektedir.

Devletler açısından diğer bir ön koşulda orantılılık koşuludur. BM Antlaşması'nın 51'inci maddesinde yer almamasına karşın, orantılılığın yapılagelişten kaynaklı bir sınırlama olarak meşru savunma hakkının bir koşulunu oluşturduğuna kuşku yoktur. Çünkü, kuvvet kullanma yasağının istisnası olarak, meşru savunma hakkı

¹⁸⁸ Keskin, a.g.e., s.46.

¹⁸⁹ Keskin, a.g.e., s.49.

çerçevesinde kullanılmasına izin verilen kuvvetin söz konusu saldırıyı bertaraf etmek için gereken asgari seviyede olması gerekmektedir.¹⁹⁰

1837 Caroline olayı, kullanılacak kuvvetin saldırıyla orantılı olması gerektiği yönündeki en önemli olaydır. Bu olay, Kanada tarafından İngiltere'ye karşı verilen bağımsızlık mücadelesi esnasında meydana gelmiştir.¹⁹¹

Meşru müdafaada kuvvete başvurulurken dikkat edilmesi gereken orantılılık ve gereklilik şartları Körfez Savaşı'nda çok tartışılmıştır. Irak'ın, Kuveyt'ten çıkarılması için kullanılan kuvvetin orantılı olup olmadığı, savaş sırasında Irak'ın altyapısını yok etmeye yönelik hava saldırılarının yapılması bu şartların ihlal edildiği şeklinde değerlendirilmiştir. Körfez savaşı sırasında orantılılık ilkesi açıkça ihlal edildiği halde, Güvenlik Konseyi duruma müdahale etmeyerek sessiz kalmıştır. Müttefik güçlerin kara savaşı öncesi yaptıkları yoğun hava bombardımanları göz önünde bulundurulduğunda bu orantısızlık belli olmaktadır. Kırk üç gün süren hava saldırıları sonucu Irak'a atılan bomba miktarı, sekiz yıldan daha fazla süren Vietnam Savaşı'nda, ABD'nin Vietnam'a bıraktığı bomba miktarından fazladır.¹⁹²

¹⁹⁰ Keskin, a.g.e., s.49.

¹⁹¹ Keskin, a.g.e., s.49.

¹⁹² Duran, a.g.t., ss. 45-46.

İKİNCİ BÖLÜM

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNİN (KKTC) KURULMASI VE BM
KIBRIS BARIŞ KORUMA GÜCÜ (UNFICYP)**

2.1. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI VE KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN (KKTC) KURULMASI

2.1.1. Kıbrıs ve Jeopolitik Önemi

Kıbrıs'ın tarihi, Milattan Önce (M.Ö.) 3000 yılına kadar uzanmakta olup Mısırlılardan Akalara, Hititlerden Perslere, İngilizlerden Venediklilere kadar birçok uygarlık tarafından yönetilmiştir. Mısırlılar M.Ö. 1450 yılında Kıbrıs'ta egemenliği almış, arkasından Hititler tarafından hükümlanlık sürdürülmüştür. M.Ö. 709 yılına gelindiğinde ise Asur egemenliği altına giren Kıbrıs, M.Ö. 332'de Büyük İskender tarafından fethedilmiştir. Kıbrıs, M.Ö. 58 yılında ikiye bölünmüş ve Bizans İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Bizans İmparatorluğu'na olan bu bağıllık Yunanistan ile Kıbrıs'ta yaşayan halk arasında kurulan bağın temelini oluşturmaktadır. Bu bağ her iki halkın aynı dine mensup yani Ortodoks Hristiyan olması nedeniyle oluşmuştur. Kıbrıs kilisesinin bağımsızlığı Milattan Sonra (M.S.) 488 yılında Bizanslılar tarafından tanınmış adada resmi dil Rumca ilan edilmiştir. Ada halkının Rum olmamasına karşın resmi dilin Rumca olması nedeniyle Kıbrıs sorunun bu yıllara kadar uzandığını söyleyebiliriz.¹⁹³

Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethi ise 1571 yılında gerçekleşmiştir. Venedikliler'den alınan Kıbrıs'ta 307 yıl Osmanlı İmparatorluğu hakimiyet sürmüştür. 1878 yılına gelindiğinde ise ada hükümlanlık hakkı Osmanlı'da kalacak şekilde İngiltere'ye verilmiştir. Ada'daki bu yönetim Birinci Dünya Savaşı'na kadar sürmüş, savaşta Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere'nin farklı saflarda yer alması nedeniyle 1914 yılında İngiltere'nin adayı ilhak etmesi ile son bulmuştur. 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti Ada'daki İngiltere egemenliğini resmen tanımıştır.¹⁹⁴

Egemenliğin yıllar boyu el değiştirmesine rağmen Ada'daki Türk nüfusu 18'inci yüzyıla dek Rum nüfusundan fazladır. Nüfusla orantılı olarak Türklerin toprak miktarı da Rumlarınkinden fazladır ve genelde Türkler tarımla iştilal etmişlerdir.

¹⁹³ Müge Vatansever, (2010), "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Özel S., İzmir: s.1489.

¹⁹⁴ <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>, 2017.

Kıbrıs'ta bulunan iki toplum arasındaki yaşam sürekli farklı kalmış ve toplumlar arasında ticari veya sosyal anlamda birleşme görülmemiştir.¹⁹⁵

Kıbrıs Adası'nın isminin “kına çiçeği” isimli bir çiçekten geldiği rivayet edilmektedir. Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, 34.33 ve 35.41 kuzey enlemleriyle, 32.17 ve 34.35 doğu boylamları arasında yer almaktadır.¹⁹⁶ Adalar tarih boyunca en yakınındaki ana karanın etkisinde kalmışlardır. Kıbrıs Adası'nın en yakınında bulunan kara kütlesini Anadolu Yarımadası oluşturmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da Kıbrıs Adası birçok bakımdan Anadolu kültürü ile yoğrulmuş, Anadolu ile birlikte düşünülmüş ve adaya ilk yerleşenlerin de muhtemelen Anadolu'dan gidenlerden oluştuğu belirtilmektedir. Gerçekten de Adadaki ilk yerleşmeyi oluşturan Khirokita Köyü yakınlarındaki arkeolojik kazılarda çıkan obsidyen¹⁹⁷ ve diğer işlenmiş eşyaların Anadolu'dan getirildiği belirtilmektedir.¹⁹⁸

Kıbrıs'ın yüzölçümü 9251 km² dir. Gösterdiği özellikleri bakımından Anadolu'nun bir parçası gibi olan Kıbrıs'ın iklimi, toprak yapısı ve bitki örtüsü Anadolu ile benzerlik göstermektedir. Anadolu'nun güneyinde bulunan Toroslara olan yeryüzü şekilleri ve yapı benzerliği nedeniyle bu yapı içerisinde olduğu görüşü hakimdir. Kıbrıs, konum olarak Doğu Akdeniz'in ortalarına yakın bir yerde bulunmaktadır. Konumu nedeniyle büyük öneme sahip olan Ada, Türkiye'nin güney sahilleri Suriye, Mısır, İsrail ve Süveyş Kanalı'na kadar olan coğrafyayı etkileyecek durumdadır. Ada'nın bu konumu, jeopolitik ve jeostratejik açıdan önemini artırmış ve yüzyıllar boyunca Ada üzerinde egemenlik mücadelelerinin yaşanmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra Ortadoğu'nun petrol potansiyelinin yüksek oluşu Kıbrıs'ın önemini daha da artırmıştır.

Süveyş Kanalı'nın açılması ile birlikte Kıbrıs'ın önemi daha da artmıştır. Ortadoğu dünyanın en zengin petrol rezervlerine sahiptir ve bu bölgeyi kontrol etme isteği Ada'nın hava ve deniz üssü benzeri yapısı nedeniyle bu bölgede hava ve deniz üstünlüğü kurmak isteyen ülkeler için var olan cazibesini artırmıştır. Ortadoğu'da

¹⁹⁵ <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>, 2017.

¹⁹⁶ Vatansever, a.g.m., s.1489.

¹⁹⁷ *Obsidyen*: Doğal yollarla oluşan volkanik bir cam türüdür. Lavın hızlıca soğuması ve kristalleşmeye yetecek kadar zaman geçmeden donmasıyla oluşur. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Obsidyen>, 2017.

¹⁹⁸ Zeki Koday, (1998), “Kıbrıs'ın Jeopolitik Önemi”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı 33, İstanbul: s.420.

meydana gelebilecek her türlü olaya en yakın ve en hızlı şekilde cevap verilebilecek veya müdahale edilebilecek en uygun konum Kıbrıs'tır.¹⁹⁹

Uluslararası ilişkiler politika ile yürütülmesine rağmen en son şeklini güçten almaktadır. Devletin gücünü etkileyen öge genelde ülkenin coğrafyasıdır. Bu nedenle ülkenin ekonomik refahı ve milli güvenliği büyük oranda ülkenin coğrafyasına bağlıdır. Uluslararası politika belirlenmesinde ise, devletin gücü yani coğrafyası etkili bir rol oynamaktadır.²⁰⁰ Kıbrıs, bulunduğu coğrafi konum itibarı ile bölgesel açıdan bir cazibe merkezi olmuştur. Avrupa'yı Asya ve Afrika'ya bağlayan Ada tarihinin her döneminde büyük güçlerin ele geçirme ve kontrol etme çabaları nedeniyle yürütülen politikaların mağduru olmuştur.²⁰¹

Akdeniz'in güvenliği Kıbrıs'ın kontrolüne bağlıdır. Bulunduğu konum itibarı ile Süveyş kanalı ile Avrupa'dan Afrika'ya geçişin sağlanacağı yerde, hava ve deniz üssü durumundadır. Belirtilen stratejik ve jeostratejik önem bakımından Kıbrıs'ın üstleneceği roller Tablo 2.1'de özetlenmiştir.²⁰²

Tablo 2.1: Kıbrıs İçin Stratejik Roller²⁰³

Rol	Kapsamı
Ulaşım Kontrolü (Avrupa'dan Afrika ve Asya'ya)	- Deniz ve Hava Ulaştırma Rotası - Enerji Hattı - Su Yolu
Stratejik Yayılma	- Jeostratejik kitle merkezi - Uluslararası ticaretin denetimi - Ada etrafında keşfedilmemiş enerji kaynakları
Güvenliğin Sağlanması	- Bölgenin istikrarı için gerekli askeri güç için imkan sağlaması - Doğu Akdeniz'de hava ve deniz üstünlüğünün sağlanması - Orta ve uzun menzilli silahlar için konuşlanma yeri sağlama - Yasal olmayan göç ve terör faaliyetleri ile mücadele için kontrol noktası

¹⁹⁹ Serkan Açıkgöz, (2006), "Kıbrıs Barış Harekâtı", Yüksek Lisans Tezi, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Edirne: s.1.

²⁰⁰ Tamçelik Soyalp, (2011), "Jeopolitik Teoriler Açısından Kıbrıs'ın Önemi", *Center for Turkish Studies Occasional Paper Series*, Book 3, http://pdxscholar.library.pdx.edu/turkishstudies_occasionalpaper/3, 2017.

²⁰¹ Sait Yılmaz, "Büyük Güçler ve Kıbrıs", ss.1-9. ees2.beykent.edu.tr, 2017.

²⁰² Yılmaz, a.g.m., s.2.

²⁰³ Yılmaz, a.g.m., s.2.

2.1.2. Kırs Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Kıbrıs Sorunu

Kıbrıslı Rum çoğunluk (nüfusun % 80'i) ile Kıbrıslı Türk azınlık (Nüfusun %18'i) arasındaki ayrılığın ilk evresini oluşturan Kıbrıs'ta iki ayrı "kamusal alan"ın gelişimi, Türk-Yunan çatışması, Lozan Antlaşması'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Gündelik yaşamla ve tarım ekonomisinin doğal dayanışmasıyla bağlanmış, o zamana kadar sadece sınıf çatışması nedeniyle ayrılmış bir ahali, kendilerine uyan ulusal ideolojiler ve kamusal alanlar nedeniyle bölünmeye başlamıştır.²⁰⁴

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş Savaşı sonunda imzaladığı Lozan Antlaşması'na kadar Kıbrıs adası İngiliz işgali altında kalmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin itilaf devletleri tarafından resmen tanınması Kurtuluş Savaşı sonrasında imzalanan Lozan Antlaşması (23 Temmuz 1923) ile olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ise Kıbrıs Ada'sının İngiliz toprağı olduğunu bu anlaşma ile kabul etmiştir. Lozan Antlaşması'nın 16, 20 ve 21'nci maddeleri Kıbrıs ile ilgilidir.²⁰⁵

Lozan Antlaşması'nın 16'ncı maddesinde, Ege adaları ile birlikte Kıbrıs'ın geleceği üzerinde söz hakkının olacağı belirtilmiştir. Antlaşma'nın 20'nci maddesine göre ise; Kıbrıs Adası'nın 1914'ten itibaren İngiliz Toprağı olduğu kabul edilmiştir. Böylece, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs üzerindeki tüm haklarından vazgeçmiş oldu. Lozan Antlaşması'nın belirtilen maddelerinde Türkiye'nin 5 Kasım 1914'ten itibaren Ada'daki egemenlik haklarından vazgeçtiği açıkça belirtilmiş; ancak, 16'ncı maddede İngiltere'nin, Kıbrıs üzerindeki egemenlik hakkından herhangi bir nedenle vazgeçmesi halinde, 01 Temmuz 1878 Osmanlı-İngiliz

²⁰⁴ Masis Kürkçügil vd., (2003), *Kıbrıs Dün ve Bugün*, İthaki Yayınları, İstanbul: s.51

²⁰⁵ 23 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nın 16, 20 ve 21'inci maddeleri:

Madde 16: Türkiye işbu muahdede musarrah hudutlar kainbircümle arazi üzerinde ve bu araziye müteallik ve keزالik işbu muahede ile üzerlerinde kendi hakimiyet hakkı tanınmış olan adalardan gayri cezireler üzerinde -ki bu arazi ve cezirelerin mukadderatı alakadarlar tarafından tayin edilmiş veya edilecektir- her ne mahiyette olursa olsun haiz olduğu bircümle hukuk ve müstenidatından feragat ettiğini beyan eyler. İşbu maddenin ahkamı mücaveret münasebetiyle Türkiye ile hemhudut memleketler arasında takarrür etmiş veya edecek olan ahkamı hususiyeyi ihlal etmez.

Madde 20: Türkiye, Britanya Hükümeti tarafından Kıbrıs'ın 5 Teşrinisani 1914'te ilan olunan ilhakını tanıdığını beyan eyler.

Madde 21: 05 Teşrinisani 1914 tarihinde Kıbrıs adasında mütemekkin olan Türk tebaası kanunu mahallinin tayin ettiği şerait dairesinde İngiltere tabiiyetini iktisap ve bu yüzden Türk tabiiyetini zayıf edeceklerdir. Maahaza işbu muahedanamenin mevkii mer'iyete vaz'ından itibaren iki senelik bir müddet zarfında Türk tabiiyetini ihtiyar edebileceklerdir; bu takdirde hakkı hıyarlarını istimal ettikleri tarihi takip eden 12 ay zarfında Kıbrıs adasını terk etmeye mecbur olacaklardır. <http://ua.mfa.gov.tr/>, 2017.

Ek Protokolü dolayısıyla Kıbrıs'ın kaderinin Türkiye'nin de içinde bulunduğu taraflar tarafından belirleneceği ifade edilmiştir.²⁰⁶

İngiltere'nin Ada'daki egemenliğinin başlamasıyla birlikte Ada'da bulunan iki toplum arasındaki ayrılıklar artmaya başlamıştır. İngiltere, 1878 Antlaşması'na uygun hareketlerini başlangıçta devam ettirmesine rağmen daha sonrasında Ada'nın merkezden yönetilebilmesi amacıyla Dışişleri Bakanlığına bağlı "Kıbrıs Bölümü" kurulmuştur. Daha sonraları ise bu bölüm Sömürgeler Bakanlığına bağlanmıştır.

İngilizlerin Ada'daki egemenliği Ada'da yaşayan iki toplum tarafından farklı algılanmıştır. Rumlar, İyonya Adaları²⁰⁷ ve Girit'i Yunanistan'a kazandıran İngiltere'nin Kıbrıs'ı da Yunanistan'a kazandıracığına inanıyorlardı. İngiltere'nin ilhak kararı Rumlar tarafından kutlamalarla karşılanmış, Ada'daki Türk toplumuna karşı ise düşmanca bir tavır sergilemeye başlamışlardır. Rum toplumunun düşmanca tavrı karşısında Türkler İngiliz Yüksek Komiserine başvurarak Enosis'e²⁰⁸ karşı garanti verilmesini talep etmişlerdir. Yapılan başvuruda, Ada'nın Yunanistan'a verilmesinin Kıbrıs'ta yaşayan Türk toplumu için felaket olacağını belirtmişlerdir.²⁰⁹

Kıbrıslı Rumların Enosis faaliyetleri, Ada'nın yönetiminin İngiltere'ye geçmesinden sonra, Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının ilişkilerini belirleyen en önemli etken oldu. Kıbrıslı Rumlar, Yunanistan'ın müstakil bir devlet olarak kurulmasında büyük katkıları olan İngiltere'nin Enosis'e izin vereceğini düşünmekteydiler.²¹⁰

Rum toplumu, Yunanistan ile birleşme isteklerini gündeme taşımaya başladılar ve bu doğrultuda teklifler sundular. 1925-1959 yılları arasında yaklaşık 34 yıllık bu dönemde Enosis'i gerçekleştirmek için birçok kez teşebbüste bulunmuşlardır. İngiliz yönetimi, Rumların bu isteklerini her defasında geri çevirdi. Bunlardan en önemlisi

²⁰⁶ Yılmaz Tosun, (2012), "II. Dünya Savaşından Sonra 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Çevre Ülkelerin Soruna Bakışı", Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü*, İzmir: s.26.

²⁰⁷ *İyonya Adaları*: Korfı, Paksu, Lefke (Aya Mavra), Itake, Kefalonya, Zante, Çuha adalarından oluşan yedi ada. <https://tr.wikipedia.org>, 2017.

²⁰⁸ Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nin kurusu Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın tanımı ile Enosis; sadece Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için güdülen bir siyasetin ifadesi değildir. Sözlük anlamı "Birleşme, ilhak" olan bu kelimenin altında her Türk'ün yakından bilmesi gereken korkunç bir siyaset yatmaktadır. Enosis tam anlamı ile, Mora yarımadasında kurulan küçük Yunanistan'ın yavaşça genişleyerek Büyük İskender'in imparatorluğunu kurmak siyasetini ortaya koyan bir tabirdir. Hatip, Emine, (2014), "Kıbrıs Sorununda Avrupa Birliğinin Rolü (1990-2004)", Yüksek Lisans Tezi, *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, s.13

²⁰⁹ Hatip, a.g.t., s.10.

²¹⁰ Açıkgöz, a.g.t., s.14.

1931 ayaklanmasıdır. Bu ayaklanmada, Rum asiler İngiliz idaresine karşı Enosis için isyan başlatmıştır.²¹¹

Kıbrıslı Rumların Yunanistan ile birleşme talepleri 1931 yılından itibaren artarak devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanarak artan bu faaliyetlerde talep edilen Enosis, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı ile tamamen bir "Elen" adası haline getirilmesini amaçlamaktadır. Ada'daki Enosis faaliyetleri kapsamında Rum Ortodoks Kilisesi halk oylaması düzenlemiştir. 15 Ocak 1950'de yapılan oylama %96 Enosis lehine sonuçlanmıştır. Ancak, İngilizler Enosis'e karşı olduklarını belirtmişlerdir. Bunun üzerine Yunanistan, Rumların self determinasyon²¹² hakkı olduğunu öne sürerek Enosis'e dolaylı yollardan ulaşmayı hedeflemiştir. Ada'daki Kıbrıs Türklerine karşı şiddet eylemleri bu dönemde hız kazanmış ve 1954 yılında Yunanistan konunun BM'ye götürülmesi kararı aldığını açıklamıştır.²¹³ Ada'daki Rumların Enosis faaliyetlerine paralel olarak Yunanistan'da da Enosis faaliyetleri desteklenmiştir. Bu faaliyetler kapsamında 28 Şubat 1947 tarihinde Yunan Paramentosu'nda, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı yönündeki bir karar oy birliği ile alınmıştır. Yunanistan, Kıbrıs'ın kendilerine verilmesi karşılığında İngiltere ve ABD'ye üs verilebileceğini belirtmiştir.²¹⁴

Rum toplumunun yürüttüğü Enosis faaliyetlerine karşılık olarak Türk toplumunun da örgütlenmeleri olmuştur. Ada'da oluşan ve giderek artan bu huzursuzluk ortamı İngiltere'nin konuyu 1955 yılında toplanan Londra Konferansı'nda görüşülmesine kadar götürmüş ancak bu konferanstan herhangi bir sonuç alınamamıştır.²¹⁵

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kıbrıslı Rumların artan Enosis isteklerine karşılık Türkiye, Ada'da bir sorun olmadığını ve İngiltere'nin Kıbrıs'ın yönetimini

²¹¹ Tosun, *a.g.t.*, s.27.

²¹² Self-Determinasyon –Türk Dil Kurumu tarafından önerilen karşılığıyla Öz Belirtim- klasik anlamda ulusların kendi geleceklerini belirlemesi kavramıdır. Bir ulus ya da yabancı bir güce bağımlı olmadan ayrı bir devlet halinde örgütlenmesi anlaşılmaktadır. Milliyetçi anlayışla aynı doğrultudadır. Kökü bakımından Fransız İhtilali sırasında 1795 tarihinde yayınlanan insan ve vatandaş hakları bildirgesine denk gelmektedir. Hatip, Emine, *a.g.t.*, s.13

²¹³ <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>, 2017.

²¹⁴ Vatansever, *a.g.m.*, s.1497.

²¹⁵ Kamer Kasım, (2007), "Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu", *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, İstanbul: s.58

başka bir devlete devretmeyeceğini dile getirmiştir.²¹⁶ Ancak İngiltere Koloniler Bakanı Lennox-Boyd 19 Aralık 1956 tarihinde yaptığı açıklamada, self determinasyonun Ada'ya uygulanmasının İngiltere Hükümeti tarafından uygun görüldüğünü, bunun yanı sıra Kıbrıs'ın bölünmesinin de bir seçenek olduğunu vurgulamıştır.²¹⁷ Rum toplumunun Enosis isteklerine karşılık olarak Türk toplumu Taksim²¹⁸ tezini savunmuştur. Kıbrıs'taki sorun Rumlara Yunanistan'ın sahip çıkması, Türklere ise Türkiye'nin sahip çıkması nedeniyle Kıbrıs halklarını aşan bir sorun haline gelmeye başlamıştır.²¹⁹ Bu doğrultuda Türkiye'de taksim tezini desteklemek amacıyla “Ya Taksim Ya Ölüm!” mitingleri düzenlenmiştir.²²⁰

Yürütülen bu faaliyetler, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında çözümü güç bir sorunun oluşmasına neden olmuştur. Rumlar, Enosis tezini savunmakta, Türkiye Enosis'e karşılık Taksim tezini savunmakta idi. Her iki ülkenin savundukları tezlere karşılık İngiltere ise, Adadaki stratejik çıkarlarını devam ettirmeyi ve korumayı sağlayacak bir politika izlemeyi tercih ediyordu.²²¹

NATO üyesi üç ülke arasındaki bu sorunun NATO'ya zarar verebileceğini değerlendiren ABD girişimde bulunarak²²² Londra ve Zürih Konferanslarının yapılmasını sağlamıştır. Bu görüşmeler neticesinde Türkiye ve Yunanistan arasında 11 Şubat 1959 tarihinde imzalanan Zürih Antlaşması uyarınca, Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet kurulması öngörülmüş ve yapılan bu antlaşmanın İngiltere tarafından onaylanması gerektiğinden, bu antlaşmanın onayı niteliğindeki Londra Antlaşması da 19 Şubat 1959 tarihinde imzalanmıştır. Londra Antlaşmasına göre uzlaşma sağlanan konular şu şekildedir:

1. Kuruluş Antlaşması (İngiltere'nin Kıbrıs üzerindeki egemenliğinin Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devredilmesi)

²¹⁶ Hatip, a.g.t., s.14.

²¹⁷ Hatip, a.g.t., s.19.

²¹⁸ Taksim: Türk Silahlı Kuvvetlerinin 1974'teki Harekâtından önce Kıbrıs'ın ve 1974'ten sonra Kıbrıs'ın kuzeyinin bir il olarak Türkiye'ye katılmasını hedefleyen düşüncedir. 1956-1958 yılları arasında Türkiye'de 50'ye yakın *Ya Taksim Ya Ölüm* mitingi düzenlenmiştir. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Taksim_\(K%C4%B1br%C4%B1s_Sorunu\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Taksim_(K%C4%B1br%C4%B1s_Sorunu)), 2017.

²¹⁹ Vatansever, a.g.m., s.1498.

²²⁰ Hatip, a.g.t., s.19.

²²¹ Vatansever, a.g.m., s.1499.

²²² Kasım, a.g.m., s.59.

2. Garanti Antlaşması (Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünün ve bağımsızlığının güven altına alınması)
3. Askeri İttifak Antlaşması (Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında yapılacak)
4. Kıbrıs'ta yeni antlaşmalar hazırlanması hususunda üzerinde uzlaşılan önlemler.

Zürih ve Londra Antlaşmaları'nın imzalanması ile birlikte, Temmuz 1960'da çalışmalar tamamlanmış ve 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası yürürlüğe konulmuştur.²²³ Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin garantörlüğünde, Londra ve Zürich Antlaşmaları doğrultusunda Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Devlet Başkanı Rum, yardımcısı ise Türk'tür. Memurlukların ise %70'e %30 oranında paylaştırıldığı bir yapı oluşturulmuştur.²²⁴

Yapılan konferans ve antlaşmaların en önemli sonucu, Türkiye'nin garantör ülke sıfatıyla gerektiğinde adaya tek taraflı müdahale hakkını kazanmasıdır. Bu hak antlaşmanın dördüncü maddesiyle verilmiş olup Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye arasında bir askeri ittifak oluşturulması da belirtilmiştir.²²⁵

16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, iki farklı toplumu bulunan adanın bu yapısı dikkate alınarak oluşturulmuş bir ortaklık devletidir. İki toplumun arasındaki ayrımının sona erdirilerek iç dengenin ortak yönetim ile sağlanması amaçlanmış, garantör üç devlet olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin tutumuyla da dış dengenin sağlanması hedeflenmiştir. Rum Cumhurbaşkanıyla veto yetki dahil olmak üzere eşit yetkilerin verildiği Türk Cumhurbaşkanı yardımcısı görevlendirilmiştir. Ancak, kuruluş amacı toplumlararası dengenin sağlanması olan Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti, Rumların Enosis isteklerinin devam etmesi nedeniyle üç yıl sürmüş, 1960 yılında kurulduğu şekliyle yaşamasına imkan kalmamıştır.^{226 227}

Dönemin Cumhurbaşkanı Makarios, 1960 Anayasası ile Türklere adil olmayan haklar verildiğini iddia etmiş ve anayasanın revize edilmesini ve Cumhurbaşkanı Yardımcısının veto hakkının iptal edilmesini de içeren 13 maddelik teklifini

²²³ Tosun, a.g.t., s.29.

²²⁴ Kasım, a.g.m., s.58.

²²⁵ Ulvi Keser, (2006), "Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askeri Faaliyetler ve İlgili Tarafların Askeri Gücü", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı 03, İstanbul: s.121.

²²⁶ <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>, 2017.

²²⁷ Hatip, a.g.t., s.19.

30 Kasım 1963'te Cumhurbaşkanı yardımcısına iletmış ancak bu öneriler Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafı tarafından 16 Aralık 1963'te reddedilmiştir.²²⁸

Cumhurbaşkanının anayasa değişikliğine yönelik girişimleri ve Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan ile birleştirme niyetiyle başlattıkları olaylar, kurulan bağımsız devletin sonunu getirmiş²²⁹ ve Enosis'e olan talebin devamı nedeniyle kurulan bu devlet üç yıl yaşabilmiştir.²³⁰ Kurulan cumhuriyetin sonunun gelmesi ve Kıbrıs'ta Türklere karşı yapılan zulümün günden güne artması nedeniyle Türkiye Garantörlük Antlaşması kapsamında müdahalede bulunmak istemiştir. Ancak, bu talep ABD Başkanı Johnson'un mektubuyla 1965 yılında engellenmiştir.²³¹

2.1.3. Kıbrıs Barış Harekâtı

Kıbrıs Cumhuriyeti lideri Makarios, kurulan cumhuriyetin iki toplum arasındaki sorunların çözümünden ziyade Rumların Enosis ideallerine ulaşmak amacıyla kullanacakları bir aşama olarak görmüş ve Enosis'e ulaşmak amacıyla anayasanın verdiği tüm yetkileri bu yönde kullanmıştır.²³² Ayrıca yetkilerin kullanımının yanı sıra Türklere verilen yetki ve hakların ihlal edilmesine yönelik değişiklik tekliflerini ortaya atmıştır. 1960 ve 1963 yılları arasında bu iki toplum arasındaki anlaşmazlıklar Rumların yürüttüğü çalışmalar doğrultusunda giderek artmıştır. Anlaşmazlıkların yoğunlaştığı en önemli alanlar ise silahlı kuvvetlerin oluşturulması, kamu hizmetlerine katılım oranları, vergilerin toplanması ve ayrı belediye sınırlarının belirlenmesi gibi alanlar olmuştur.²³³

1963 yılında Makarios'un vermiş olduğu anayasanın değiştirilmesi ve Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın veto hakkının kaldırılmasına yönelik teklifinin reddedilmesiyle birlikte Kıbrıs Türk Toplumuna karşı şiddet politikası uygulanmaya başlamış ve 1964 yılında Kıbrıs Rum tarafı antlaşmanın tek yanlı olarak feshedildiğini açıklamıştır. Türklere karşı uygulanan ayrımcılık ve şiddet politikalarının devamı ve

²²⁸ <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>, 2017.

²²⁹ Kasım, a.g.m., s.58.

²³⁰ Hatip, a.g.t., s.19.

²³¹ Kasım, a.g.m., s.58.

²³² Vatansever, a.g.m., s.1512.

²³³ Bülent Şener, (2013), "1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askeri, Siyasal ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması", *Türk Dünyası Araştırma Vakfı*, Sayı:205, İstanbul: s.111.

1960 yılında varılan antlaşmanın da feshedilmesi nedeniyle Türkiye BM'ye başvurmuş ve BM'nin 4 Mart 1964 tarihli kararı²³⁴ ile Kıbrıs'ta BM Barış Koruma Gücü kurulmasına karar verilmiştir.²³⁵

Türk toplumuna uygulanmaya çalışılan imha hareketleri basit bir plan olmayıp, Rum toplumu tarafından organize edilmiş soykırım girişimi niteliğinde olan Akritas Planı'dır. Yapılan bu ayrımcılık ve Ada'dan ayırma planlarının uygulanması sonucunda Türk toplumu yurtlarını terk etmek zorunda kalmış, 30.000 kişinin yaşadığı 103 köy boşaltılmıştır. Yapılan etnik soykırımdan kaçan Kıbrıs Türkleri Ada'nın çok küçük bir bölgesine (Ada yüzölçümünün yaklaşık %3'ü) sığınmış ve bu bölgede hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Akritas Planı'nın uygulanmasını 21 Aralık 1963'te yapılan ve tarihe Kanlı Noel olarak geçecek olan etnik temizlik hareketi takip etmiştir. Kıbrıslı Türkler, devlet organlarından dışlanmış ve böylece "ortaklık cumhuriyeti" dağılmıştır.²³⁶

Rum toplumunun uyguladığı şiddet politikalarının asıl hedefinde Lefkoşa bulunmaktaydı. Rumlar, Lefkoşa'nın ele geçirilmesi ile tüm Ada'ya hükmedileceğini düşünmekteydiler.²³⁷ Lefkoşa'da artan şiddet ve soykırım olayları neticesinde güvenliğin sağlanması amacıyla ilave tedbirler alınma gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda Lefkoşa'yı ikiye ayıran bir sınır ile güvenliğin sağlanmasına çalışılmıştır. Yeşil Hat denilen bu sınır ile Lefkoşa ikiye bölünmüş, ortada bırakılan bölge ise İngiliz birliklerinin kontrolüne bırakılmıştır. Yeşil Hat'tın oluşturulması nedeniyle Ada'da fiilen iki ayrı yönetimin kurulduğu söylenebilir.²³⁸

1955 yıllarından itibaren Kıbrıslı Rumlar, Türk toplumuna silahlı eylemler uygulamışlardır. Uyguladıkları şiddet eylemlerinin yanı sıra yaşanan bu sorunun uluslararası bir sorun olduğunu savunarak uluslararası alanda destek görme çabalarında bulunarak, Albay Georgias Grivas önderliğinde EOKA (Ethniki Organosis Kyprian Agonistan) faaliyetlerini yürütmüşlerdir.²³⁹

²³⁴ İleriki bölümlerde detaylı olarak anlatılacaktır.

²³⁵ Vatansever, a.g.m., s.1507.

²³⁶ Vatansever, a.g.m., s.1513.

²³⁷ Açıkgöz, a.g.t., s.34.

²³⁸ Vatansever, a.g.m., s.1513.

²³⁹ Şener, a.g.m., s.106.

Yürütülen faaliyetler kapsamında Yunanistan tarafından Ada'da askeri teşkiller oluşturulmuş ve Ada'ya yapılan asker yığınağı ise iki toplum arasındaki zayıf olan bağların iyice zayıflamasına neden olmuştur. İki toplum arasındaki bağların zayıflaması nedeniyle ABD ve BM tarafından Ada'daki toplumlara çözüm önerileri götürülmüştür. Ada'daki şiddet eylemlerinin arttığı dönemde önemli olaylardan bir tanesi de Rum ve Yunan ordularının Boğaziçi ve Geçitkale köylerine yaptığı saldırılardır. Rumlar ve Yunanistan tarafından bu saldırı neticesinde Türkiye harekete geçerek, Türk savaş uçakları Ada üzerinde uçuşa başlamış, Türk donanması Ada'ya doğru harekete geçmiştir. 17 Kasım 1967'de TBMM'de alınan karar ile saldırılarının devamının Yunanistan'a karşı savaş sebebi sayılacağı bildirilmiştir. Türkiye tarafından alınan bu karar saldırıların sona ermesinde etkili olmuş ve Rumlar saldırdıkları köyleri boşaltmışlardır. Ayrıca işgal sırasında esir alınan Türkler serbest bırakılmış, Yunan Komutan Grivas adadan ayrılmış ve 12.000 yunan askeri adadan Yunanistan'a geri gönderilmiştir. Türkiye'nin müdahaleye gerek kalmaksızın almış olduğu bu karar neticesinde son bulan saldırılar 28 Aralık 1967'de Geçici Türk Yönetiminin ilan edilmesiyle son bulmuştur.²⁴⁰

Kıbrıs'ta işlenen toplu katliamlar, dünya kamuoyu tarafından kabul edilmiş, Türkiye'nin fiili müdahalesi vicdanlarda gerekli desteğini bulmuştur.²⁴¹ 28 Aralık 1967'de ilan edilen Geçici Türk Yönetimi'nin ismi bir süre sonra Türk Yönetimi olarak değiştirilmiştir. 1967'de kurulan bu federe devlet teşkili ile yasama, yürütme ve yargı işleri düzene girmiş ve kurulan bu yönetimin başına Dr.Fazıl Küçük getirilmiştir. 1967 yılından itibaren yönetimde kalan Dr. Fazıl Küçük, 1973 yılında yapılan seçimler sonucunda yönetimi Rauf Denktaş'a bırakmıştır.²⁴²

Kıbrıs'ta Türk Yönetiminin ilan edilmesiyle eş zamanlı olarak Rum Yönetimi Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı darbe yapılmıştır. Yunanistan'da iktidarı ellerinde bulunduran Albaylar Cuntası tarafından organize edilen darbe neticesinde Nikos Sampson 15 Temmuz 1974 tarihinde iktidara getirilmiştir. Yapılan bu siyasi müdahaleyi Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması anlamına geldiğini savunan Türkiye, garantörlük hakkı kapsamında, 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a müdahalede bulunmuştur.

²⁴⁰ Vatansever, a.g.m., s.1514.

²⁴¹ Açıkgöz, a.g.t., s.58.

²⁴² Vatansever, a.g.m., s.1514.

Yapılan müdahale ile Girne'yi ele geçiren Türk birliklerinin ilerleyişi BM Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı ateşkes kararı nedeniyle Türkiye müdahaleyi durdurmak zorunda kalmıştır. Bu gelişmeler neticesinde, Yunan cuntası ve Sampson yönetimi el değiştirerek Klerides yönetime geçmiştir. Rum toplumunun yürüttüğü şiddet eylemleri karşısında Türkiye'nin garantörlük hakkı kapsamında Ada'ya yaptığı müdahale Türk toplumuna uygulanan şiddetin sona erdirilmesi ve Ada'da barış ve huzur ortamının sağlanmasını amaçlamıştır.²⁴³

Türkiye'nin müdahalesi, Ada'da 15 Temmuz'da yapılan darbe ve sonuçları konusunda Güvenlik Konseyi tartışmaları devam ederken yapılmıştır. 20 Temmuz'da söz alan Kıbrıs Rum temsilcisi Rossides, Türkiye'nin eylemlerinin de Yunanistan'ın ki gibi “saldırı” olduğunu vurgulamıştır. Yunanistan temsilcisiyse, Türkiye'nin “saldırısının” Taksim'i hedeflediğini ileri sürmüştür. Bunun üzerine söz alan Türkiye temsilcisi Osman Olcay, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal düzenini yeniden tesis etmek ve Kıbrıs'taki Türk toplumunu korumak için müdahale ettiğini bildirmiştir.

Türkiye'nin müdahalesi ve devam eden olaylar doğrultusunda BM Güvenlik Konseyi 353 sayılı kararı almış ve Ada'daki olayların “uluslararası barış ve güvenlik için ciddi bir tehdide yol açan” gelişmeler olduğuna “Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uluslararası antlaşmalarla kurulan ve garanti edilen anayasal yapısının önceki haline iade” edilmesi gereğine vurgu yapılmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı yedi maddeden oluşan karar ise şu şekildedir:

1. Tüm devletleri, Kıbrıs'ın egemenliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeye çağırır,
2. Çatışmanın tarafı olan tüm devletleri, ilk adım olarak ateşi kesmeye çağırır,
3. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Birinci Paragrafa aykırı olacak tüm askeri müdahalelere bir an önce son verilmesini ister,
4. Uluslararası antlaşmalar uyarınca bulunanlar dışındaki tüm askeri personelin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nden geri çekilmesini ister,
5. Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'yi, bölgede barışın ve Kıbrıs'ta anayasal hükümetin yeniden iadesi için görüşmelere başlamaya çağırır,

²⁴³ Vatansever, a.g.m., s.1514.

6. Tüm tarafları, BM barış gücüyle, Ada'daki görevini yerine getirmesini sağlamak için, tam bir işbirliği yapmaya çağırır,
7. Durumu devamlı olarak inceleme altında bulundurmaya ve Genel Sekreter'den konuyla ilgili rapor istemeye karar verir.²⁴⁴

15 Temmuz'da meydana gelen darbenin mevcut anayasal düzenin yıkarak gayri meşru bir irade kurulduğu yönündeki düşünceleri nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti, darbenin Kıbrıs'ı oluşturan antlaşmaları ihlal ettiğini ve bu nedenle darbe ile kurulan yeni iradenin tanınmadığını açıklamıştır. Türkiye'nin Kıbrıs'ta kurulan yeni iradeye verdiği tepkinin benzeri İngiltere Hükümeti tarafından da verildi ve yeni iradenin tanınmadığı dünyaya açıklandı. BM ve NATO, Kıbrıs'taki darbenin Akdeniz'de ve dünyada barışı sağlama çabaları yönünden büyük bir tehlike yaratacak nitelikte olduğunu belirttikten sonra Kıbrıs'ın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak amacıyla her türlü çabanın sarf edileceğini dünya kamuoyuna açıkladılar.

Türkiye'nin Garanti Antlaşması'nın dördüncü maddesi uyarınca istişarede bulunma isteği İngiltere tarafından olumlu karşılandı ve Başbakan Bülent ECEVİT, 17 Temmuz 1974'te Londra'ya gitti. Başbakan Bülent Ecevit Londra'da garantör devlet sıfatıyla İngiltere Başbakanı Harold WILSON, İngiltere Dışişleri Bakanı James CALLAGHAN ve Kıbrıs meselesini görüşmek üzere Londra'ya gelen Amerika Dışişleri Bakanı Henry KISSENGER'in yardımcısı ile görüşmeler yaptı.²⁴⁵

2.1.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Kurulması

1974 yılından itibaren Kıbrıs'ta büyük mücadeleler yaşanmıştır. Bu mücadeleler önce askeri alanda başlamış, daha sonra da diplomatik platformda devam etmiştir. Türkiye, değişen iktidarlara rağmen Kıbrıs'tan elini çekmemiş ve gerekli desteği vermiştir. Ancak, Kıbrıs 1983 yılına kadar çözülemeyen bir sorun olarak Türkiye'nin karşısına çıkmıştır. Pek çok müzakere sürecinin yaşandığı bu evrede tarafların ortak bir noktada uzlaşması mümkün olmamıştır.²⁴⁶

²⁴⁴ Kudret Özersay, (2002), *Kıbrıs Sorunu:Hukuksal Bir İnceleme*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara: ss.95-96.

²⁴⁵ Açıkgöz, a.g.t., s.58.

²⁴⁶ Güneş Şahin, (2012), "Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sürecinde Türk Kamuoyu", Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara: s.385

Sorunun çözülememesinin en büyük nedeni, Rumların Ada'da yaşayan Türk toplumunu Osmanlı işgalinin ardından Ada'da kalan azınlık bir grup olarak tanımlaması ve Ada'nın yerli halkının Kıbrıs Halkı olduğunu öne sürmeleridir. Savundukları bu düşünce doğrultusunda Türklerin self determinasyon gibi bir haklarının olamayacağını düşünmekte ve bu fikirlerini uluslararası arenada dile getirmektedirler.²⁴⁷

Uluslararası hukukta devletin varlığı şu tanımlama ile açıklanmaktadır, “Bir devlet ancak bir ülke, bu ülke üzerinde yerleşmiş bir insan topluluğu ve bu topluluk ve ülke üzerinde geçerli olan bir kamu gücüne sahip olmak koşuluyla vardır.” Adanın güneyinde kurulan GKRY'nin adanın kuzeyinde kamu kontrolünden yoksun olması nedeniyle devlet olma özelliğini tartışılır hale getirmekle birlikte devlet varlığını devam ettirmektedir.²⁴⁸

Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs Rumlarının Türk tarafını azınlık konumuna sokmak için giriştikleri çabalar karşısında, Kıbrıs Anayasası'na dayanarak self-determinasyon ilkesini kullanmaya karar vermiştir. Kıbrıs Türk Federe Meclisinde yapılan oylamada 33 oy ile self-determinasyonun kullanımı 18 Haziran 1983 tarihinde kabul edilmiştir.²⁴⁹ Bu hakkın kullanılmasına karar verilmesinin ardından, 15 Kasım 1983 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi'nin oybirliği ile aldığı karar ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir.²⁵⁰

Denктаş, kamuoyuna yaptığı ilk açıklamada, “*Bu karar halkın kararıdır. Bu karar insanım diyen ve insanca yaşamak isteyen her şeyi göze alarak ulaşabileceği şerefli bir karardır.*” sözleri ile Kıbrıs'ta Türk varlığını, ortaklığını ve eşitliğini hor görmek suretiyle 20 yıldır devam eden bu duruma son verildiğini ifade etmiştir.²⁵¹

KKTC'nin ilanından sonra, baskı ve zulme bıkmadan savaş veren Kıbrıs Türk halkı böylece kendi devletini kurmuş oldu. Fakat yeni kurulan Cumhuriyet'in uluslararası camiada tanınıp tanınmaması konusu yeni bir tartışma başlatmıştır.²⁵² KKTC'yi ilk ve son tanıyan devlet Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Kurulan KKTC'yi

²⁴⁷ Onat Bekaroğlu, (2009), “Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Türkiye-Yunanistan Siyasi İlişkileri”, Yüksek Lisans Tezi, *Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gebze: s.46

²⁴⁸ Hacer Soykan Adaoğlu, (2005), “AB ve KKTC Hukuku Açısından Yeşil Hat Tüzüğü”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:5, No:1: s.18.

²⁴⁹ Şahin, a.g.t., s.385.

²⁵⁰ Bekaroğlu, a.g.t., s.47.

²⁵¹ Şahin, a.g.t., s.395.

²⁵² Şahin, a.g.t., s.396.

Türkiye'ye dost olan Pakistan ve Bangladeş'in tanıma girişimleri Amerika Birleşik Devletleri'nin baskısı ile engellenmiştir.²⁵³ Kurulan KKTC'nin bağımsızlık bildirgesinde şu noktalar dikkat çekmektedir.

1. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıs'ta bulunan Türk ve Rum halklarının ortaklığı temelinde kurulmuştur. 1963 yılından itibaren 20 yıldır yasama, yürütme, yargı ve kamu hizmeti, kurucu ortaklardan birinin, Kıbrıs Rumlarının denetimine geçmiştir (Md.1). tüm bu alanlarda tek bir Kıbrıslı Türk yetkili bile bulunmamaktadır (Md.2, 3, 4 ve 5). Bu nedenle "Kıbrıs Cumhuriyeti", iki toplumlu ortaklık karakterini yitirmiştir. Aynı durum, polis ve silahlı kuvvetler için de geçerlidir (Md.7). Üstelik "Kıbrıs Cumhuriyeti" bütçesinden Kıbrıslı Türkler için en küçük bir harcama dahi yapılmamaktadır (Md.8).
2. Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıslı Türklere karşı tam bir ayrımcılık politikası yürütmektedir. Kıbrıs Rum liderliği, ırk, ulus, kimlik, dil ve din temeline dayalı katı bir ayrımcılık örneği sergilemektedir (Md.11).
3. Kıbrıs Türk halkı tam anlamıyla demokratik bir yönetime sahiptir ve toplumlararası çatışmalar ertesinde onca zorluğa rağmen kuzeye göç etmiş olmasından da anlaşılacağı üzere bu halk birlikte yaşama kararlılığındadır (Md. 13 ve Md.14).
4. Kıbrıs Türk halkının self-determinasyon hakkı vardır ve Kıbrıs Rum Yönetimi, uzun yıllar insanlık dışı bir ayrımcılık uyguladığından, bu hakkın uygulanması artık kaçınılmaz olmuştur (Md.18).
5. Kıbrıs Türk halkı, bu hakkını yıllar önce kullanmıştır. Kıbrıslı Türkler, tüm organlarıyla birlikte kendi devletlerini kurmuşlardır. Bugün yapılan, bu hakkın teyit edilmesi, var olan gerçeklerin açıklanması ve devletimize yeni bir isim verilmesidir (Md.21).
6. "KKTC'nin ilan edilmesi, iki eşit halkın ve kendi idarelerinin gerçek bir federasyon temelinde yeni bir ortaklık kurmalarına engel teşkil etmeyecek, aksine bu tür federasyonun oluşması için gerekli koşulların oluşumuna katkıda

²⁵³ Tosun, a.g.t., s.69.

bulunacaktır. KKTC bu yönde çaba sarf edecek ve başka hiçbir devletle birleşmeyecektir (Md.22/b).”

7. KKTC, kurucu antlaşma ve Garanti ve İttifak Anlaşmalarına bağlı kalacaktır (Md. 23/e).²⁵⁴

Gerek resmi çevrelerin açıklamalarına, gerekse çeşitli yazarların devletin kuruluşunu ele alışlarına bakılarak, KKTC’nin hukuksal temelini oluşturmak üzere ortaya konulan argümanları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1-Self-determinasyon hakkı, 1960 yılında Ada’da yaşayan iki toplum tarafından, iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kuruluşu sırasında birlikte kullanılmıştır. Bu yaklaşımın temel dayanak noktası, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsız devletinin elde ediliş şeklidir. Bağımsızlık, sadece dönemin sömürgeci gücü İngiltere’nin tek yanlı eyleminin sonucunda ortaya çıkmamaktadır. İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve Ada’da yaşayan iki toplumun temsilcileri arasında yapılan birtakım uluslararası antlaşmaların ürünüdür. Bu antlaşmalar iki toplum temsilcileri tarafından ayrı ayrı imzalanmıştır ve bu nedenle nüfus oranlarından bağımsız olarak, egemenlik her iki toplumdan aynı oranda ortak olarak gelmektedir.

2-1960 Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurucu ortakları, Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplumdur, çünkü tek bir Kıbrıs ulusu bulunmamaktadır. Eğer bu toplumlardan biri “halk” olarak kabul ediliyorsa, diğeri de aynı şekilde muamele görmelidir. Bunun sonucu olarak, “toplumlar” kelimesi, “halklar” kelimesiyle eş anlamlıdır. Kıbrıslı Türkler, azınlık değil örgütlü bir toplumdur veya başka bir deyişle halktır. BM gözetiminde sürdürülen toplumlararası görüşmelerin varmayı hedeflediği çözümün niteliği de, bu görüşü desteklemektedir. Görüşmeler sonunda bulunacak bir çözüm, Ada’daki her iki halkın veya toplumun serbest iradesine dayanmalıdır. Bu yaklaşım, olası bir antlaşmanın, hem toplum temsilcileri tarafından kabul edilmesi, hem de her iki toplumun, bağlanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Kıbrıs sorununun çözümünde bu türden bir antlaşmanın öngörülmüş olması, iki halkın ayrı self-determinasyon hakkına kanıt olmuştur.

3-1970 yılında, BM Genel Kurulu’nun 2625 Sayısıyla kabul ettiği BM Antlaşması’na Uygun Olarak Devletler Arasında İşbirliğine ve Dostça İlişkilere Dair

²⁵⁴ Özersay, a.g.e., s.112.

Uluslararası Hukuk İlkeleri Dair Bildirisi'nin yedinci paragrafı, egemen ve bağımsız devletlerin ülke bütünlüğünün korunması ihtiyacını teyit etmesine rağmen ülke bütünlüğü kavramını bir koşula bağlamıştır. Buna göre bahse konu devlet, ırk, inanç ve renk ayrımı yapmaksızın ülkesinde yaşayan tüm halkları temsil eden bir hükümete sahip olmalıdır. Yani, ülke bütünlüğünün korunması ayrıcalığından tüm devletler yararlanamaz. Bu ayrıcalığa sahip olabilmenin ön koşulu, Temsili Hükümet'tir. BM'nin kuruluşu ertesinde devletlerin uygulamalarına ve BM Genel Kurulunun tutumuna bakılarak, self-determinasyon ilkesinin belirli bazı durumlarda, yasal bir ayrılmanın temeli olarak ileri sürülebileceği söylenebilir. Gerek devlet uygulaması gerekse Dostça İlişkiler Bildirisi'nin yedinci paragrafı, bazı durumlarda ayrılmayı yasal bir hak olarak kabul etmektedir. 15 Kasım 1983 Bağımsızlık Deklarasyonu'ndaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, 1964 yılı başından itibaren sadece Kıbrıslı Rumlardan oluşan "Kıbrıs Cumhuriyeti", Temsili Hükümet olarak kabul edilemez. Üstelik, bu devlet halkı arasında etnik, din ve dil temeline dayalı bir ayrımcılık yapmaktadır. Bu nedenle Kıbrıs Rum Yönetimine karşı bir ayrılmaya başvurmak mümkündür, çünkü bu devlet, Kıbrıs Türkleriyle ilgili olarak ülke bütünlüğü ayrıcalığını yitirmiştir.

Bir diğer önemli nokta, KKTC'nin ilan edilmesinin gerçek anlamda Kıbrıs Cumhuriyeti'nden "ayrılma" biçiminde nitelendirilemeyeceği gerçeğidir. Kıbrıs'ta tek bir hükümet bulunmamaktadır. Ada coğrafi olarak ikiye ayrılmıştır ve her toplumun ayrı hükümeti vardır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ülke bütünlüğü gerçek değil, yasal bir "kandırmacadan" ibarettir. 1960 yılında uluslararası antlaşmalarla tasarlanan Kıbrıs Cumhuriyeti çok uzun süre önce sona erdiğinden, 1983'teki Bağımsızlık Deklarasyonu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nden, ayrılmayı ifade etmez. Üstelik bu deklarasyon, KKTC'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran antlaşmalarla bağlı olduğunu ve bir federasyon çerçevesinde Kıbrıslı Rumlarla birleşmek dışında başka bir devlette birleşmeyeceğini vurgulamaktadır. Eğer "ayrılma" devlet olmanın önünde bir engel oluşturuyorsa, bu kural KKTC'nin devlet olarak kabulüne halel getirmeyecektir. Çünkü 1963 yılından bu yana Ada'da ortaya çıkan olaylar "ayrılma" olarak nitelense bile bu, Rum Hükümeti'nin ve halkının 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrılmasıdır.

4-Self-determinasyon hakkı, statik değil dinamik bir haktır. Bir halk, kendi geleceğini belirleme anlamına gelen bu hakka sadece bir kez başvurma durumunda değildir. Gerekteğinde, yeniden self-determinasyon hakkına başvurabilir. Bu hak,

özellikle 1975 Helsinki Nihai Senedi ile tanınmaktadır. Bu belgede “Halklar her zaman, tam bir serbestlik içerisinde, hiçbir dış karışma olmaksızın kendi iç ve dış siyasi statülerini, dilediklerinde ve istedikleri biçimde belirleme hakkının sadece bir kez uygulanabileceğini, bu hakka sadece bir kez başvurulabileceğini söylemek doğru değildir. Bu hak ve ona başvurma imkanı her zaman için vardır.

Kıbrıs’taki iki halkın self-determinasyon haklarının, 1960’ta bu haktan yararlandıkları için, bulunmadığı söylenemez. Bu tür bir yaklaşım, uluslararası hukukun ilkelerine ve özellikle Helsinki Nihai Senedi’nin sekizinci maddesine aykırı düşer. Kıbrıs Türk halkı, 15 Kasım 1983’te self-determinasyon hakkına yeniden başvurmuş ve KKTC’yi kurmuştur. Fakat Bağımsızlık Deklerasyonu’ndan da anlaşılacağı üzere, bu devlet örgütlenmesini nihai çözüm olarak görmemiştir. Kıbrıs Türk halkı, Ada’da bulunacak olası bir çözüm ertesinde, Federal Kıbrıs Cumhuriyeti’ni yaratma yararına, sözü edilen dinamik niteliği self-determinasyon hakkına bir kez daha başvurabilecektir.²⁵⁵

2.2. BM KIBRIS BARIŞ KORUMA GÜCÜ (UNFICYP)

2.2.1. Birleşmiş Milletler Kararlarında Kıbrıs

Dünya genelindeki siyasi sorunların görüşüldüğü ve ülkelerarası diplomasisinin yürütüldüğü BM’in aldığı kararlar öneri niteliği taşımakla birlikte, alınan kararlara uyulmadığı takdirde, karara uymayan devletin dünya kamuoyunun olumsuz tepkileri ile karşılaşması muhtemeldir. BM tarafından kurulan bu manevi baskı kimi zaman başarılı olmakla birlikte siyasi ve politik bir güç olmaktan uzak olması nedeniyle ilgili devletin davranışlarını sınırlandıramamaktadır.²⁵⁶

Enosis, Yunanistan’ın İkinci Dünya Savaşı’nın sonundan itibaren savunduğu bir tez olmasına karşın, uluslararası alanda Kıbrıs Sorunu’nu çeşitli nedenlerle gündeme getirmekten kaçınmışlardır. Yunanistan’da yaşanan iç savaşın atlatılması ve sorunun BM’e götürülmesindeki engellerin ortadan kalkması ile birlikte uluslararası alanda gündeme getirmeye başlamışlardır.²⁵⁷

²⁵⁵ Özersay, a.g.e., ss.113-117.

²⁵⁶ Tamçelik, a.g.m., s.1239.

²⁵⁷ Tamçelik, a.g.m., s.1239.

BM'in gündemine Kıbrıs Sorunu'nun girmesi 1948 yılından itibaren olmuştur ve bu tarihten itibaren Yunanistan "Enosis" tezinin savunucusu olmuştur.²⁵⁸ BM gündeminde bu konu takip eden 1951, 1952, 1953 yıllarında da Yunanistan'ın talebi ile yinelenmiş ve hatta 1950 yılı başlarında Kilise'nin Enosis amacına yönelik Kıbrıs'ta düzenlediği plebisitin²⁵⁹ sonuçları, "kendi kaderini tayin" ilkesinin Kıbrıs halkına uygulanması isteği ile birlikte BM Sekreteryası'na sunulmuştur.²⁶⁰

Kıbrıs Sorunu'nun BM gündeminde yer alması ve Enosis taleplerinin yerine getirilmesi amacı ile 16 Ağustos 1954 tarihinde Yunanistan, konunun Dokuzuncu Dönem Genel Kurul gündemine alınması için BM'ye başvurmuştur. Yunanistan, yaptığı başvurusunda halkların hak eşitliği ve kendi kaderlerini tayin ilkesinin BM'nin gözetimi altında Kıbrıs adası halkına uygulanması gerektiğini savunmuştur. Yapılan bu başvuruya Türkiye'nin tepkisi, dönemin Başbakanı'nın "Kıbrıs asla Yunanistan'ın olmayacaktır." şeklindeki cevabıyla olmuştur.

BM Genel Kurulu, 24 Eylül 1954 tarihinde, 30 olumlu, 19 olumsuz ve 11 çekimser oy dağılımı ile sorunun gündeme alınmasını kabul etmiştir. Görüşmeler sonunda, 11 çekimser, 49 kabul oyu ile Birinci Komite'de ve 8 çekimser, 50 oyla 814 (9) sayılı karar Genel Kurul'da kabul edilmiş olup karar metni şu şekildedir: "Genel Kurul, şimdilik, Kıbrıs sorunu ile ilgili bir karar alınmasının uygun olmadığını dikkate alarak, "Halkların eşit hakları ve kendi kaderlerini tayini ilkesinin BM'nin gözetimi altında Kıbrıs adası halkına uygulanması" adı altındaki maddenin daha fazla ele alınmamasını kararlaştırmıştır."²⁶¹

Yunanistan'ın Kıbrıs Sorunu'nu BM gündeminde uluslararası bir sorun olarak öne sürmesinin nedenlerini ise şu şekilde sıralamak mümkündür;

1. Türkiye'nin uluslararası politikada batıya yönelmesini ve NATO üyeliği kapsamında Yunanistan ile ilişkilerini korumak adına Kıbrıs Sorunu'nu görmezden gelebileceği beklentisi,

²⁵⁸ <http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararasi-orgutler/bm/>, 2017.

²⁵⁹ *Plebisit*: Devletler hukukunda bir ulusun hangi devlete bağlanacağıyla ilgili oylama. <http://www.tdk.gov.tr>, 2017.

²⁶⁰ Mehmet Atay, (2002), "B.M. Genel Kurul Kararlarında Kıbrıs Sorunu", *Avrasya Dosyası Dergisi*, BM Özel, Cilt:8, Sayı:1, İstanbul: ss.299-309.

²⁶¹ Atay, a.g.m., s.299.

2. İngiltere'nin Kıbrıs'ta bir sorun olduğunun dünya kamuoyunda gündeme gelmesinden çekineceği fikrine olan inanç ve bu sayede İngiltere ile görüşme beklentisi,
3. Dönemin Cumhurbaşkanı Makarios'un Self-Determinasyon ilişkin uluslararası arenada olumlu karşılanabileceğini değerlendirmesi,
4. Kıbrıs Sorununun BM gündeminde olmasına ABD'nin destek veriyor olmasıdır.²⁶²

Tıpkı Dokuzuncu Dönem Genel Kuruluna başvurulduğu gibi 1955 yılında yapılan 10'uncu Genel Kurulda da sorunun görüşülmesi talebi Yunanistan tarafından yinelenmiştir. Ancak Genel Komite sorunun görüşülmemesine karar vermiş ve konuyu kendi görüşü ile birlikte Genel Kurul'a sevk etmiştir. Genel Kurul'da yapılan görüşmede her iki tarafta önceki yıllarda savundukları tezleri tekrarlamışlar. Yunanistan, Genel Kurul'un sorunun görüşülmesini “şimdilik” kaydıyla erteleyen 814 (9) sayılı kararından sonra, durumda birtakım değişiklikler olduğunu belirtmiş, ancak İngiliz ve Türk temsilciler bunun böyle olmadığını ifade etmişlerdir. Sonuçta bu sorun, Türk-İngiliz temsilcilerin isteği doğrultusunda Genel Kurul'un gündemine alınmamıştır. Bunun üzerine Rumlar, Yunanistan ve kilisenin askeri, maddi ve manevi desteği ile 1 Nisan 1955 tarihinden itibaren tedhiş²⁶³ faaliyetlerine başlamışlardır. 19 Ağustos 1955 tarihinde ise İngiltere'nin çağrısı ile Londra'da Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın katılımıyla Londra Konferansı icra edilmiştir. Yapılan bu görüşmelere rağmen Yunanistan uluslararası alanda bu konuyu gündemden düşürmemek adına 23 Temmuz 1955 tarihinde konuyu BM gündemine getirmiş ancak konu önceki yıllarda gündeme alınmamıştır.²⁶⁴

Türkiye'nin Londra konferansına davet edilmiş olması, bu zamana kadar İngiltere ve Yunanistan arasında bir konu olarak kabul edilen Kıbrıs Sorunu'na Türkiye'nin de taraf olduğunun kabul edilmesidir ve Kıbrıs meselesinde bir dönüm noktası olmuştur.²⁶⁵

²⁶² Atay, a.g.m., s.302.

²⁶³ *Tedhiş*: Yıldırı, <http://www.tdk.gov.tr/>, 2017.

²⁶⁴ Tamçelik, a.g.m., s.1239.

²⁶⁵ Murat Kaya, (2010), “Kıbrıs Cumhuriyetinin Yıkılışını Hazırlayan Uluslararası Gelişmeler”, Yüksek Lisans Tezi, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul: s.20.

Yunanistan, Kıbrıs Sorunu'nun BM Genel Kurul gündemine alınması için yaptığı başvuruyu 12 Temmuz 1957 tarihinde yinelemiştir.²⁶⁶ Yapılan başvuru Genel Kurul tarafından kabul edilmiş ve Birinci Konite oturumlarında gündeme alınmıştır. Görüşmeler sonucu İngiltere temsilcisi, genel olarak, “üçlü” görüşmeleri savunmuş²⁶⁷ ve 1013 (11) sayılı Genel Kurul Kararı'nın uygulanamamasından Yunanistan'ı sorumlu tutmuştur.²⁶⁸ Yunanistan temsilcisi, Taksim tezini eleştirerek, yayılmacı emellerinin olmadığını söylemiştir. BM Genel Kurulu'nda sorunun görüşülmesi Yunanistan'ın savunduğu “Bağımsız Kıbrıs” tezine yaklaştığını göstermiştir. Genel Kurul'a Türkiye adına katılan Selim SARPİR ise Yunanistan'ın savunduğu kendi kaderini tayin ilkesinin sadece Rum toplumu için değil Türk toplumu için de uygulanması gerektiğini savunmuştur.²⁶⁹

BM Genel Kurulu'nda yapılan bu görüşme Türkiye açısından Kıbrıs Sorunu'nun görüşüldüğü ilk resmi görüşme niteliğindedir ve bu görüşme neticesinde de konu Türkiye gündeminde yer bulmaya başlamıştır. Bu tarihe kadar Türkiye, Enosis tezini savunarak kendisine bağlı bir Kıbrıs hayali kuran Yunanistan'a karşı sessiz bir politika izlemiştir. Türkiye'nin bu tutumu temelde Ada yönetiminin İngiltere Hükümeti'nde olmasından kaynaklanmakta idi ancak konunun 1954 yılında BM Genel Kurulu'nda görüşülmesi nedeniyle konu hakkındaki tavrını belirtmiş ve soruna taraf olmuştur. Türkiye, her ne kadar Kıbrıs sorununa karşı sessiz bir politika izlemiş ise de Ada'da bulunan Türk toplumu ile sürekli ilgili olmuş ve Ada'da meydana gelen iç değişiklik ve gelişmeleri yakından takip etmiştir.²⁷⁰

Kıbrıs Sorunu, 1955'te BM Genel Kurulunda görüşüldükten sonra dönem dönem BM Genel Kuruluna getirilmiştir. 1965 yılında yapılan görüşme sonucunda Kıbrıs'la ilgili 2077 (20) sayılı karar alınmış, alınan bu karardan sonra 1977 yılına kadar Kıbrıs Sorunu BM Genel Kurul gündemine alınmamıştır.²⁷¹ Kıbrıs Sorunu'nun BM Genel Kurulunda görüşülmemesi nedeniyle sorunla ilgili tüm girişimler BM'nin dışında yürütülmüştür. Sorun, 1963 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin başvurusu üzerine tekrar

²⁶⁶ Atay, a.g.m., s.304.

²⁶⁷ Tamçelik, a.g.m., s.1239

²⁶⁸ Tamçelik, a.g.m., s.1240.

²⁶⁹ Tamçelik, a.g.m., s.1241.

²⁷⁰ Kaya, a.g.t., s.19.

²⁷¹ Atay, a.g.m., s.306.

gündeme alınmış ve Güvenlik Konseyi'nin Aralık ayında düzenlediği 1085'inci oturumda görüşülmüştür.²⁷²

1963 yılında BM Genel Kurulu'ndaki görüşmenin ardından 1974 yılında tekrar gündeme gelmiştir. 1974 yılında yaşanan olaylar ve Rumların Türk toplumuna uyguladığı baskı nedeniyle Türkiye tarafından Adaya askeri müdahalede bulunulmuştur. Türkiye tarafından yapılan askeri müdahale, BM Genel Kurulunda görüşülmüştür. BM gündeminde yıllardır görüşülen sorunla ilgili en iyi çözümün tam eşitliğe dayalı "İki Kesimli Federasyon" olduğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kıbrıs'ın garantörü olduğu ifade edilmiştir. Genel Kurul yaptığı görüşmeler sonucunda 117 oyla 3212 (29) sayılı kararı almıştır. Bu kararla Genel Kurul;

1. Bütün devletleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve bağlantısızlık siyasetine saygı göstermeye ve bu devlete karşı bütün eylem müdahalelerinden kaçınmaya çağırır,
2. Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki bütün yabancı askeri kuvvetlerin ve yabancı askeri varlığın ve personelin süratle geri çekilmesi ve (bu devlet) işlerine bütün yabancı müdahalelerin durdurulmasını ısrarla vurgular,
3. Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki anayasa sisteminin Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarını ilgilendiren bir sorun olduğunu düşünür,
4. Genel sekreterin iyi niyetiyle, iki toplum temsilcileri arasında eşitlik esası uyarınca ilişkilerin ve görüşmelerin, bunların temel ve meşru haklarına dayalı karşılıklı olarak kabul edilebilir bir siyasi çözüme serbestçe ulaşılması amacıyla devam etmesini diler,
5. Bütün göçmenlerin güvenlik içinde evlerine dönmeleri gerektiğini düşünür ve ilgili tarafları bu amaca yönelik acil tedbirler almaya çağırır,
6. Bu kararın uygulanması ve böylece Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bağımsızlık egemenlik ve ülke bütünlüğünün sağlanması amacıyla, gerekli olduğunda, görüşmeler de dahil olmak üzere diğer çabaların BM çerçevesinde gerçekleştirilmesi umudunu açıklar,

²⁷² Tamçelik, a.g.m., s.1239.

7. Genel Sekreter'den, Kıbrıs halkının her kesimine BM insancıl yardımını sağlamaya devam etmesini rica eder ve bütün devletleri bu çabaya katkıda bulunmaya çağırır,
8. Bütün tarafların, gerekli olduğunda güçlendirilebilecek olan Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü ile tam olarak işbirliği yapmaya devam etmelerini ister,
9. Genel Sekreter'den bu kararı Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunmasını rica eder şeklinde ifade edilmektedir.

BM Genel Kurulu, Kıbrıs Sorunu'na dair, 20 Kasım 1975 tarihinde de bir aleyhte dokuz çekimser oy ve 117 leyhte oyla bir karar daha almıştır. Oylamaya katılan 127 ülkeden, karardaki tek aleyhte oy Türkiye'ye aittir. Şili, Gambiya, İsrail, Ürdün, Fas, İran, Pakistan, Suudi Arabistan ve Amerika Birleşik Devletleri çekimser oy kullanırken diğer 117 ülke olumlu oy kullanmıştır.

BM Genel Kurulu'nda 20 Kasım 1975 tarihinde alınan 3395 sayılı karar ile Kıbrıs Sorunu konusunda iki toplum temsilcileri arasında yapılan daha önceki görüşmelerde sorunun çözümüne yönelik gerçek bir adım atılamadığı, Ada'da devam edecek sorunun endişe yaratacağı ve sorunun BM amaç ve prensipleri doğrultusunda barışçıl yollarla çözülmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, alınan bu karar ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliği, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne bütün devletlerin saygı duymasını ve dışarıdan Kıbrıs'a müdahalede bulunulmamasını tavsiye etmiştir. Ada'da barış ve huzur ortamının sağlanabilmesi amacıyla Kıbrıs'ta var olan bütün yabancı silahlı kuvvetlerin geri çekilmesi ve Ada'ya yapılacak tüm müdahalelerin durdurulmasını, Ada'da yaşayan her iki toplumun evlerine güven içerisinde dönmelerini sağlayacak tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir.

BM Genel Kurulu tarafından alınan bu kararda, BM Genel Sekreteri ise her iki toplum temsilcilerinin sorunun çözümüne yönelik müzakerelere devam etmelerini, Ada'daki toplumların Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü ile işbirliği içerisinde olmalarını talep etmiştir. Ayrıca, sorunun her iki toplum temsilcilerinin BM Genel Sekreteri gözetiminde eşit ve adil şartlarda görüşerek sorunun çözümüne yönelik yapıcı adımlar atılabilmesi için görüşmelerin yeniden başlanılmasına karar verilmiştir.

1976 yılında Kıbrıs Rum Yönetimi sorunu tekrar BM Genel Kuruluna götürerek tekrar gündeme alınması için girişimlerde bulunmuştur. Bu girişime Türkiye karşı çıkmış olmasına rağmen BM Genel Kurulu 12 Kasım 1976 yılında görüşerek 31/12 sayılı kararı almıştır. Alınan bu yeni kararda daha önceki kararlarda alınması kararlaştırılmış olan tedbirlerin acilen uygulanmasına karar verilmiştir. Alınan bu tekrar niteliğindeki kararın arkasından 9 Kasım 1977 tarihinde de 32/15 sayılı yeni bir karar alınarak önceki tedbir ve kararlar tekrarlanmıştır. 1979-1982 yılları arasında da BM Genel Kurulunda Kıbrıs konusu çeşitli zamanlarda görüşülmüştür. Yapılan görüşmelerde kayıp kişiler hakkında alınan karar haricinde karar alınamamıştır. BM Genel Kurulunda yapılan bu görüşmelerin arkasından Kıbrıs Sorunu 1984-1986 yılları arasında BM Güvenlik Konseyi'nde görüşülmeye başlanmıştır.²⁷³

BM Güvenlik Konseyi'nde gerçekleştirilen bu görüşmeler devam etmiş ve 12 Mart 1990'da alınan 649 sayılı karar ile sorunun çözümü amacıyla her iki toplum liderlerini BM Genel Sekreteri ile işbirliği içerisinde bulunmaya davet etmiştir. Bu görüşme ve işbirliğinin her iki toplumca kabul edilebilir nitelikte olması ve her iki toplumun kendi özgür iradeleri ile belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁷⁴

Yıllar boyunca Kıbrıs'la ilgili olarak BM Güvenlik Konseyinde çeşitli kararlar alınmıştır. Bu kararların hiçbirisi sorunun kesin bir çözüme ulaşmasını sağlayamamıştır. Ancak, BM'nin Kıbrıs konusunda aldığı kararların çokluğu bu meseleye verdiği önemi göstermektedir.²⁷⁵ Ayrıca, BM Güvenlik Konseyi 1963'ten günümüze kadar aldığı kararlarda sorunun çözümü veya çözümsüzlüğünde etkili olmuştur.²⁷⁶ Güvenlik Konseyi, 1964'ten günümüze kadar 53 adet karar almıştır.²⁷⁷ BM tarafından alınan kararların bir kısmı EK-3'te sunulmuştur.

2.2.2. BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü'nün (UNFICYP) Kuruluşu ve Yapısı

BM, kurulduğu günden itibaren kuruluş misyonu doğrultusunda toplumlar ve devletler arasında ortaya çıkan tehlikeli durumların savaşa dönüşmesini engellemek için

²⁷³ Atay, a.g.m., s.309.

²⁷⁴ Hüner Tuncer, (2005), *Kıbrıs Sarmalı "Nasıl Bir Çözüm?"*, Ümit Yayıncılık, Ankara: s.131.

²⁷⁵ Tamçelik, a.g.m., s.1244.

²⁷⁶ Enver Bozkurt ve Havva Demirel, (2004), *Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara: s.64.

²⁷⁷ <http://www.securitycouncilreport.org>, 2017.

çaba sarf etmiş ve ihtilafli durumların barışçıl bir şekilde görüşmeler sonucu çözülmesi yönünde çalışmalar yapmıştır.²⁷⁸ BM Barış Gücü askerleri savaşın değil barışın askerleridir. Her ülkenin askerleri kendi ülke üniformalarını giyerler. Bu askerlerin BM Barış Gücü oldukları başlarına giydikleri mavi berelerden (Blue Helmets) veya BM rozetinden anlaşılmaktadır.²⁷⁹

Ocak 1964'te Ada'daki şiddetin artması nedeniyle, Kıbrıs Türkleri yerleşimlerini terk etmek ve Ada'nın yüzde beşinden azını oluşturan Türk kontrolündeki topraklara sığınarak yaşamak zorunda kaldılar. Bu esnada, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın katılımı ile Londra'da toplanan konferans şiddeti durdurmayı başaramamıştır.²⁸⁰

İngiltere, NATO Barış Gücü çözümünün; Makarios tarafından kabul edilmeyeceğine kanaat getirince, Amerika Birleşik Devletleri ile istişareden sonra, Kıbrıs Sorunu'nu Birleşmiş Milletlere götürme kararı aldı.²⁸¹ İngiltere Hükümeti, 15 Şubat 1964'te Ada'daki güvenliğin giderek kötüleşmesi nedeniyle Güvenlik Konseyi'ne başvuruda bulunmuştur. İngiltere'den kısa bir süre sonra, bu kez Rossides, Kıbrıs'a karşı Türkiye kıyılarında yapılan savaş hazırlıklarındaki artışını gerekçe göstererek Güvenlik Konseyi'nin acilen toplanmasını talep etmiştir. Fakat, Kıbrıs Rum Temsilcisi'nin yeterli desteği bulamaması üzerine Konsey Başkanı acil toplantıya gerek olmadığına karar verdi. Böylece, Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs konusundaki toplantısına 18 Şubat 1964 tarihinde başlanabilmiştir.²⁸²

Toplantıların başından, 186 sayılı kararın alındığı 4 Mart 1964 tarihine kadar geçen süre içerisinde, Kıbrıs Cumhuriyeti adına konuştuğu kabul edilen Kıbrıs Rum Temsilcisi, Sovyetler Birliği, Yunanistan ve Çekoslovakya yoğun bir biçimde Türkiye'nin Ada üzerinde yapmış olduğu uçuşlara dikkati çekerek, 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına, egemenliğine ve toprak bütünlüğüne vurgu yaptılar. Özellikle, Yunanistan ve Kıbrıs Rum temsilcileri gerek 1959-60 Antlaşmalarının baskısıyla kabul ettirilmiş “eşit olmayan antlaşmalar” olduğuna, gerekse Garanti

²⁷⁸ Duran, a.g.m., s.132.

²⁷⁹ Duran, a.g.m., s.136.

²⁸⁰ Süha Bölükbaşı, (2001), *Barışçı Çözumsuzlük “Ankara’nın ABD ve BM ile Kıbrıs Macerası*, İmge Kitabevi, Ankara: s.313.

²⁸¹ Enver Bozkurt ve Havva Demirel, a.g.e., s.71.

²⁸² Özersay, a.g.e., s.74.

Antlaşması'nın dördüncü maddesinin ikinci fıkrasıyla Garantör Devletlere tanınan tek taraflı müdahale hakkının kuvvet kullanımını içermediğine özel bir vurgu yaparak, adeta Güvenlik Konseyi'nden bu antlaşmaların geçersiz oldukları veya kendi anladıkları biçimde ve yorumla geçerli oldukları yönünde bir karar elde etmeye çalışmışlardır.²⁸³

Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 tarih ve 186 sayılı kararı, 1959-60 Antlaşmaları'nın geçerliliği veya yorumu konusunda kesin bir ifade içermemiştir. Bu karar, 1959-60 Antlaşmaları'na ve BM Antlaşması'nın ikinci maddesinin dördüncü fıkrasına atıfta bulunarak, tüm üye devletlerin, uluslararası barışı tehdit edecek veya Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki durumu kötüleştirecek eylem veya tehditlerden kaçınmaları çağrısı yapmış ve Ada'da bir BM Barış Gücü kurulmasını hükme bağlamıştır.²⁸⁴

Güvenlik Konseyi'nin bu kararının, Kıbrıs Sorunu bakımından çok temel ve önemli bir rolü bulunmaktadır. Çünkü Karar sonrasında, ortada 1959-60 Antlaşmaları'yla kurulan bir devlet varmış ve Kıbrıslı Rumlar da bu devletin yasal hükümetiymiş gibi davranmaya başlamıştır. BM Barış Güçlerinin bir ülkeye yerleştirilebilmesi için, o ülke devletinden izin alınması genel bir kuraldır. Bu iznin verilmemesi durumunda, o ülkeye barış güçleri gönderilememektedir. 186 sayılı kararın dördüncü maddesinde, Kıbrıs'ta BM Barış Gücü'nün kurulmasını tavsiye ederken, bunu Kıbrıs Hükümeti'nin rızasının alınması koşuluna bağlamıştır. Bu noktaya kadar her şey, BM'nin o yıllardaki uygulamasına ve uluslararası hukuka uygun görünmektedir. Fakat daha sonra BM, *iki toplumluluk* temeli üzerine oturtulan ve toplumlardan birinin rızası olmaksızın devlet mekanizmasında karar alınamayan Kıbrıs Devleti ve Hükümeti içerisinde, Kıbrıslı Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın, bakanlarının, Temsilciler Meclisi milletvekillerinin ve hatta kamu hizmeti görevlilerinin bulunmalarını göz ardı ederek, Kıbrıs Rumlarından oluşan hükümeti, "yasal hükümet" olarak kabul etmiş ve onların rızasıyla Ada'ya BM güçlerinin kurulmasına karar verilmiştir.²⁸⁵

Güvenlik Konseyi, BM Genel Sekreteri'nin denetimi altında ve gönüllü katkılarla finanse edilen bir BM Barış Gücü oluşturulmasını onaylamış ve Hintli Tümgeneral Prem Singh GYANI BM Genel Sekreteri U-Thant tarafından Barış Gücü

²⁸³ Özersay, a.g.e., s.75.

²⁸⁴ Özersay, a.g.e., s.75

²⁸⁵ Özersay, a.g.e., s.76.

Kuvveti Komutanlığına atanmıştır.²⁸⁶ Finlandiyalı Sakari Severi TUOMİYA BM'nin arabulucusu olarak görevlendirilmiş ve 27 Mart 1964'te BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü (UNFICYP) Kıbrıs'ta göreve başlamıştır.²⁸⁷ 1964 yılında Barış Gücü Kuvvet Komutanlığına atanan Tümgeneral Prem Singh Gyani dört ay görev yapmış yerine Orgeneral K.S.Thimayya görevlendirilmiştir. UNFICYP'de kuruluşundan bugüne kadar 18 komutan görevlendirilmiş olup, bilgileri ve görev süreleri EK-4'te, UNFICYP'nin Kıbrıs'taki yerleşimi ise EK-5'te sunulmuştur.

2014 yılı Ağustos ayında atanan Tümgeneral Kristin Lund BM'nin ilk kadın komutanıdır. Norveçli Tümgeneralin 2016 yılı Temmuz ayında görevinin sona ermesinin arkasından yerine BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon tarafından Bangladeşli Tümgeneral Mohammad Humayun Kabir atanmıştır. Tümgeneral Kabir halen bu görevi yürütmektedir.²⁸⁸

UNFICYP'nin Ada'da bulunuş amacı, ateşkesi muhafaza etmek ve BM Genel Sekreteri'nin İyi Niyet Misyonu'nu yerine getirmektir.²⁸⁹ 4 Mart 1964 tarih ve 186 sayılı Güvenlik Konseyi kararı sekiz paragraftan oluşmaktadır. Karar metninin ilk üç paragrafında, ilgili devletlerden ve toplumlardan uyuşmazlığı vahimleştirecek hareketlerden kaçınmaları istendikten sonra dördüncü ve altıncı paragraflarda ise bir barış kuvveti kurulması öngörülmüştür. Arabulucunun görevlendirilmesi ise yedinci ve sekizinci paragraflarda kararlaştırılmıştır.²⁹⁰

Güvenlik Konseyi,

“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerde herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına karşı veya Birleşmiş Milletlerin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir başka şekilde kuvvet kullanmaktan veya tehdidinde bulunmaktan kaçınacaklardır” şeklindeki Birleşmiş Milletler Yasası'nın ikinci maddesi dördüncü paragraf hükmünü hatırd tutarak,

²⁸⁶ Enver Bozkurt ve Havva Demirel, a.g.e., s.71.

²⁸⁷ Zehra Cerrahoğlu, (1991), “Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu ile İlgili Olarak Yapılan Toplumlararası Görüşmeler”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: s.12.

²⁸⁸ Barış Gücünün Süresi Uzatıldı, *Kıbrıs Postası*, 27.07.2016

²⁸⁹ Tosun, a.g.t., ss.69-70.

²⁹⁰ Tamçelik, a.g.m., s.1245.

1. Tüm üye devletlere, Kıbrıs'ın BM Antlaşması altındaki yükümlülüklerine uygun olarak egemen Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki durumu kötüleştirebilecek veya uluslararası barışı tehlikeye sokacak herhangi bir hareketten veya hareket tehdidinde bulunmaktan kaçınmaya çağırır,
2. Yasa ve düzenin yeniden tesisinden sorumlu bulunan Kıbrıs hükümetinden Kıbrıs'ta şiddeti ve kan dökülmesini durdurmak için tüm gerekli ek tedbirleri almasını ister,
3. Kıbrıs'taki toplumlara ve liderlerine çağrıda bulunarak mümkün olan en fazla soğukkanlılığı göstermelerini ister,
4. Kıbrıs Hükümeti'nin onayıyla bir BM Barış Gücü oluşturulmasını tavsiye eder. Barış Gücü'nün yapısı ve büyüklüğü Genel Sekreter tarafından Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye, Büyük Britanya ile Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı hükümetleriyle danışılarak oluşturulacaktır. Barış Gücü Komutanı Genel Sekreter tarafından atanacak ve o an rapor verecektir. Genel Sekreter, hükümetlerle Barış Gücü'nün tam olarak bilgilendirecek ve Barış Gücü Harekatları konusunda düzenli aralıklarla Güvenlik Konseyi'ne rapor verecektir,
5. Barış Gücü'nün Ada'da barış ve huzuru sağlayarak uluslararası barışı tehdit edecek hareketleri önlemesini tavsiye eder.
6. Barış Gücü'nün üç aylık bir süre için konumlandırılmasını, birlik veren hükümetlerle Kıbrıs hükümeti arasında varılacak anlaşmaya uygun biçimde masrafların da bu ülkeler tarafından karşılanmasını tavsiye eder. Bu amaçlar için Genel Sekreter gönüllü katkıları da kabul edebilir.
7. Genel Sekreter'in Kıbrıs Hükümeti ile Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık hükümetleriyle anlaşmaya varılarak bir arabulucu atamasını ve bu arabulucunun toplumların temsilcileri ve yukarıda sayılan dört hükümetle BM Antlaşması'na uygun olarak barışçıl çözümü sağlamak üzere en iyi çabalarını göstermesini, Kıbrıs halkının bir bütün olarak iyiliğini ve uluslararası barış ve güvenliği dikkate almasını tavsiye eder. Arabulucu, düzenli aralıklarla Genel Sekreter'e çabalarıyla ilgili bilgi verecektir.

8. Genel Sekreter'den, arabulucu ve personelin ödeneklerinin ve emeklerinin karşılığının uygun şekilde ödenebilmesi için BM fonlarından kaynak sağlanmasını uygun bulur.²⁹¹

Güvenlik Konseyi'nin yukarıda belirtilen kararda olduğu gibi, UNFICYP'nin 1964 yılındaki durum içerisindeki görevi Ada'da silahlı çatışmaların yeniden başlamasına engel olunması ve normal şartlara dönülmesi amacıyla Ada'daki asayişin sağlanması ve muhafazası olarak belirlenmiştir.²⁹² Bu amaç için kurulan UNFICYP birlikleri adanın her tarafına konuşlandırıldı ve mümkün olduğunda adanın bütün bölge ve alanlarında idari bölümler oluşturuldu. Kurulan bu idari bölümler, Kıbrıslı Türk liderlerinde içinde bulunduğu Kıbrıs Hükümeti ile yakın ilişkiler kurmak amacı taşımaktadır.²⁹³

Ancak, Barış Gücünden beklenen düzeni sağlama umutları gerçekleşmemiştir. Kıbrıs konusunda Güvenlik Konseyi'nin aldığı tavsiye kararına göre, Barış Gücü, adanın neresinde olursa olsun çıkacak her türlü çatışmayı önleyecekti. Barış Gücü hiçbir zaman taraflardan biri ile silahlı çatışmaya girmeyecek ve kendisinin de çatışmaya katılması ile sonuçlanacak durumlara müdahale etmeyecekti. BM Genel Sekreteri, 10 Eylül 1964 tarihli raporunda: "Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne verilen çok ağır görevlerin yanında, yetkilerinin açık ve seçik olarak neler olduğunun belli olmadığını, özellikle kuvvet kullanma konusunda yetkilerinin karanlıkta kaldığını belirtiyordu."²⁹⁴ Bu nedenle Barış Gücü'nün etkin bir caydırıcılığı olmamıştır. Barış gücünün yapısı gereği sadece kendini korumak için ateş açmış ve kısıtlı yapısı ve Ada'daki durumu gereği her yere zamanında yetişememiştir.²⁹⁵

UNFICYP'nin işleyişinde, uyuşmazlığa taraf olanlarla, özellikle ev sahibi devlet ile somut iş birliğinin sağlanabilmesi için, Genel Sekreter ile kabul eden devlet arasında bir kuvvet statüsü sözleşmesi yapmak gereği hasıl olmuştur. Birleşmiş

²⁹¹ Mehmet Hasgüler, (2007), *Kıbrısta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu*, Alfa Yayınları 5. Basım, İstanbul: ss.382-383.

²⁹² Tugay Uluçevik, (2011), *Yunanistan'daki Ekonomik Buhran ve UNFICYP*, Avrasya İncelemeleri Merkezi, ss.1. <http://avim.org.tr/Blog/YUNANISTAN-DAKI-EKONOMIK-BUHRAN-VE-UNFICYP>, 2017.

²⁹³ <https://unficyp.unmissions.org/>, 2017.

²⁹⁴ Murat Sarıca vd., (1975), *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul: s.:69.

²⁹⁵ Enver Bozkurt ve Havva Demirel, a.g.e., s.69.

Milletler ilk Barışı Koruma Harekâtı olan UNEF için yapılan Kuvvet Statüsü Sözleşmesi, UNFICYP harekâtında da model olarak kabul edilmiştir.²⁹⁶

UNFICYP için yapılan Kuvvet Statüsü Sözleşmesi'nde bazı küçük sınırlamalarla bütün Kıbrıs'ta harekât serbestisi kabul edilmiştir. Buna karşın uygulamada çeşitli bahanelerle Kıbrıs Rum Ulusal Muhafızları, kuvvetin hareketlerini kısıtlamışlardır. Bu durum, UNFICYP personelinin durdurulmasından üst ve araçlarının aranmasından dahi kaçınılacağı şeklinde kararlar alınmasını gerektirmiştir.²⁹⁷

BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu kararda, Kıbrıs Hükümeti tarafından Ada'daki şiddet ve huzursuzluk ortamının önlenmesi ve azaltılması için gerekli her türlü tedbirin alınması gerektiği vurgulanarak, bu amaca hizmet edecek BM Barış Gücü kurulmasını ve arabulucu tayin edilmesi istenmiştir. Kararda kullanılan "Kıbrıs Hükümeti" ifadesi, Rum Yönetiminin BM tarafından resmi hükümet olarak tanındığının göstergesidir.²⁹⁸ Tüm dünya devletleri de bu karara dayanarak, yasal hükümet olarak Kıbrıs Rum Yönetimi'ni tanımıştır.²⁹⁹ 1964 yılı Nisan ayında, Papandreu'nun Kıbrıs konusunda Yunan politikasını açıklayan on iki maddelik bildirisinde, "Milletler arası askeri kuvvete itimadımız tamdır ve adadaki Yunan birliğini, milletler arası kuvvet kumandanının emrine vermeyi gönül rızasıyla kabul etmiş bulunuyoruz. Kıbrıs'taki arabulucunun görevi, Kıbrıs Devleti için yeni bir siyasi çözüm yolu aramaktır. Arabulucunun görevini başarıya ulaştırması için kendisine iyi niyetle yardıma hazırız." şeklindeki ifadelerle, Barış Gücünü desteklediğini ifade etmiştir.³⁰⁰

UNFICYP'nin uzun vadeli bir görevi öngörülmemiş³⁰¹ ve Kararın altıncı maddesinde Barış gücünün görev süresi üç ay olarak belirlenmiştir. BM Barış Gücü'nün uzun vadeli bir görevi öngörülmediğinden Barış Gücü'nün Ada'daki masraflarının üye ülkeler tarafından karşılanabileceği düşünülmüştür.³⁰² Ancak, BM Barış gücünün Ada'daki görev süresi, Güvenlik Konseyi kararlarıyla altışar aylık sürelerle bugüne kadar uzatılmıştır.³⁰³

²⁹⁶ Candemir, a.g.e., s.162.

²⁹⁷ Candemir, a.g.e., s.164.

²⁹⁸ Sabahattin İsmail, (1992), *100 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Dilhan Yayınevi, Lefkoşe: s.86.

²⁹⁹ Tuncer, a.g.e., s.131.

³⁰⁰ Murat Sarıca vd., a.g.e., s.69.

³⁰¹ Uluçevik, a.g.y., ss.1-8.

³⁰² Uluçevik, a.g.y., ss.1-8.

³⁰³ Tuncer, a.g.e., s.131.

UNFICYP'nin kuruluşundan bugüne misyon şefi olarak 23 kişi görevlendirilmiştir. Bu kişilere ait bilgiler ve görev süreleri EK-6'da sunulmuştur.

Genel Sekreter, 10 Eylül 1964 tarihli raporunda kuvvet kullanma konusundaki ilkeleri açıklamıştır. Buna göre, UNFICYP birlikleri sadece kendini savunma olasılığına karşı silah taşıyacaklar ve ancak kendini savunma amacıyla kullanacaklardır. BM'ye ait karakol noktaları, bina ve araçlarına yönelik silahlı saldırılara karşı yapılacak savunmalar ile silahlı saldırıya uğrayan diğer UNFICYP personelinin desteklenmesi kendini savunma kapsamına dahildir. Bununla birlikte, kendini savunma sırasında asgari düzeyde kuvvet kullanılması ilkesi her zaman uygulanacak ve silahlı kuvvet ancak bütün barışçıl ikna yolları denendikten sonra kullanılabilir. UNFICYP birliklerine, kendilerini hukuken işgal ettikleri pozisyondan çekilmeye zorlayıcı güç kullanma teşebbüslerine karşı, olay yerindeki BM komutanı tarafından kuvvet kullanma yetkisi verilebilecektir. Keza silahlarının alınmak istenmesi kendini savunma hali doğuran bir durum olacaktır.³⁰⁴

BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü (UNFICYP) sınır giriş-çıkış noktalarının yönetimi, yasal geçişler için gerekli kontrolü gibi görevlerini yerine getirmektedir.³⁰⁵ Ayrıca, asayişin tesis edilmesi ve ateşkesin sağlanabilmesi amacıyla BM barışı koruma güçlerine çatışan tarafların arasında tampon bölge oluşturmak işlevi verilebilir. Tampon bölge oluşturma görevi alan kuvvet, kendisine yönelik bir saldırı ihtimalinin bulunmadığı durumlarda, çatışmaya devam etmekte olan taraflar arasında de facto bir ayrımaya veya ateşkes durumu yaratmak amacıyla kullanılabilir gibi, tarafların bir ateşkes yapmalarını müteakip, uzlaşılan durumu korumak üzere, çatışmayı kesen taraflar arasında konuşlandırılabilir.³⁰⁶

Bu gerekçelerle, Lefkoşa'da bulunan barış gücü askerleri yeşil hat (green line) boyunca gözlem görevi icra etmiştir. BM ofisleri genel olarak Girne ve Lefkoşa arasında konuşlandırılmış ve bu bölgede daha çok gözlem ve devriye faaliyetleri yürütülmüştür. Adanın geri kalanında ise genellikle çatışma olasılığı yüksek olan yerlerde konuşlandırılmışlardır.³⁰⁷ “Yeşil Hat” 30 Aralık 1963 tarihinde Ada'da görevli İngiliz General tarafından belirlenmiş ve faaliyetler bu hat üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu

³⁰⁴ Candemir, a.g.e., ss.151-152

³⁰⁵ Candemir, a.g.e., s.93

³⁰⁶ Candemir, a.g.e., s.93.

³⁰⁷ <https://unficy.unmissions.org/>, 2017.

hat Lefkoşa'nın Türk ve Rum kesimlerini ayıran ve Rum saldırılarının durdurulduğu hattır. Hattın çizildiği kalemin yeşil renkte olması nedeniyle Yeşil Hat olarak adlandırılmıştır.³⁰⁸

UNFICYP'e yüklenen diğer görevler ise; insani yardımlar, sivillerin korunması, savaşan tarafların silahsızlandırılması, insan hakları gözlemcileri, seçim görevlileri, BM polisinin de askeri personel kadar merkezi bir rol oynaması, yollardan ve arazilerden mayınların temizlenmesi ve yeniden inşa etmeye yardım edilmesini kapsamaktadır.³⁰⁹

UNFICYP'de görevli askeri personel, gönüllülük esasına göre üye devletlerden karşılanmaktadır. Sivil personel için ise üç ayrı kaynak mevcuttur. Birincisi BM Sekreterliği İdari ve Yönetim Bölümü'nün alt organı olan "Alan Operasyonları Kısmı"na bağlı olarak çalışan uluslararası personeldir. İkincisi, barışı koruma harekâtı'nın icra edileceği ev sahibi ülkenin yerel personeli, sonuncusu ise, gönüllülük esasına göre üye devletlerden sağlanan sivil personeldir.³¹⁰ Türkiye 5010 sayılı kanun gereğince, BM Barışı Koruma Harekâtları için, hava unsurları da dahil olmak üzere, sıhhiye tahliye timi, bir mekanize piyade taburu, sivil polis unsurları, askeri gözlemciler, karargah subayları ve bu personelin kullanacağı araç, malzeme ve teçhizatla bu sisteme katkıda bulunmayı taahhüt etmiştir.³¹¹

UNFICYP, askeri ve sivil personelden meydana getirilmiştir. Askeri unsurlar, ateşkes ve kuvvetlerin geri çekilmesinin izlenmesi, terhis ve silahsızlandırma sürecine nezaret edilmesi, sınırların kontrol edilmesi gibi askeri fonksiyonları yerine getirirken, sivil personel, seçimlerin organize edilmesi, insan haklarının izlenmesi, ekonomik ve sosyal hayatın yeniden inşasına yardımcı olunması gibi askeri yönü olmayan fonksiyonlar üstlenmişlerdir.³¹² UNFICYP'nin son 10 yıl ki personel durumuna bakıldığında, % 86'sının askeri personelden (asker ve polis), % 14'ünün ise sivil personelden oluştuğu görülmektedir.³¹³

³⁰⁸ Tuncer, a.g.e., s.131.

³⁰⁹ Duran, a.g.m., s.136.

³¹⁰ Candemir, a.g.e., s.132.

³¹¹ 5010 sayılı Birleşmiş Milletler Hazır Barış Gücü Düzenlemeleri Sistemine Katkılar Hakkında Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Arasında Ortak Niyet Beyanının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (Bkz. EK-8)

³¹² Candemir, a.g.e., s.132.

³¹³ http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet_archive.shtml, 2017.

UNFICYP kuruluşunda 6.500 askerden oluşturulmuştur. UNFICYP, Avusturya, Kanada, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İsveç ve İngiltere'den oluşmaktadır. 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında BM Barış Gücü asker sayısı 2.000 civarındadır. Bu sayı 1990'lar boyunca devam etmiştir.³¹⁴ Son 10 yılda ise ortalama 1071 personel görev almaktadır.³¹⁵

BM, 1948'den bu yana 66 adet barışı koruma harekâtı icra etmiştir. Bu harekâtların 51'i tamamlanmış, 15'i ise devam etmektedir. Son on yıl içerisinde yürütülen 22 farklı Barış Koruma harekâtında toplam 1.334.133 personel görev almıştır. Yıllık ortalama 177.000 kişinin görev aldığı harekâtlarda, UNFICYP'de görev alan ortalama personel sayısı ise 1071 kişidir. UNFICYP'nin görev aldığı 10 yıl içerisinde personel sayısında ciddi bir azalış veya artış olmamıştır. Barışı koruma harekâtlarında görevlendirilen personel sayıları EK-7'de sunulmuştur.³¹⁶

UNFICYP'nin harcamaları başlangıçta güce katkıda bulunan devletler olmak üzere, üye devletlerin gönüllü katkılarıyla finanse edilmiştir.³¹⁷ Ayrıca 186 sayılı kararın sekizinci maddesinde de belirtildiği üzere barış gücünün harcamaları BM fonlarından da finanse edilmektedir. UNFICYP'nin son 10 yıllık ortalama bütçesi yıllık 54.676.585 \$'dır. BM tarafından yürütülen 22 Barış Gücü Harekâtı için toplam 68.690.528.157 \$, olmakla birlikte yıllık ortalama 6.869.052.816 \$'dır. UNFICYP'nin son 10 yıllık bütçeleri incelediğinde ciddi bir artış veya azalış meydana gelmemiştir.³¹⁸ UNFICYP'nin 01 Haziran 2016 ve 30 Haziran 2017 tarihlerini kapsayan onaylanmış bütçesi 54.849.900 \$'dır. Bütçenin % 43'ünü asker ve polis personel maliyeti ve % 25'ini sivil personel maliyeti olmak üzere % 68'i personel maliyetlerinden oluşmaktadır. Kalan kısımda ise tesisler ve altyapı hizmetleri, ulaşım, iletişim, mal ve hizmet alımları gibi kalemler bulunmaktadır. UNFICYP'nin 2016-2017 dönemi detaylı bütçesi EK-9'da, son 10 yıla ait tüm Barış Gücü Harekâtlarının bütçe detayları ise EK-10'da sunulmuştur.³¹⁹

³¹⁴ Bölükbaşı, a.g.e., s.313.

³¹⁵ http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet_archive.shtml, 2017.

³¹⁶ http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet_archive.shtml, 2017.

³¹⁷ Candemir, a.g.e., s.173.

³¹⁸ http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet_archive.shtml, 2017.

³¹⁹ http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet_archive.shtml, 2017.

UNFICYP kuruluşundan itibaren Ada'da barışın sağlanması ve korunması amacıyla görev yapmaktadır. Barış Gücü'nün bu görevinin yanı sıra 1974 yılından itibaren ise, 16 Ağustos 1974 yılında yürürlüğe giren ve Kıbrıs Ulusal Muhafızları ile Türk ve Kıbrıs Türk Güçlerinin arasında tarafsız bölge oluşturan fiili ateşkesi denetleme görevi de ilave edilmiştir. Ada'daki sorunun devam etmesi ve siyasi bir çözüme ulaşamaması nedeniyle UNFICYP'nin adadaki varlığı devam etmektedir.³²⁰

³²⁰ <http://www.unicankara.org.tr/today/2.html#2k>, 2017.

SONUÇ

20 yy.'ın başlarında, savaşların Dünya üzerindeki yıkıcı etkisinin tüm ülkeleri tehdit etmesi, ülkelerin ileride çıkabilecek savaşları önlemek ve barışı sağlamak amacıyla müşterek bir sistem kurma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu konuda atılan birçok adım sonucunda kurulan örgütlerin en son halini aldığı BM Örgütü 1945 yılında kurulmuştur. Ülkeler arasındaki savaşların önlenmesi ve uluslararası barışın korunması amacıyla kurulan en kapsamlı örgüt olan BM günümüze dek faaliyetlerini ihtiyaçlar ve ortaya çıkan durumlara göre geliştirerek devam ettirmektedir.

BM örgütüne ait kararların zorlayıcı yaptırımının olmamasına rağmen, örgüt tarafından alınan kararlar ve uygulanan barışı koruma harekâtlarının çokluğu dünya üzerinde barışın temini adına örgütün etkinliğini ortaya koymaktadır. BM'nin geliştirmiş olduğu Barışı Koruma Güçleri, barışçıl çözüm adına görev yapan gönüllülük esasına dayalı çok uluslu, tarafsız ve meşru müdafaa haricinde silah kullanmayı gerektirmeyen bir yapıdır.

Soğuk Savaş sonrası dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak uluslararası arenada barışı koruma harekâtlarının sayısında artış gözlenmiştir. Bu artışın sonucu olarak BM; insan hakları, kamu güvenliği, seçimler, kamu kurumlarının ıslahı ve silahsızlanma gibi alanlarda gözlem ve yardım faaliyetlerini, BM barışı koruma harekâtları olarak icra etmeye başlamıştır.

Dünya üzerindeki sorunlu alanlara askeri ve sivil yardımların ulaştırılmasında, ulaştırılacak müşterek yardımın uluslararası olması, az kaynakla daha fazlasını yapabilme ihtiyacı ve uluslararası iş birliği yapılması konuları öne çıkmaktadır. Askeri ve sivil uluslararası örgütler, sadece coğrafi olarak değil kültürel olarak da operasyon bölgelerine taşınmaktadır.³²¹ BM'nin sorunlara etki derecesi gücünden değil, temsil ettiği ülkelerin değer gücünden ve dünya üzerindeki standartların oluşturulması ve sürdürülmesinde oynadığı rolden kaynaklanmaktadır. BM, bu çerçevede kendisini

³²¹ Ünsal Sığı ve Mustafa Kemal Topçu, (2014), "Barış Gücü Operasyonlarında Kullanılan Kültürlerarası Bütünleştirme Yöntemlerinin Kültürel Boyutlar Bağlamında İncelenmesi: UNIFIL Örneği", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67 (01), 205-235, <http://www.dergipark.gov.tr/ausbf/issue/3065/42512>, 2017.

günün gereklerine ayak uyduracak biçimde sürekli olarak yenilemeli, yeni tehditleri ve tehlikeleri göğüsleyecek şekilde güçlendirilmelidir.³²²

BM Örgütü'nün uluslararası uyuşmazlıkların giderilmesi ve çatışmaların çözümünde oynadığı rol, örgüt genel kurulunda alınan kararların tavsiye niteliği taşıması ve uygulamaların tamamen ilgili tarafların rızasına dayanması nedeniyle tartışmalıdır. Sorunun, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul'da alınacak kararlar yolu ile bir çözüme kavuşturulmasının uluslararası uyuşmazlıkların giderilmesi ve çatışmaların çözümünde başvurulabilecek yol olmasının yanında, örgüt tarafından sorunun ele alınışı da sadece bunlarla sınırlı değildir. Nitekim bazı durumlarda örgüt Genel Sekreter'inin gerçekleştirdiği “*iyi niyet girişimi ve arabuluculuk*” çabaları önem kazanmaktadır. Kıbrıs Sorunu'nun BM Örgütü içerisinde ele alınışı ve soruna bu yolla bir çözüm bulunabilmesi imkan ve ihtimalini de benzer açılardan değerlendirmek mümkündür.³²³

Akdeniz havzasında çözilemeyen ilk sorun Filistin sorunudur. Kıbrıs Sorunu ise çözümsüzlükte Filistin sorununu takip eden bir sorun olarak tarih sahnesinde yerini almıştır. Çözümsüzlüğü ile tarihte yer alan bu sorun; uluslararası aktörler, küresel güçler, BM ve AB gibi kurumların Kıbrıs Sorunu'na ilgisine neden olmuştur.³²⁴

Akdeniz havzasının çözilemeyen problemi olan Kıbrıs Sorunu'nun çözümüne katkı için kurulan UNFICYP, BM'nin 1948 yılında İsrail ve Filistin arasındaki sorunun çözümüne yönelik kurduğu UNTSO ve 1949 yılında Hindistan ve Pakistan'da kurduğu UNMOGIP'ten sonra en uzun süreli devam eden Barış Koruma Harekâtı olarak 53 yıldır faaliyetlerine devam etmektedir.

Kıbrıs, yüzölçümü ve nüfusuyla Akdeniz'de küçük bir ada olmasına rağmen küçüklüğüyle ters orantılı büyüklükte sorunlara sahiptir. Bunun başlıca nedeni, Ada'daki Türk ve Rum etnik kimliklerinin, Yunanistan ve Türkiye'nin katkısı ve hedefleri nedeniyle siyasal kimliğe dönüşmesidir. Ada'da yaşanan etnik kimlikten siyasi kimliğe dönüşümün ortaya çıkardığı problemlerin tamamına “Kıbrıs Sorunu” demek

³²² Duran, a.g.m., s.141.

³²³ Faruk Sönmezoğlu, (1989), “Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'inin Kıbrıs Sorununun Çözümüne İlişkin Çabaları:1974-1986”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, <http://dergipark.gov.tr/iuifd/issue/22898/245140>, 2017.

³²⁴ Tamçelik, a.g.m., s.1263.

mümkündür. Bu sorun Ada'da yaşayan Türk ve Rum toplumunun sosyal, toplumsal ve siyasi değerlerinden ortaya çıkmaktadır.³²⁵

Ada'nın Akdeniz'de bulunduğu konum, Türkiye ve Yunanistan başta olmak üzere diğer ülkelerin Kıbrıs politikası ve Ada'da bulunan halkların Türkiye veya Yunanistan'a olan bağ ve aidiyetleri sorunun çözümünü neredeyse imkansız hale getirmiştir.

Kıbrıs Adası coğrafi olarak ikiye bölünmüş durumdadır ve Kuzey'inde bulunan KKTC uluslararası alanda tanınmamakta, güneyinde bulunan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ise uluslararası alanda "Kıbrıs Cumhuriyeti"ni temsil etmektedir. Kıbrıs Türkleri, 1974 yılından sonra Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yönetiminde yer almamış; kendilerinin kurmuş olduğu devletin sınırları içinde yaşamayı tercih etmiş, bir başka deyişle Ada'da barış ancak bu şekilde sağlanabilmiştir.³²⁶

Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunamaması nedeniyle, Kıbrıs Cumhuriyeti Ada'nın bütününe temsilen Avrupa Birliği üyesi olmuştur. 16 Nisan 2003 tarihli katılım antlaşması 10'uncu protokolü uyarınca AB müktesebatının adanın kuzeyinde uygulanması askıya alınmıştır. Bu nedenle KKTC, AB sınırları içinde yer almakta ancak iç pazarın alanı dışında kalmaktadır.³²⁷

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tek başına adanın bütününe temsilen AB üyesi olması Ada'da yeni bir politik ve hukuki durumun oluşmasına neden olmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üyeliğine kadar adada bir çözüme ulaşılamamış olması AB ile KKTC arasında doğrudan hukuki ilişki zeminini ortadan kaldırmıştır. AB ile Kıbrıslı Türkler arasındaki herhangi bir hukuki ilişki, ancak AB'nin Katılım Antlaşması Çerçevesinde resmi hukuki zemini olan Kıbrıs Cumhuriyeti zemininde gelişmektedir.

Adanın Kuzeyinde AB müktesebatının askıda oluşu ve KKTC otoritelerinin de tanınmamış olması AB hukuku açısından kendine özgü düzenlemelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.³²⁸

³²⁵ Tamçelik, a.g.m., s.1262.

³²⁶ Ruşen Keleş ve Deniz İşçioğlu, (2009), *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği Yardımları, Çağdaş Yerel Yönetimler*, TODAİE, Ankara, Cilt 18: s.69.

³²⁷ Adaoğlu, a.g.m., s.15.

³²⁸ Adaoğlu, a.g.m., s.28.

BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü (UNFICYP), 1964'ten bu yana Ada'daki faaliyetlerine devam etmekte olup, Kıbrıs Sorununa henüz bir çözüm bulunamamış olmasına rağmen Ada'daki barışın tesisi ve devamı adına atılan en önemli adımlardan biridir. UNFICYP'de kuruluşundan günümüze kadar 18 komutan, 23 misyon şefi görev yapmıştır. Geride kalan 53 yılda sorunun çözülebilmesi için birçok plan geliştirilmiş ve uygulanmaya çalışılmış olmasına rağmen Ada'daki fiili savaş durumu 1974 yılında Türkiye tarafından gerçekleştirilen Barış Harekâtı sonrasında durdurulabilmiştir. UNFICYP, 1974 sonrasında görevi sağlanan barış ortamının devamlılığı ve korunması ekseninde devam etmektedir. Bu görev Ada'da bulunan KKTC ile GKRY arasındaki sınır giriş-çıkışlarının kontrolü, asayişin temini için tampon bölge oluşturmak ve bölgede daha çok gözlem ve devriye faaliyetlerinden ibarettir.

Devam eden BM Barış Koruma Harekâtlarında görev alan personel sayısı son 10 yıl içerisinde ortalama 8.000 kişi civarında olmasına rağmen BM Kıbrıs Barış Koruma Gücünün kuruluşunda 6.500 askerin görev almış, bu sayı yıllar geçtikçe 2.000 kişiye indirilmiş ve son 10 yıl içerisinde 1000-1100 personel arasında gerçekleşmiştir. Kıbrıs Barış Koruma Gücünde görev alan personel sayısındaki azalış sorunun çözüme kavuştuğunun veya çözümün yakın olduğunun göstergesi olmamakla birlikte, Ada'da büyük bir çatışma riskinin öngörülmediğinin ve kalıcı bir barış ortamının oluşmaya başladığının en büyük göstergesidir.

UNFICYP'nin bütçesi yıllık olarak belirlenmekte olup, son 10 yıllık ortalama bütçesi 54 milyon \$ civarında iken devam eden barış koruma harekâtlarının ortalama bütçesi 775 milyon \$ civarındadır. Devam eden harekâtlar içerisinde en az bütçeli ikinci harekât olan UNFICYP, bütçesinin büyük bölümünü personel ve altyapı için kullanmaktadır.

UNFICYP, BM Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 tarihinde almış olduğu 186 sayılı kararla kurulmuş olup kararda sorunun nasıl ve ne şekilde çözüleceğinden bahsedilmemiş sadece Ada'daki savaş ortamını kötüleştirecek ve uluslararası barışı tehlikeye sokacak hareketlerden uzak durulması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, kararda Kıbrıs halkının bir bütün olarak iyiliği ve güvenliği esas alınmış olmakla birlikte kararda geçen "Kıbrıs Hükümeti" ifadesi Rum Yönetimi'nin yasal hükümet olarak tanındığını göstermektedir.

Kıbrıs Ada'sının önemi tarih boyunca artarak devam etmiştir. Öneminin artmasıyla aynı oranda artan Ada'daki sorunlar büyük güçlerin etkisi altında ve çözümsüzlük içerisinde devam etmektedir.³²⁹ Ada'daki bu çözümsüzlük Kıbrıs'ın Akdeniz'deki jeopolitik konumu ve öneminin yanı sıra, Yunanistan'ın hayalini kurduğu Büyük Yunanistan'daki yeri ve Türkiye'nin "Yavru Vatan" nitelendirmesi altındaki niyetleri çerçevesinde Ada'da yaşayan halkların kendi aralarında sorunu çözmelerine imkan tanımamaktadır. Yüzyıllar boyu Ada'da birlikte yaşayan ve Ada nüfusunun büyük bölümünü oluşturan Türk ve Rum halkları, başka bir ülkeye ait olma ve o ülkenin emel ve ideolojileri doğrultusunda hareket etme yolunu terk etmedikçe Ada üzerinde iki halkın barış içerisinde yaşamasını zorlaştırmaktadır.

Ada'da kurulacak bir iradenin, toplumların değer yargılarının birbirinden farklı oluşu ve ortak değerde buluşamamaları nedeniyle her iki toplumu kapsayacak ortak bir yönetim olarak varlığını devam ettirmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle de her iki toplumun varlığının devam edebilmesi için kendi değerleri doğrultusunda yaşamaya devam etmeleri gerekmektedir. Bu şartlarda Ada'da her iki toplumun değerlerine saygı duyan ve Ada'ya barış ve huzur sağlayacak yönetim şeklinin ancak esnek bir konfederasyon şeklinde olabileceği değerlendirilmektedir. Bu birleşme, Ada'daki Türk toplumunun varlığını tehlikeye düşürecek veya Türkiye'nin Ada üzerindeki stratejik çıkarlarını olumsuz etkileyecek nitelikte olmamalıdır.³³⁰

Günümüzde Ortadoğu için askeri üs konumunda olan Kıbrıs, barışın gerçekleşmesi durumunda Ortadoğu üzerinde söz sahibi olabilecektir. Bu nedenle, bölgeden menfaat sağlama niyetinde olan ülkelerin bu durum işine gelmemekte ve sorunun çözülmesini istememektedirler.

Yukarıda bahsedilen ve temeli Ada'daki etnik farklılığa dayandırılan Kıbrıs Sorunu'nun, sadece etnik farklılıktan ibaret olmadığı açıktır. Bu nedenle Kıbrıs Sorunu'nun çözümünde tarih boyunca geliştirilen ve Ada halkına sunulan çözüm önerilerinin devamının geleceği ve sorunun BM gündeminde epeyce bir süre daha yer tutacağı aşîkardır. UNFICYP'nin adadaki varlığı sorunun çözümüne kadar devam edeceğinden yakın bir gelecekte barış gücünün görevinin son bulmasının söz konusu olmadığı değerlendirilmektedir. Bu nedenledir ki 1964'te üç aylığına adaya gönderilen

³²⁹ Yılmaz, a.g.m., s.7.

³³⁰ Yılmaz, a.g.m., s.8.

BM Barış Gücü halen görevine devam etmektedir. Ayrıca Barış Gücünün görev süresinin altışar aylar şeklinde uzatılmasına rağmen bütçesinin yıllık olarak onaylanması BM nezdinde konunun çözümsüzlüğüne örnektir.

UNFICYP'nin varlığı Adadaki sorunu çözememiş olsa bile Ada halkının barış içerisinde yaşamasının bir teminatı olarak fiili ateşkese sağlamıştır. Kıbrıs Sorunu siyasi olarak çözüme ulaşana kadar UNFICYP'nin görevine devam edeceği öngörülmektedir.

Diğer yandan, geçmişten günümüze Barışı Koruma Harekâtları incelendiğinde sorunların büyük ölçüde çözüme kavuştuğu bölgelerde faaliyetlerinin sonlandırıldığı görülmektedir.

1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılması ile birlikte jeopolitik ve jeostratejik önemi artan Ada'nın, son yüzyılda ise çevresindeki yeni enerji kaynakları ve enerji yolları ile cazibesini daha da arttırdığı görülmektedir.

Böylesine stratejik bir öneme haiz bir Ada'da bulunan Barış Gücü personeli sayısı son 10 yılda azalış göstermiştir. Bu azalış, Ada içinde barış ve güvenliği tehlikeye düşürebilecek sorunların azaldığının göstergesidir. Ancak, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasından sorumlu BM, siyasi bir çözüm sağlanana ve bu çözüm pekiştirilene kadar Barış Güçleri'nin varlığını Ada'dan sonlandırmamalı, Ada'nın nabzının yerinde tutulabilmesi için varlığını devam ettirmelidir.

EKLER

Ek-1: Tamamlanan BM Barışı Koruma Harekâtları

TAMAMLANMIŞ OLAN BM BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI				
S.Nu.	Kısaltma	BM BKH İsmi	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi
1	UNEF I	First United Nations Emergency Force	Kasım 1956	Haziran 1957
2	UNOGIL	United Nations Observation Group in Lebanon	Haziran 1958	Aralık 1958
3	ONUC	United Nations Operation in the Congo	Temmuz 1960	Haziran 1964
4	UNSF	United Nations Security Force in West New Guinea	Ekim 1962	Nisan 1963
5	UNYOM	United Nations Yemen Observation Mission	Temmuz 1963	Eylül 1964
6	DOMREP	Mission of the Representative of the Secretary-General in the Dominican Republic	Mayıs 1965	Ekim 1966
7	UNIPOM	United Nations India-Pakistan Observation Mission	Eylül 1965	Mart 1966
8	UNEF II	Second United Nations Emergency Force	Ekim 1973	Temmuz 1979
9	UNGOMAP	United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan	Mayıs 1988	Mart 1990
10	UNIIMOG	United Nations Iran-Iraq Military Observer Group	Ağustos 1988	Şubat 1991
11	UNAVEM I	United Nations Angola Verification Mission I	Ocak 1989	Haziran 1991
12	UNTAG	United Nations Transition Assistance Group	Nisan 1989	Mart 1990
13	ONUCA	United Nations Observer Group in Central America	Kasım 1989	Ocak 1992
14	UNIKOM	United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission	Nisan 1991	Ekim 2003
15	UNAVEM II	United Nations Angola Verification Mission II	Haziran 1991	Şubat 1995
16	ONUSAL	United Nations Observer Mission in El Salvador	Temmuz 1991	Nisan 1995
17	UNAMIC	United Nations Advance Mission in Cambodia	Ekim 1991	Mart 1992
18	UNPROFOR	United Nations Protection Force	Şubat 1992	Mart 1995
19	UNTAC	United Nations Transitional Authority in Cambodia	Mart 1992	Eylül 1993
20	UNOSOM I	United Nations Operation in Somalia I	Nisan 1992	Mart 1993
21	ONUMOZ	United Nations Operation in Mozambique	Aralık 1992	Aralık 1994
22	UNOSOM II	United Nations Operation in Somalia II	Mart 1993	Mart 1995
23	UNOMUR	United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda	Haziran 1993	Eylül 1994
24	UNOMIG	United Nations Observer Mission in Georgia	Ağustos 1993	Haziran 2009
25	UNOMIL	United Nations Observer Mission in Liberia	Eylül 1993	Eylül 1997
26	UNMIH	United Nations Mission in Haiti	Eylül 1993	Haziran 1996

27	UNAMIR	United Nations Assistance Mission for Rwanda	Ekim 1993	Mart 1996
28	UNASOG	United Nations Aouzou Strip Observer Group	Mayıs 1994	Haziran 1994
29	UNMOT	United Nations Mission of Observers in Tajikistan	Aralık 1994	Mayıs 2000
30	UNAVEM III	United Nations Angola Verification Mission III	Şubat 1995	Haziran 1997
31	UNCRO	United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia	Mayıs 1995	Ocak 1996
32	UNPREDEP	United Nations Preventive Deployment Force	Mart 1995	Aralık 2002
33	UNMIBH	United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina	Aralık 1995	Aralık 2002
34	UNTAES	United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium	Ocak 1996	Ocak 1998
35	UNMOP	United Nations Mission of Observers in Prevlaka	Ocak 1996	Aralık 2002
36	UNSMIH	United Nations Support Mission in Haiti	Temmuz 1996	Temmuz 1997
37	MINUGUA	United Nations Verification Mission in Guatemala	Ocak 1997	Mayıs 1997
38	MONUA	United Nations Observer Mission in Angola	Haziran 1997	Şubat 1999
39	UNTHMIH	United Nations Transition Mission in Haiti	Ağustos 1997	Aralık 1997
40	MIPONUH	United Nations Civilian Police Mission in Haiti	Aralık 1997	Mart 2000
41	MINURCA	United Nations Mission in the Central African Republic	Nisan 1998	Şubat 2000
42	UNOMSIL	United Nations Observer Mission in Sierra Leone	Temmuz 1998	Ekim 1999
43	UNAMSIL	United Nations Mission in Sierra Leone	Ekim 1999	Aralık 2005
44	UNTAET	United Nations Transitional Administration in East Timor	Ekim 1999	Mayıs 2002
45	MONUC	United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo	Kasım 1999	Mayıs 2010
46	UNMEE	United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea	Temmuz 2000	Temmuz 2008
47	UNSIMET	United Nations Mission of Support in East Timor	Mayıs 2002	Mayıs 2005
48	ONUB	United Nations Operation in Burundi	Haziran 2004	Aralık 2006
49	MINUCI	United Nations Operation in Côte d'Ivoire	Mayıs 2003	Nisan 2004
50	MINURCAT	United Nations Mission in the Central African Republic and Chad	Eylül 2007	Aralık 2010
51	UNMIS	United Nations Mission in the Sudan	Mart 2005	Temmuz 2011

Ek-2: Devam Eden BM Barışı Koruma Harekâtları

DEVAM EDEN BM BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARI			
S.Nu.	Kısaltma	BM BKH İsmi	Başlama Tarihi
1	MONUSCO	United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo	Temmuz 2010
2	UNAMID	African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur	Temmuz 2007
3	UNISFA	United Nations Organization Interim Security Force for Abyei	Temmuz 2011
4	UNMISS	United Nations Mission in the Republic of South Sudan	Temmuz 2011
5	UNOCI	United Nations Operation in Côte d'Ivoire	Ocak 2004
6	UNMIL	United Nations Mission in Liberia	Eylül 2003
7	MINURSO	United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara	Nisan 1991
8	MINUSTAH	United Nations Stabilization Mission in Haiti	Haziran 2004
9	UNMIT	United Nations Integrated Mission in Timor-Leste	Ağustos 2006
10	UNMOGIP	United Nations Military Observer Group in India and Pakistan	Ocak 1949
11	UNFICYP	United Nations Peacekeeping Force in Cyprus	Mart 1964
12	UNMIK	United Nations Interim Administration Mission in Kosovo	Haziran 1999
13	UNDOF	United Nations Disengagement Observer Force	Mayıs 1974
14	UNIFIL	United Nations Interim Force in Lebanon	Mart 1978
15	UNTSO	United Nations Truce Supervision Organization	Mayıs 1948

Ek-3: Güvenlik Konseyinin Kıbrıs İle İlgili Aldığı Bazı Kararlar

4 Mart 1964 tarihli 186 numaralı ve 13 Mart 1964 tarihli 187 sayılı Karar

THE CYPRUS QUESTION ³

Decision

At its 1098th meeting, on 27 February 1964, the Council decided, under rule 39 of the provisional rules of procedure, to invite Mr. Rauf Denktas to make a statement before it.⁴

186 (1964). Resolution of 4 March 1964

[S/5575]

The Security Council,

Noting that the present situation with regard to Cyprus is likely to threaten international peace and security and may further deteriorate unless additional measures are promptly taken to maintain peace and to seek out a durable solution,

² See *Official Records of the Security Council, Nineteenth Year, Supplement for January, February and March 1964.*

³ Resolutions or decisions on this question were also adopted by the Council in 1963.

⁴ The Council heard the statement of Mr. Denktas at its 1099th meeting, on 28 February 1964.

Considering the positions taken by the parties in relation to the treaties signed at Nicosia on 16 August 1960,⁵

Having in mind the relevant provisions of the Charter of the United Nations and, in particular, its Article 2, paragraph 4, which reads:

“ All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations ”,

1. *Calls upon* all Member States, in conformity with their obligations under the Charter of the United Nations, to refrain from any action or threat of action likely to worsen the situation in the sovereign Republic of Cyprus, or to endanger international peace;

2. *Asks* the Government of Cyprus, which has the responsibility for the maintenance and restoration of law and order, to take all additional measures necessary to stop violence and bloodshed in Cyprus;

3. *Calls upon* the communities in Cyprus and their leaders to act with the utmost restraint;

4. *Recommends* the creation, with the consent of the Government of Cyprus, of a United Nations Peace-keeping Force in Cyprus. The composition and size of the Force shall be established by the Secretary-General, in consultation with the Governments of Cyprus, Greece, Turkey and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The Commander of the Force shall be appointed by the Secretary-General and report to him. The Secretary-General, who shall keep the Governments providing the Force fully informed, shall report periodically to the Security Council on its operation;

5. *Recommends* that the function of the Force should be, in the interest of preserving international peace and security, to use its best efforts to prevent a recurrence of fighting and, as necessary, to contribute to the maintenance and restoration of law and order and a return to normal conditions;

6. *Recommends* that the stationing of the Force shall be for a period of three months, all costs pertaining to it being met, in a manner to be agreed upon by them, by the Governments providing the contingents and by the Government of Cyprus. The Secretary-General may also accept voluntary contributions for that purpose;

7. *Recommends further* that the Secretary-General designate, in agreement with the Government of Cyprus

⁵ Treaty of Guarantee (United Nations, *Treaty Series*, vol. 382 (1960), No. 5475); Treaty concerning the Establishment of the Republic of Cyprus (*ibid.*, No. 5476); Treaty of Alliance between the Kingdom of Greece, the Republic of Turkey and the Republic of Cyprus (*ibid.*, vol. 397 (1961), No. 5712).

and the Governments of Greece, Turkey and the United Kingdom, a mediator, who shall use his best endeavours with the representatives of the communities and also with the aforesaid four Governments, for the purpose of promoting a peaceful solution and an agreed settlement of the problem confronting Cyprus, in accordance with the Charter of the United Nations, having in mind the well-being of the people of Cyprus as a whole and the preservation of international peace and security. The mediator shall report periodically to the Secretary-General on his efforts;

8. *Requests* the Secretary-General to provide, from funds of the United Nations, as appropriate, for the remuneration and expenses of the mediator and his staff.

Adopted unanimously at the 1102nd meeting.

187 (1964). Resolution of 13 March 1964

[S/5603]

The Security Council,

Having heard the statements of the representatives of the Republic of Cyprus, Greece and Turkey,

Reaffirming its resolution 186 (1964) of 4 March 1964,

Being deeply concerned over developments in the area,

Noting the progress reported by the Secretary-General in regard to the establishment of a United Nations Peace-keeping Force in Cyprus,

Noting the assurance from the Secretary-General that the United Nations Peace-keeping Force in Cyprus envisaged in resolution 186 (1964) is about to be established and that advance elements of that Force are already *en route* to Cyprus,

1. *Reaffirms* its call upon all Member States, in conformity with their obligations under the Charter of the United Nations, to refrain from any action or threat of action likely to worsen the situation in the sovereign Republic of Cyprus, or to endanger international peace;

2. *Requests* the Secretary-General to press on with his efforts to implement Security Council resolution 186 (1964), and requests Member States to co-operate with the Secretary-General to that end.

Adopted unanimously at the 1103rd meeting.

Ek-4: UNFICYP’de Görev Alan Komutanlar

S/N	Adı Soyadı	Görev Dönemi
1	Orgeneral Gyani	Mart 1964-Haziran 1964
2	Orgeneral K. S. Thimayya	Haziran 1964- Aralık 1965
3	Tuğgeneral A. J. Wilson	Aralık 1965-Mayıs 1966
4	Korgeneral I A E Martola	Mayıs 1966-Aralık 1969
5	Korgeneral Dewan Prem Chand	Aralık 1969-Aralık 1976
6	Tümgeneral J. J. Quinn	Aralık 1976-Mart 1981
7	Tümgeneral Gunther G. Greindl	Mart 1981-Nisan 1988
8	Tümgeneral Clive Milner	Nisan 1988-Nisan 1992
9	Tümgeneral Michael F. Minehane	Nisan 1992-Ağustos 1994
10	Tuğgeneral Ahti Toimi Vartiainen	Ağustos 1994-Şubat 1997
11	Tümgeneral Victory Rana	Aralık 1999-Aralık 2001
12	Korgeneral Jin Ha Hwang	Ocak 2002-Aralık 2003
13	Tümgeneral Hebert Figoli	Ocak 2004-Ocak 2006
14	Tümgeneral Rafael Jose Barni	Mart 2006-Mart 2008
15	Tümamiral Mario Sánchez Debernardi	Nisan 2008-Aralık 2010
16	Tümgeneral Chao Liu	Ocak 2011-Ağustos 2014
17	Tümgeneral Kristin Lund	Ağustos 2014-Temmuz 2016
18	Tümgeneral Mohammad Humayun Kabir	Temmuz 2016-Halen

Kaynak: <http://unficyp.unmissions.org/leadership>, 2017.

Ek-6: UNFICYP’de Görev Alan Misyon Şefleri

S/N	Adı Soyadı	Görev Dönemi
1	Mr. Galo Plaza Laso	1964-1964
2	Mr. Carlos A. Bernardes	1964-1967
3	Mr. P.P. Spinelli	1967-1967
4	Mr. Bibiano Fernandez Osorio	1967-1974
5	Mr. Luis Weckmann-Muñoz	1974-1975
6	Mr. Javier Perez de Cuellar	1975-1977
7	Mr. Remy Gorge	1977-1978
8	Mr. Reynaldo Galindo Pohl	1978-1980
9	Mr. Hugo J. Gobbi	1980-1984
10	Mr. James Holger	1984-1988
11	Mr. Oscar Camilion	1988-1993
12	Mr. Joe Clark	1993-1996
13	Mr. Han Sung – Joo	1996-1997
14	Mr. Diego Cordovez	1997-1999
15	Dame Ann Hercus	1999-1999
16	Mr. James Holger	1999-2000
17	Mr. Alvaro de Soto	2000-2004
18	Mr. Zbiniew Wlosowicz	2005-2006
19	Mr. Michael Moller	Ocak 2006-Mart 2008
20	Ms. Elizabeth Spehar	Mart 2008-Mayıs 2008
21	Mr. Taye-Brook Zerihoun	Mayıs 2008-Nisan 2010
22	Ms. Lisa Buttenheim	Ocak 2010-Ocak 2016
23	Elizabeth Spehar	Ocak 2016-Halen

Kaynak: <http://unficyp.unmissions.org/leadership>, 2017.

Ek-7: Son 10 Yılda Barışı Koruma Harekâtlarında Görev Alan Personel Sayıları

SON 10 YILDA BARIŞI KORUMA HAREKÂTLARINDA GÖREV ALAN PERSONEL SAYILARI										
	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
UNTSO	384	372	395	386	383	365	375	378	378	383
UNMOGIP	116	111	110	113	114	116	114	113	116	114
UNFICYP	1.066	1.075	1.071	1.070	1.076	1.076	1.074	1.072	1.070	1.062
UNDOF	935	1.090	1.381	1.150	1.190	1.193	1.184	1.176	1.185	1.183
UNIFIL	11.374	11.121	11.341	12.020	13.156	12.957	12.944	13.701	13.363	12.747
MINURSO	484	514	503	482	510	512	506	481	492	478
UNOMIG								456	432	422
UNMIK	367	366	362	388	403	419	472	2.179	4.588	4.679
MONUC	-	-	-	-	-	-	24.974	22.133	21.952	21.991
UNMEE									2.079	2.670
UNMIL	6.017	7.265	8.956	9.808	10.943	11.031	12.329	13.633	16.366	16.891
UNOCI	7.685	8.806	10.902	12.382	12.363	10.405	9.930	10.605	10.412	10.124
MINUSTAH	6.130	8.531	10.568	11.272	13.377	14.155	10.966	10.950	10.853	9.865
UNMIS	-	-	-	-	-	14.799	14.179	13.489	13.349	13.256
UNMIT	-	-	-	-	2.752	2.924	2.972	2.888	2.727	2.173
UNAMID	21.217	19.972	23.754	25.359	27.795	26.776	24.645	17.673	10.100	-
MONUSCO	22.514	25.160	25.723	23.592	23.502	23.432	-	-	-	-
MINURCAT	-	-	-	-	-	-	4.800	901	92	-
UNISFA	4.774	4.291	4.297	4.111	3.823	-	-	-	-	-
UNMISS	15.463	14.119	10.668	9.747	7.369	-	-	-	-	-
MINUSMA	13.265	10.855	7.204	-	-	-	-	-	-	-
MINUSCA	13.302	9.474						-	-	-
TOPLAM	125.093	123.122	117.235	111.880	118.756	120.160	121.464	111.828	109.554	98.038

Ek-8: 03 Aralık 2003 tarihli ve 5010 Sayılı Birleşmiş Milletler Hazır Barış Gücü Düzenlemeleri Sistemine Katkılar Hakkında Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Arasında Ortak Niyet Beyanının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HAZIR BARIŞ GÜCÜ DÜZENLEMELERİ
SİSTEMİNE KATKILAR HAKKINDA TÜRKİYE HÜKÜMETİ VE
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ARASINDA ORTAK NİYET
BEYANININ ONAYLANMASININ UYGUN
BULUNDUĞUNA DAİR KANUN**

Kanun No.
5010

Kabul Tarihi : 3.12.2003

MADDE 1. – 14 Haziran 2000 tarihinde New York'ta imzalanan "Birleşmiş Milletler Hazır Barış Gücü Düzenlemeleri Sistemine Katkılar Hakkında Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Arasında Ortak Niyet Beyanı"nın onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER HAZIR BARIŞ GÜCÜ DÜZENLEMELERİ
SİSTEMİNE
KATKILAR HAKKINDA
TÜRKİYE HÜKÜMETİ
VE
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
ARASINDA
ORTAK NİYET BEYANI**

TARAFLAR

Türkiye Hükümetini Temsilen
Volkan Vural
Büyükelçi
Türkiye Daimi Temsilcisi

ve

Birleşmiş Milletleri Temsilen
Bernard Miyet
Barış Koruma Operasyonlarından Sorumlu
Genel Sekreter Yardımcısı

Güvenlik Konseyince verilen yetki çerçevesinde icra edilecek Birleşmiş Milletler Barış Koruma Operasyonlarının zamanında ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için belirli kaynakların Birleşmiş Milletler'e teminini kolaylaştırma ve hızlandırma ihtiyacını kabul ederek,

Barış Koruma Operasyonları için önceden kaynak taahhüdünde bulunmanın, esneklik sağlanması ve maliyetlerin düşürülmesi açısından yararlarını ayrıca kabul ederek,

Aşağıdaki ortak niyet beyanına varmışlardır :

İ) AMAÇ

Bu ortak niyet beyanının amacı, Türkiye Hükümetinin belirli koşullar altında yapılan barış koruma operasyonlarında Birleşmiş Milletler'e sağlayacağını belirttiği kaynakların belirlenmesidir.

II) KAYNAKLARIN TANIMI

1. Türkiye Hükümeti tarafından sağlanacak kaynakların detaylı tanımı işbu ortak niyet beyanının ekinde yer almaktadır.
2. Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler, Ek'in hazırlanmasında barışı koruma operasyonlarında Birleşmiş Milletler'e kaynak temini konusunda mevcut rehber ilkeleri izlemişlerdir.

III) KAYNAK TEMİNİ KOŞULLARI

Kaynakların nihai olarak fiilen kullanılması, Türk makamlarının ulusal kararına tabidir.

IV) BEYANIN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ

İşbu ortak niyet beyanı, Türk ulusal mevzuatına göre onaylandığında yürürlüğe girecektir.

V) BEYANIN DEĞİŞTİRİLMESİ

İşbu ortak niyet beyanı ve eki, taraflarca her zaman mektup teatisi yoluyla değiştirilebilir.

VI) SONA ERME

Ortak niyet beyanı, Taraflardan herhangi birince, diğer Tarafa en az üç ay önce bildirimde bulunmak koşuluyla, her zaman sona erdirilebilir.

14 Haziran 2000 tarihinde New York'ta imzalanmıştır.

TÜRK HÜKÜMETİ ADINA
(İMZA)

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ADINA
(İMZA)

Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Arasında
Yapılan Ortak Niyet Beyanına Ek

KATKILAR

Ulusal Numara	Tanım	Kategori	Kaynak	Yanıt		Gözlemler
				Süresi	Mevcut	
1.	Seyyar Hava Kontrol Timi	Grup Personel	Askari Gün	30 Gün	24	Gerekli Teçhizat ile birlikte
2.	Sahhiye Tahlile Timi	Grup Personel	Askari Gün	30 Gün	29	5 Ambulans
3.	Mekanize Piyade Taburu	Grup Personel	Askari Gün	30 Gün	873	Tam Teçhizatlı
4.	Sivil Polis Görevlileri	Bireyler	Sivil Gün	30 Gün	100	Soruşturma, İngilizce ve Almanca bilen
5.	Askari Gözlemciler	Bireyler	Askari Gün	14 Gün	24	İngilizce ve Fransızca bilen
6.	Karargah Subayları	Bireyler	Askari Gün	14 Gün	9	Kara Ordusu
7.	Kıdemli Karargah Subayları	Bireyler	Askari Gün	14 Gün	11	9 Kara ve 2 Sağlık Sınıfı
8.	Zırhlı Personel Taşıyıcı (Silahlı-Paletli) CVRT	Teçhizat	Askari Gün	14 Gün	4	
9.	Kamyon, Vinç 10 tonun altında	Teçhizat	Sivil Gün	14 Gün	2	

Ek-9: UNFICYP'nin 2016-2017 Dönemi Bütçe Detayları

Kıbrıs Barış Gücünün 1 Haziran 2016 ve 30 Haziran 2017 Tarihlerine Ait Onaylanmış Bütçe Detayları		
1. Military and police personnel costs	Asker ve Polis Personel Maliyetleri	\$23.293.200
2. Civilian personnel costs	Sivil Personel Maliyeti	\$13.543.100
3. Operational requirements	Operasyonel Gereksinimler	
Civilian electoral observers	Sivil Seçim Gözlemcileri	-
Consultants	Danışmanlar	\$ 48.000
Official travel	Resmi Seyahatlar	\$ 283.000
Facilities and infrastructure	Tesisler ve Altyapı	\$ 7.634.500
Ground transportation	Kara Ulaşımı	\$ 2.523.200
Air transportation	Hava Ulaşımı	\$ 2.670.500
Naval transportation	Deniz Ulaşımı	–
Communications	İletişim Giderleri	\$ 746.200
Information technology	Bilgi Teknolojileri	\$ 1.018.500
Medical	Medikal (Sağlık)	\$ 441.400
Special equipment	Özel Ekipman	–
Other supplies, services and equipment	Diğer mal, hizmet ve Ekipmanları	\$ 2.648.300
Quick-impact projects	Hızlı Etki Projeleri	–
4. Enterprise resource planning	Kurumsal Kaynak Planlaması	–
5. Information and systems security	Bilgi ve Sistem Güvenliği	–
Toplam		\$54.849.900

Ek-10: Son 10 Yıl İçerisinde Gerçekleşen Barış Koruma Harekâtlarının Bütçeleri

SON 10 YIL İÇERİSİNDE GERÇEKLEŞEN BARİŞ KORUMA HAREKÂTLARININ BÜTÇELERİ (\$)										
	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
UNTSO	74.291.900	72.291.900	74.291.900	70.280.900	70.280.900	60.704.800	60.704.800	66.217.000	66.217.000	29.961.200
UNMOGIP	19.647.100	19.647.100	19.647.100	21.084.400	21.084.400	16.146.000	16.146.000	16.957.100	16.957.100	7.919.100
UNFICYP	52.538.500	59.072.800	56.604.300	56.106.200	58.204.247	58.106.300	54.412.700	57.392.000	48.058.400	46.270.400
UNDOF	51.706.200	64.110.900	60.654.500	45.992.000	50.526.100	47.806.900	45.029.700	47.859.100	39.662.500	39.865.200
UNIFIL	506.346.400	509.554.400	492.622.000	524.010.000	545.470.600	518.710.200	589.799.200	680.932.600	713.586.800	350.866.600
MINURSO	53.190.000	55.990.080	60.475.700	61.299.800	63.219.300	60.038.500	53.527.600	47.702.500	47.637.200	45.935.000
UNOMIG	-	-	-	-	-	-	-	36.084.000	35.009.800	33.377.900
UNMIK	40.031.000	42.971.600	44.953.000	46.963.000	44.914.800	47.874.400	46.809.000	207.203.100	210.676.800	217.962.000
MONUC	-	-	-	-	-	-	1.346.584.600	1.242.729.000	1.115.654.300	1.094.247.900
UNMEE	-	-	-	-	-	-	-	-	113.483.400	137.385.100
UNMIL	344.712.200	427.319.800	476.329.800	496.457.800	525.612.730	524.052.800	560.978.700	631.689.100	688.383.400	714.877.300
UNOCI	402.794.300	493.570.300	584.487.000	575.017.000	645.961.400	485.078.200	491.774.100	497.455.100	470.856.100	472.889.300
MINUSTAH	380.355.700	500.080.500	576.619.000	648.394.000	793.517.100	853.827.400	611.751.200	601.580.100	535.372.800	489.207.100
UNMIS	-	-	-	-	-	1.008.026.300	958.350.200	858.771.200	846.277.200	1.079.534.400
UNMIT	-	-	-	-	196.077.500	206.311.600	205.939.400	180.841.100	153.159.800	170.221.100
UNAMID	1.102.164.700	1.153.611.300	1.335.248.000	1.448.574.000	1.689.305.500	1.808.127.500	1.598.942.200	1.569.255.200	1.275.653.700	-
MONUSCO	1.332.178.600	1.398.475.300	1.456.378.300	1.347.538.800	1.489.390.500	1.369.000.000	-	-	-	-
MINURCAT	-	-	-	-	-	-	690.753.100	315.083.400	182.400.000	-
UNISFA	268.256.700	318.925.200	329.108.600	257.932.000	175.500.000	-	-	-	-	-
UNMISS	1.085.769.200	1.097.315.100	924.426.000	839.490.000	722.129.600	-	-	-	-	-
MINUSMA	923.305.800	830.701.700	602.000.000	-	-	-	-	-	-	-
MINUSCA	814.066.800	628.724.400	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	7.451.355.100	7.672.362.380	7.093.845.200	6.439.139.900	7.091.194.677	7.063.810.900	7.331.502.500	7.057.751.600	6.559.046.300	4.930.519.600

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Serkan, (2006), “Kıbrıs Barış Harekâtı”, Yüksek Lisans Tezi, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Edirne.
- ADAOĞLU, Soykan Hacer, (2005), “AB ve KKTC Hukuku Açısından Yeşil Hat Tüzüğü”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:5, No:1, ss.15-28.
- ASLAN, M. Yasin, (2007), “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Kuvvetleri’nin Hukuksal Statüsü ve Ceza Yargısı Dokunulmazlığı”, **Kamu Hukuku Arşivi Dergisi**, Ankara, Cilt:10, Sayı:1, ss.75-82.
- ATAY, Mehmet, (2002), “B.M. Genel Kurur Kararlarında Kıbrıs Sorunu”, **Avrasya Dosyası**, İstanbul, BM Özel, Cilt:8, Sayı:1, ss.299-309.
- AVCI, Mustafa, (2012), “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Çanakkale.
- Barış Gücünün Süresi Uzatıldı, **Kıbrıs Postası**, (27.07.2016)
- BEKAROĞLU, Onat, (2009), “Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Türkiye-Yunanistan Siyasi İlişkileri”, Yüksek Lisans Tezi, **Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Gebze.
- BOZKURT, Enver ve Demirel Havva, (2004), **Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- BÖLÜKBAŞI, Süha, (2001), **Barışçı Çözumsuzlük “Ankara’nın ABD ve BM ile Kıbrıs Macerası”**, İmge Kitabevi, Ankara.
- CANDEMİR, Aytekin, (2007), “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtlarının Hukuki Esaslarının Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul
- CELEPOĞLU, Savaş ve AY, Deniz, (2012), “Birleşmiş Milletler ve Türkiye”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, Sayı 411, ss.41-53.

- CERRAHOĞLU, Zehra, (1991), “Birleşmiş Milletler Gözetiminde Kıbrıs Sorunu ile İlgili Olarak Yapılan Toplumlararası Görüşmeler”, Yüksek Lisans Tezi, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- CHAUMONT, Charles, (1995), **Birleşmiş Milletler**, Başgut R. (Çev), İletişim Yayınları, İstanbul.
- ÇAYCI, Sadi, (1994), “Barışı Destekleme Harekâtı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, Sayı 341, ss.29-37.
- ÇAYCI, Sadi, (1995), **Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması**, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- ÇELİK Edip F., (1987), **Milletler Arası Hukuk II**, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- DEMİRDÖĞEN, Demirtürk Ülkü, (2006), “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonları ve Güç Kullanma Olgusu (1946-1996)”, **Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi**, Antalya, Cilt:6, Sayı:11: ss.236-257.
- DOĞAN, İlyas, (2008), **Devletler Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- DURAN, Hasan, (2001), “Birleşmiş Milletler ve İnsani Müdahale”, Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- DURAN, Hasan, (2001), “Birleşmiş Milletler ve Müdahale”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, Isparta, C.6, S.2, ss.131-142.
- GÖNLÜBOL, Mehmet ve Bingün Hakan, (1996), **1990-1995 Dönemi Türk Dış Politikası, Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)**, Siyasal Kitabevi, 9.Basım, Ankara.
- GÖZEN, Ramazan, (2006), “ABD’nin Hegemonya Projesi ve BM”, **Anlayış Dergisi**, Sayı:41, ss.46-49.
- GÜLER, Merve, (2012), “TSK’nın Barışı Destekleme Harekâtlarına Katkısı”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara, Sayı 413, ss.4-13.
- GÜNGÖR, Uğur, (2008), “Günümüzde Barış Operasyonları”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, İstanbul, Yıl:4, Sayı:8, ss.7-19.

- HASGÜLER, Mehmet ve Uludağ, B. Mehmet, (2004), **Devletlerarası ve Hükümetler-Dışı Uluslararası Örgütler**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- HASGÜLER, Mehmet, (2007), **Kıbrısta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu**, Alfa Yayınları 5. Basım, İstanbul.
- HATİP, Emine, (2014), “Kıbrıs Sorununda Avrupa Birliğinin Rolü (1990-2004)”, Yüksek Lisans Tezi, **Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- İSMAİL, Sabahattin, (1992), **100 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Dilhan Yayınevi, Lefkoşe.
- KARAOSMANOĞLU, Ali, (T.Y.), **İç Çatışmaların Çözümü ve Uluslararası Örgütler**, Gözlem Matbaacılık, İstanbul.
- KASIM, Kamer, (2007), “Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu”, **Akademik Bakış Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1, ss.58-72.
- KAYA, Murat, (2010), “Kıbrıs Cumhuriyetinin Yıkılışını Hazırlayan Uluslararası Gelişmeler”, Yüksek Lisans Tezi, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul.
- KELEŞ, Ruşen ve İŞÇİOĞLU, Deniz, (2009), “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği Yardımları”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, TODAİE, Ankara, Cilt 18, ss.68-87.
- KESER, Ulvi, (2006), “Kıbrıs’ın Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askeri Faaliyetler ve İlgili Tarafların Askeri Gücü”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, İstanbul, Sayı 03, ss.114-147.
- KESKİN, Funda (1999), “Yeni Barış Güçleri”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:54, Sayı:4: ss.68-81.
- KESKİN, Funda (2002), “BM ve Kuvvet Kullanımı”, **Avrasya Dosyası**, Cilt:8, No:1: İstanbul, ss.149-174.
- KESKİN, Funda, (1998), **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi 4, Ankara.
- KIRAN, Abdullah (2008), “Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş”, **GAU J. Soc. & Appl. Sci**, Cilt: 6, Sayı:3, Girne: ss.19-36.

- KODAY, Zeki, (1998), “Kıbrıs'ın Jeopolitik Önemi”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 33, İstanbul, ss.419-428.
- KONAK, Barış, (2005), “Uluslararası Barışın Korunması ve Kuvvet Kullanımının Hukuksal Temelleri”, Yüksek Lisans Tezi, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Isparta.
- KÖSE, Talha, (2006), “Barışgücünün Tanımı ve Kapsamı”, **Anlayış Dergisi**, Sayı:41, ss.50-52.
- KÜRKÇÜGİL, Masis vd., (2003), **Kıbrıs Dün ve Bugün**, İthaki Yayınları, İstanbul.
- MENGİLER Özgür, (2005), **Birleşmiş Milletler Çerçevesinde Uluslararası Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü**, Platin Yayınları, Ankara.
- MERAY, Seha, Lütfü (1975), **Devletler Hukukuna Giriş**, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara.
- MERAY, Seha, Lütfü (1977), **Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- NALCIOĞLU, Orhan, (1997), **Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Harekâtının Hukuksal Esasları**, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- ODMAN, Mustafa, Tefik (2002), **Uluslararası Uyuşmazlıkların Yargı Dışı Barışçıl Yöntemlerle Çözümlemesi ve Barışı Destekleme Operasyonları**, Çağ Üniversitesi Yayınları, Mersin.
- OTÇU, Selma, (2009), “Barışı Destekleme Harekâtlarında Türk Silahlı Kuvvetleri”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Sayı 401, Ankara, ss.40-51.
- ÖNCÜ, Mehmet, (2006), “Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Operasyonlarının Hukuki Temelleri”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 2, No:6, ss.31-57.
- ÖZERSAY, Kudret, (2002), **Kıbrıs Sorunu: Hukuksal Bir İnceleme**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara.
- PAZARCI, Hüseyin, (2012), **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- SARICA, Murat, Erdoğan, TEZİÇ ve Özer, ESKİYURT, (1975), **Kıbrıs Sorunu**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

SÖNMEZOĞLU, Faruk v.d. (1992), **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, Cem Yayınevi, İstanbul.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, (1989), **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Kitabevi, İstanbul.

SUR, Melda, (2013), **“Uluslararası Hukukun Esasları”**, 6. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

ŞAHİN, Güneş, (2012), “Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Sürecinde Türk Kamuoyu”, Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.

ŞENER, Bülent, (2013), “1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askeri, Siyasal ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması”, **Türk Dünyası Araştırma Vakfı**, Sayı:205, s.103-136.

TAMÇELİK, Soyalp, (2013), “BM Güvenlik Konseyi’nin Kıbrıs’la İlgili Aldığı Bazı Kararların Özellikleri ve Analitik Değerlendirmesi (1964-1992)”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Sayı 8/12, Ankara: ss.1229-1268.

TOKLU, Vefa, (2004), **Uluslararası İlişkiler**, İmaj Yayınevi, Genişletilmiş İkinci Baskı, Ankara.

TOSUN, Yılmaz, (2012), “II. Dünya Savaşından Sonra 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Çevre Ülkelerin Soruna Bakışı”, Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü**, İzmir.

TUNCER, Hüner, (2005), **Kıbrıs Sarmalı “Nasıl Bir Çözüm?”**, Ümit Yayıncılık, Ankara.

VATANSEVER, Müge, (2010), “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:12, Özel S. ss.1487-1530.

BM Antlaşması.

Lozan Barış Antlaşması.

5010 Sayılı Birleşmiş Milletler Hazır Barış Gücü Düzenlemeleri Sistemine Katkılar Hakkında Türkiye Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Arasında Ortak Niyet Beyanının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, (03.12.2003).

Elektronik Kaynaklar:

<http://mfa.gov.ct.tr/tr/dis-politika/uluslararası-orgütler/bm/>, (22.05.2017).

<http://research.un.org/en/docs/sc/quick>, (22.02.2017).

<http://ua.mfa.gov.tr/>, (06.04.2017).

<http://unficy.unmissions.org/leadership>, (04.05.2017).

<http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa> (11.04.2017).

<http://www.securitycouncilreport.org>, (09.03.2017).

<http://www.tdk.gov.tr>, (02.09.2017).

<http://www.tdk.gov.tr/>, (08.07.2017).

<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml> (02.01.2017).

http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet_archive.shtml,
(24.09.2017).

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.5/70/24, (22.02.2017).

<http://www.unicankara.org.tr/today/1.html>, (02.05.2017).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Adil_sava%C5%9F_kuram%C4%B1, (14.05.2017).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Jus_in_bello, (30.02.2017).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kellogg-Briand_Pakt%C4%B1, (05.06.2017).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Obsidyen>, (07.04.2017).

<https://unficy.unmissions.org/>, (03.06.2017).

- SİĞRİ, Ünsal ve TOPÇU, Mustafa Kemal, (2014), “Barış Gücü Operasyonlarında Kullanılan Kültürlerarası Bütünleştirme Yöntemlerinin Kültürel Boyutlar Bağlamında İncelenmesi: UNIFIL Örneği”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 67 (01), 205-235, <http://www.dergipark.gov.tr/ausbf/issue/3065/42512>, (22.02.2017).
- SÖNMEZOĞLU, Faruk, (1989), “Birleşmiş Milletler Genel Sekreter’inin Kıbrıs Sorununun Çözümüne İlişkin Çabaları:1974-1986”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, <http://dergipark.gov.tr/iuifd/issue/22898/245140>, (22.02.2017).
- TAMÇELİK, Soyalp, (2011), **Jeopolitik Teoriler Açısından Kıbrıs’ın Önemi**, Center for Turkish Studies Occasional Paper Series, Book 3, http://pdxscholar.library.pdx.edu/turkishstudies_occasionalpaper/3, (22.02.2017).
- ULUÇEVİK, Tugay, (2011), **Yunanistan’daki Ekonomik Buhran ve UNFİCYP**, Avrasya İncelemeleri Merkezi, <http://avim.org.tr/Blog/YUNANISTAN-DAKI-EKONOMIK-BUHRAN-VE-UNFICYP>, (22.05.2017).
- YILMAZ, Sait, **Büyük Güçler ve Kıbrıs**, ees2.beykent.edu.tr, (22.02.2017).

DİZİN

-A-

AB, x, 31, 61, 83, 84, 103
 Ada, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 58, 59,
 60, 61, 63, 64, 65, 68, 70, 72, 73, 74,
 75, 76, 77, 78, 81, 83, 84, 85, 86, 87
 Akdeniz, 27, 49, 50, 60, 83, 84, 86, 104
 Akritas Planı, 57

-B-

Barışı Koruma, 3, 4, v, vii, 2, 4, 5, 6, 11,
 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32,
 33, 34, 35, 37, 38, 39, 42, 77, 79, 82,
 83, 87, 89, 91, 98, 103, 104, 106
 Barışı Koruma Harekâtları, 3, 4, v, vii,
 2, 4, 5, 6, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 32, 33, 34, 42, 79, 87, 89, 91, 98, 103
 Birleşmiş Milletler, 3, 4, v, vii, viii, x, 1,
 2, 3, 4, 8, 11, 12, 13, 17, 20, 22, 23,
 25, 27, 28, 37, 65, 70, 71, 72, 74, 76,
 77, 79, 83, 99, 103, 104, 105, 106,
 108, 109
 BM, 1, 2, 3, 4, v, vii, viii, x, 1, 2, 3, 4, 5,
 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19,
 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40,
 41, 42, 43, 44, 45, 47, 53, 57, 58, 59,
 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72,
 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 82, 83,
 85, 86, 87, 89, 91, 96, 103, 104, 105,
 107

-E-

Enosis, 52, 53, 54, 55, 56, 65, 66, 68,
 76, 105

-G-

Genel Kurul, 3, 9, 19, 21, 22, 23, 24, 29,
 35, 36, 40, 43, 63, 66, 67, 68, 69, 70,
 71, 83
 Güvenlik Konseyi, vii, 1, 3, 4, 9, 13, 14,
 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26,
 27, 29, 30, 31, 36, 37, 42, 44, 45, 46,
 59, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77,
 83, 85, 92, 107

-İ-

İngiltere, 19, 22, 46, 48, 51, 52, 53, 54,
 55, 59, 60, 63, 67, 68, 72, 80

-K-

Kıbrıs, 3, 4, v, vii, viii, ix, x, 1, 6, 15,
 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57,
 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67,
 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77,
 78, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 92, 96,
 101, 103, 104, 105, 106, 107, 109
 Kıbrıs Sorunu, v, vii, 6, 15, 48, 51, 52,
 53, 60, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73,
 76, 77, 83, 85, 86, 87, 103, 104, 105,
 106, 107, 109

-L-

Lozan Antlaşması, 48, 51

-M-

Meşru Müdafaa, vii, 42

-S-

Soğuk Savaş, 5, 22, 27, 29, 30, 31, 33,
 53, 82, 105

-T-

Türkiye, 4, 6, 9, 20, 48, 49, 51, 52, 53,
 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 66,
 67, 68, 69, 70, 71, 72, 75, 79, 83, 84,
 85, 86, 99, 103, 108

-U-

Uluslararası Barış, 9, 106
 UNFICYP, 1, 2, 3, 4, v, vi, vii, viii, x, 6,
 47, 65, 71, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
 83, 85, 86, 87, 95, 97, 98, 101, 102,
 109

-Y-

Yeşil Hat, 57, 61, 78, 103
 Yunanistan, 48, 52, 53, 54, 55, 56, 58,
 59, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 72, 75, 76,
 83, 84, 86, 103, 109

